BOZKURTLAR DİRİLİYOR

Çin kağanı Tay-tsung çok düşünceli idi. Birkaç gündür kendisinde bir başkalık, anlaşılmaz bir değişiklik seziyordu. İlk önce bunun ne olduğunu anlamadan içinde rahatsızlık duymuş, sonra düşüne düşüne rahatsızlığı nereden geldiğini bulmuştu: Korkuyordu: hele gün battıktan sonra her karaltı, her gölge onu ürkütüyor, şu uğursuz ihtilâlcilerden biri karanlıklar içinden çıkarak kendisine doğru yay gerip ok fırlatacak sanıyordu. O, ihtilâlcilerden birçoğunun başkentte gizlenmiş olduğuna inanıyordu. Çünkü bunlardan ancak 38 tanesinin cesedi bulunmuş, Vey ırmağından da üçünün ölüsü çıkarılmıştı. Bu kadar büyük bir gürültünün 41 kişiyle yapıldığına, Çin kağanı olarak inanamazdı. Bu ihtilâlciler ne kadar gözü pek, çılgın herifler olurlarsa olsunlar, 300'den çok Çin askerini öldürmek ve koca bir şehre bu kadar korku salabilmek için herhalde birkaç yüz kişi olmalıydılar.

Üç gündür bütün Siganfu ve yöreleri altüst edildiği, birçokları yargılanıp idam edildiği, birçoğuna işkenceler yapıldığı halde gizlenmiş olan ihtilâlcilerden kimse ele geçirilememişti. Acaba bunları, kendi tahtına göz diken kumandanlarından birisi mi saklıyordu? Öyle ise sarayın içinde fırsat kollamaları da akla gelebilirdi.

İşte Çin kağanı bunları düşünerek sıkılıyor, heyecanlanıyordu. Aldığı raporlara göre geceleyin bir çok yerde ihtilâlciler gözükmüştü. Fakat bütün sıkı araştırmalara rağmen kimse ele geçmiyordu. Herifler herhalde geceleyin iş görmesi seviyorlardı. Sarayı geceleyin bastıkları gibi şehirlerde de geceleyin ortaya çıkıyorlar, fakat gündüz olunca silinip kayboluyorlardı. Ama niçin şimdiye kadar bir teki ele geçmemişti?

Siganfu halkı ihtilâlcilerin korkusundan geceleyin sokağa çıkamaz olmuştu. Şehrin ucunda oturan bir Çinli, bir gece Vey ırmağı kıyısından dönerken bunlardan birçoğunun atlarıyla birlikte ırmağı yüzerek geçtiklerini görmüş, bir başkası da Siganfunun içinde çok iri ve tam pusatlı bir yığın adamın karanlıklar arasında hızla yürüdüklerini görerek çığlıklarla kaçmıştı. İhtilâlciler bu ikisine de bir şey yapmamışlar, fakat yaşlı bir kadını öldürmüşlerdi. Geceleyin komşusundan biraz pirinç alan kadın, kapıdan çıktıktan sonra "ihtilâlciler" diye bağırarak yığılmış, kapıyı tekrar açan komşular zavallının ölüsünü bulmuşlardı. Üzerinde ok ve kılıç yarası yoktu. Karşısında korkunç haydutları gören kadıncağızın korkudan öldüğü anlaşılıyordu.

Bugün ihtiyar bir kadını korkutarak öldürenlerin yarın yeniden saraya saldırmıyacakları ne malûmdu?

Çin kağanı bütün bunları düşünerek tedbirler almış, saray çerisini çoğaltmış, nöbet işlerini düzene koymuş, geceleri dışarda gezmek âdetini bir yana bırakmıştı. Bütün bunlara rağmen içi rahat değildi. Öldürülen ve başı kesilen Kür Şad'ın bile öldüğünden emin olamıyordu. Kür Şad'ın kızını idam ettirmiş, fakat konçuyu ile oğlunu bulduramamıştı.

Bir yandan da nâzırların verdiği raporlar ve raporlardaki teklifler dolayısıyla aklının büsbütün karıştığını hissediyor, öfkeleniyor, saçma sapan şeyler düşünüyordu. Bütün bu düğümleri çözmek için bugün sarayda bir toplantı yapılacaktı. Tay-stung son ümitlerini bu toplantıya bağlamıştı.

***

Siganfu sarayın büyük bir odasındaki toplantı heyecanlı bir hava içinde açıldı. Nâzırlar, Çin kağanının karşısında sinirlerine hâkim olabilmek için kendilerini sıkıyorlardı. Kağan, Kür Şad ihtilâlinden sonraki durumu anlatarak başkentteki rahatsızlığın önüne nasıl geçilebileceğini, bunun için yapılması gereken işlerin neler olduğunu sordu. İşin aslına bakılırsa kendisi de onlardan daha az heyecanlı değildi. İlk sözü Vey-çing aldı. Koyu bir Türk düşmanı olan bu adamın Türklere karşı duyduğu kin Kür Şad ihtilâlinden sonra büsbütün artmış, Türklerin yok edilmesini kendisine ülkü edinmişti. Düşüncelerini büyük bir konuşkanlıkla anlatarak Türklerin tehlikeli ejderler olduğunu, günün birinde Çin'in batmasına zemin hazırlamaktansa şimdiden bir çare düşünmek lâzım geldiğini söyledi. Çareyi de soğukkanlılıkla bildirdi: Çindeki bütün Türkleri öldürmek...

İşi gücü Vey-çing'e karşı gelmek, onunla tartışmak olan Ven-yen-po bu düşünceye hemen itiraz etti. O, Türkleri çinlileştirmenin devlet için daha faydalı olacağını ileri sürüyor, bu milletin kabiliyetlerinden faydalanmanın Çin'e getireceği menfaatları sayıp döküyordu.

Li-pe-lo ikisi arasında bir tez müdafaa ediyor, Yen-sen-ku da onu destekliyordu.

Çin kağanı bugün çok iradesizdi. Hangi nâzır konuşursa onun tesirinde kalıyor, böylelikle durmaksızın fikir değiştiriyordu.

Nihayet, uzun tartışmalardan sonra bir sonuca varılabildi: atılganlıkları ve korkusuzlukları dolayısıyla Çin'in içinde kalmaları tehlikeli görülen Türkler yeniden eski yurtlarına gönderilecekti. Bu karar Vey-çing'i yıldırımla çarpılmış gibi sarsmıştı. Son defa söz alarak:

- "Bu kararla Kür Şad'a karşı yenilmiş olduğumuzu kabul ediyoruz; onun istediği de bundan başka bir şey değildi" dedi.

Fakat Çin kağanı ve öteki nâzırlar öyle bir kâbus içinde idiler ki bu kâbusun bastırıcı tesirinden kurtulmak için yenilmiş olmayı kabul etmekten utanmıyorlardı.

Şimdi sıra bu kararın nasıl tatbik edileceğine gelmişti. Türkeli Sırtarduşların hâkimiyeti altına girmişti. Çindeki yüzbin Türk bunlarla başa çıkamazdı. Çünkü çoğu kadın ve çocuktu. Çin kağanı bu mesele hakkında parlak düşüncelere sahipti:

- "Sırtarduşlar da Türk olduğu için böylece Türkleri ikiye ayırmış olacak, birini veya ötekini destekliyerek muvazene kuracağız. Böylelikle hem onları birbirine kırdıracak, hem de kuzey sınırlarımızın güvenliğini sağlamış olacağız" dedi.

Bu dâhice düşünce nâzırlara saygı ile baş eğdirdi. Hiçbiri itiraz etmedi. Kağan, çoktandır kaybettiği neşesini yeniden bulmuş gibiydi. Nâzırlara sordu:

- Bu Türklerin başına geçirmek üzere kimi salık verirsiniz?

Bozkurt ailesinin bütün teginleri akıllardan geçer ve hiçbiri beğenilmezken kağan yeniden söze başladı:

- Sırba Tegin hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu soru Ve-çing'in yüzünde bir buruşukluk yaptı ve gözlerinden garip bir ışık geçti:

- "Çok korkunç yüzlü ve vahşi bakışlı bir adam" diye mırıldandı. Tay-tsung gülümsedi:
- "Bu korkunç yüz göğün bize en büyük iyiliğidir" dedi. Sonra, bu sözlerden bir şey anlamıyarak birbirlerine bakan nâzırların meraklarını şöylece giderdi:
- Hepsi aydınlık yüzlü ve yakışıklı adamlar olan Bozkurt ailesi teginlerinden bu korkunç yüzlü, çirkin adamı kendi soylarından saymıyorlar. Batı Türklerinden olduğu için de soyunu iyice incelemiyorlar ve ondan şüphe ediyorlar. Hakkında türlü türlü söylenti var. Bir söylentiye göre anası, ölü doğan çocuğunun yerine bu kim olduğu belirsiz çocuğu alarak büyütmüş... Böylece Gök Türklerin başına Sırba Tegin'i geçirmek öteki teginlerin hoşnutsuzluğunu kabartarak aralarına ayrılık tohumları saçmak olacaktır. Bu ayrılığı körüklemek için de Bozkurt soyundan iki tegini Sırba'nın buyruğuna vereceğim. Sırba bize en sadık tegindir ve Gök Türkler tarafından sevilmediği için de sadık kalmağa mecburdur. Kendisine kağanlık verirsek herhalde Gök Türkleri Çin'in menfaatlarına uygun şekilde idare eder.

***

Birkaç gün sonra Sırba Kağan, yanında yüz bin Türk olduğu halde Çin duvarının dışına çıkıyor, bu çıkış bütün Çinde, hele Siganfuda bir bayram gibi içten içe kutulanıyordu. Artık geceleyin sokağa çıkabilecekler, karşılarında ölüm zebanileri görmiyeceklerdi. Tay-tsung hayatından pek memnundu. Bundan sonra sarayın basılması tehlikesi kalmıyordu. Rahat uyumak bahtiyarlığına erişecek demekti. Hele düşünde şu uğursuz haramiler başbuğu Kür Şad kesik başıyla karşısına dikilmiyerek, ona dirliğini zehir etmiyecekti.

Bu gidişten yalnız Vey-çing hoşlanmamıştı. Sarayda Ven-yen-po ile karşılaştığı zaman:

- "Kırk eşkıyanın ölüsü kırk milyonluk koca devleti yendi" dedi ve gülerek tamamladı:
- Hayaletlerden korkmanız sayesinde...

- II -

İHTİLÂLDEN KIRK YIL SONRA (679 YILINDA)

Sonsuz ovada gözün alabildiğine boz bir renk yayılıyordu. Bu düzlükte yalnız tümseğe benziyen bir tepecik görülüyor, üstünde birkaç ağaç sıralanıyordu. Tümseğin yakınındaki birkaç koyun otluyordu. Tepeciğin eteğinde dört Türk çadırı vardı.

Güneş batarken en baştaki çadırdan bir erkek çıkarak ufuklara doğru uzun uzun baktı. Sert bakışlı, yoksul giyimli, bahadır duruşlu olan bu adam kırk yaşlarında gözüküyor; alnındaki, yüzündeki kılıç yaraları ve çizgiler başından çok şeyler geçmiş olduğunu anlatıyordu. Börkünün tüyleri dökülmüş, yamalı kaftanı birçok yerlerinden parçalanmış, çizmeleri eskiyip delinmişti. Bütün bu eskilerin arasında yalnız belindeki bıçak göze batıyor, altın ve gümüş kakmalarıyla bir kağan hazinesinden çıkmışa benziyordu. Ufuklara dalan gözlerinin bir şey beklediği belliydi. Fakat uzaklarda ne bir karaltı, ne bir toz beliriyor; beride otlıyan hayvanların seslerinden başka hiçbir gürültü işitilmiyordu.

Yoksul kılıklı bahadır bunlu gözlerle ufku bir daha süzdükten sonra çıktığı çadıra girdi. Bu çadırın bir bucağında yaşlı bir kadın, uzandığı keçenin üzerinde sessiz duruyor, donuk gözlerle bakıyordu. Ölmek üzere olan bu kadın, yoksul kılıklı bahadırın anasıydı. Güçlükle konuşarak:

- "Urungu! Gözüktüler mi?" diye sordu

Adının Urungu olduğu anlaşılan erkek cevap verdi:

- Hayır ana! Ama elbette gelecekler!...

İhtiyar kadın bütün gücünü kullanarak biraz toplandı:

- "Yarına çıkmıyacağımı anlıyorum. Sana söyliyeceklerim var" dedi.

Urungu yavaşça anasının yanına çöküp bağdaş kurarak gözlerini ona dikti. Anasının kendisine söyliyeceği şeyleri büyük bir sabırla yıllarca beklemişti. Yazık ki sonsuz bir istekle bilmek istediği şeylere kavuşurken anasından ayrılıyordu. O hiçbir anaya benzemiyen vefalı, çilekeş, iyi anadan.... Yoksul ve kimsesiz bir aileye mensup oldukları halde en arı soylu kadınlardan daha üstün olan anadan...

Dirliğinin sonuna ermiş olan bu iyi kadın şimdi kısık bir sesle konuşmağa başlamıştı.

- Urungu! Soğukluk yavaş yavaş yüreğime doğru yükseliyor. Yüreğime değdiği zaman benim için her şey bitecek ve ben ölmüş olacağım. Ama bu ölüm ilk ölümüm değildir...

Urungu hayretle anasına baktı...

- Ben bundan çok önce ölmüş sayılabilirdim. Seni büyütüp er kişi yapmak için yaşadım. On beş yaşına girip er adını aldığın zaman yeryüzünde yapacak işim kalmamıştı. O zamandan beri yalnız bir şeyi görmek için yaşamağa çalıştım. O şey, senin yıllardır ardında koştuğun düşünce idi: Ötüken'de Türk kağanının oturduğunu, Türk türesinin yürüdüğünü görmek... bundan otuz üç yıl önce, sen daha on bir yaşında bir çocukken Çıbı Tegin Çinliler'e karşı ayaklanıp gök Türk devletini kurmağa kalkıştığı zaman kurt başlı sancak Ötüken'de dalgalansın diye seni Çıbı Kağan ordusuna ben göndermiştim. Üç yıl, Çıbı Kağan tutsak edilip Çin'e götürülünceye kadar savaşlarda olgunlaştın; ölümcül yaralar aldın. İyi dövüştün. Babana yarar yiğit oğul olduğunu gösterdin.

Emeklerim boşa gitmediği için çok sevindim. Sütüm sana helâl olsun...

Kadın sustu. Yorulmuştu... Oğlunun sorarak bakan gözlerini görmeseydi daha epey susacaktı.

- Sen bahtı kara olarak doğdun. Çünkü doğduğun zaman Türkler Çin'e tutsak gideli beş yıl olmuştu. Urungu! Çıbı Kağanla birlikte Altaylar'a kadar gittin. Çok Türk Ellerini gezdin. Ama Ötüken'e, kutlu yere ulaşamadın. Bunun için de bahtın kara diyorum. Ölürken Ötüken'de bulunamıyacağım halde benim kutum seninkinden üstündür. Çünkü orada doğdum. Uzun yıllar orada yaşadım... Kür Şad Çin sarayını bastığı zaman gönlümde iki defa umut ışığı yandı. Şimdi bu ışık sönüktür. Ama onun külleri arasında yine bir kıvılcım yanıp duruyor. Öyle ki, öldüğüm zaman soğuyup donmuş yüreğimi yarıp açan olursa oradaki kıvılcımı görür. O kıvılcım üstünde Ötüken'in hayali de vardır... Urungu! Soğukluk yüreğime yaklaşıyor. Sana söyliyeceklerimi çabuk söylemeliyim. Artık kim olduğunu öğren! Senin asıl adın Urungu değildir!

Urungu bir irkildi:

- Ya nedir?
- Ne olduğunu ben bile unuttum.
- Ne diyorsun ana? Her şeyi hatırlıyan sen tek oğlunun adını nasıl unutursun?
- Oğul! Sen gönül isteğinin ne demek olduğunu bilir misin? Senin adını unutmak istiyordum. Bunu öyle bir gönülden istiyordum ki sonunda unuttum. Bir daha da hatırlıyamadım.

Urungunun kaşları çatıldı, sesi dikleşti:

- Ana! Ben bu denli kötü bir oğul muyum ki adımı unutmağa uğraştın, sonunda da unuttun?

İhtiyar ananın gözleri şefkatle gülümsedi:

- Hayır! Sen çok iyi bir oğul olduğun için adını kendimden bile sakladım. Nitekim babanın da kim olduğunu şimdiye dek senden ve herkesten sakladım.
- Onun da adını unuttun mu?

Kadın cevap vermedi. Gözleri biraz daha donuklaşmıştı!... Urungu, babasının kim olduğunu öğrenemiyecekti. Ananın solumaları bir tuhaflaşmıştı. Oğluna çadırın kapısını göstererek:

- "Şunu aç, içeri ışık girsin" dedi.

Kaldırılan keçeden içeri akşam ışığı doldu. Güneş yeni batmıştı. Gönüllere işliyen bir gariplik çadırın içini doldururken Urungu'nun sesi dalgalandı.

- Ana! Babamın da adını unuttun mu?
- Unutmadım! Unutmak istesem de unutamazdım. Baban unutulmazdı. Çünkü baban Kür Şad'dı!

Urungu yeniden irkildi ve elini belindeki bıçağa attı:

- Bunu şimdiye kadar niçin sakladın?
- Çinliler öldürmek için seni arıyorlardı. Seni ne güçlükle sakladım, nelere katlandım, bilemezsin. Seni kaçırabilmem için ablan kendisini feda etti. Çinliler onu idam ettiler...

Kadının gözlerinden yaşlar aktı. Dışarda, dere kıyısındaki koyunlardan biri hazin hazin meledi.

- Ablanın da adını unuttum. Seni yaşatıp büyütmek için bunları unutmağa mecburdum. Ama babanın adını unutamazdım. Onu unuttuktan sonra senin ve benim yaşamamıza lüzum kalmazdı. Belindeki bıçak babanın bıçağıdır. İhtilâle giderken bana bırakmıştı. Bu bıçak Bozkurt soyunun tılsımlı bıçağıdır. Bumun Kağan'dan kalmadır. Sapının dibinde

Bumun Kağanın adı yazılı, damgası kazılıdır.

Urungu bıçağını kınından sıyırdı: fakat yazıyı göremedi.

- O yazı her zaman görülmez. Güneş doğarken ve batarken görülür. Çadırın kapısına yaklaş. Bıçağı batıya tutarak bak...

Anasının dediği gibi yaptı. Sapın dibinde Bumun Kağan yazısını okudu. Öteki yüzünde de damgayı gördü. Fakat bunlar o kadar silikti ki bilmiyen kişi göremezdi.

- Oğul! Şimdi güçlükle okuduğun yazı ile damga Türklerin kutu yükseldiği zaman bıçağın üzerinde ışıl ışıl parlar. Bu bıçağı büyük bir kam yapmıştı.
- Kıraç Ata mı?
- Hayır! Kıraç Atanın babası...

Bu sırada uzaktan dörtnala koşan atların ayak sesleri işitildi. Keskin bakışlarla ufka bakan Urungu yeni kararmağa başlıyan ovanın kuzeyinde üç atlının gelmekte olduğunu görerek anasına "geliyorlar" müjedesini vermek istedi. Fakat onun sözünü kesmemek için bundan vazgeçti.

- Urungu! Bozkurt soyunun yüce bir oğlusun. Çünkü Kür Şad'ın oğlusun. Bununla övünmek hakkındır. Bende Kür Şad'ın konçuyu olduğum için bütün ömrümce övündüm. Fakat bunu açığa vurmadım. Kağan olmak hakkı iken baban bu haktan vazgeçerek vuruştu. Sen de babana yarar oğul olmak istiyorsan Bozkurt soyundan olduğunu kimseye söylemeden yaşa. Kurt başlı gönder Ötüken'e dikilinceye kadar vuruş. Bir tegin olarak değil, Urungu olarak kal!

Urungu ömrümde ilk defa anasına itiraz etti:

- Niçin ana?
- Çünkü en güçlü, en iyi insan hakkından vazgeçen insandır. En büyük kahramanlık da hiçbir karşılık beklemeden yapılandır. Kür Şad böyle yapmıştı. Ablan böyle yapmıştı. Sen de böyle yap. Senin de baban g,b, olmanı istiyorum.

Urungu cevap vermedi. Nal sesleri yaklaşıyordu. Ölmek üzere olan ana, daha yavaş bir sesle şöyle dedi:

- Dediklerimi yapacağına, babana yakışır oğul olacağına and içersen bahtiyar öleceğim. Kür Şad öldüğü gün ben de ölmüş sayılırdım. Bu hayat yükünü sen yetişesin diye çektim. İstediğim sözü verirsen ölüm tatlı bir düş gibi gelecek.

Urungu, kendisini bildiği günden beri zavallı anasının katlandığı sıkıntıları düşündü. Kür Şad'ın konçuyu olduğu için değeri birdenbire yükselen bu ananın son istediğini yapmakla gönül açıcı bir sevinç duydu. Anasının yanında yere oturdu. Bıçağını çekerek yere bıraktı. Üzerine el bastı:

- "Babama, sana yaraşır bir oğul, ablama yaraşır bir kardeş olmak için karşılıksız vuruşacağım. Andımı tutmazsam gök girsin, kızıl çıksın" dedi. Kendisiyle birlikte bıçağa el basmış olan anası gülümsedi.

Nal sesleri çadırın kapısına kadar yaklaşmıştı. Üç atlı sıçrayarak atlarından indiler. Kapıya fırlayan Urungu, elinde bir kımız çamçağı tutan Börü'yü görünce başını anasına çevirdi:

- "Ana bak! Börü sana bir çamçak kımız getirdi" diye müjde verdi.

Fakat çilekeş ana artık işitmiyordu. Bu dört çadırlık obanın üç çadırındaki herkes kadına belki şifa olur diye kımız aramağa koştukları halde yetiştirememişlerdi. Kür Şad'ın konçuyu, ihtilâlden sonra kırk yıl daha beklediği, kırk yıl daha çile çektiği halde Ötüken'i görmeden ölmüştü.

KÜR ŞAD'IN KONÇUYU

O gece oba derin bir sessizliğe gömülmüştü. Çadırın açık kapısına yakın oturan Urungu sabaha kadar anasını bekleyip düşündü:

Eski hâtıraları birer birer canlanıyordu. En eski zamanlara ait olanlar karanlık ve karışıktı. Hattâ bunlardan hangisinin önce, hangisinin sonra olduğunu bile belli değildi. Sonra yüzler ve vak'alar aydınlanıyor, düzgün bir sıraya giriyordu. Şu basık kulübe neydi? Kötü bir Çin kulübesi olacaktı. Orada anasıyla birlikte geçen günler ne sıkıntılı idi. Ama neden sıkıntılı idi? Urungu bunun sebebini bulamıyordu. Yalnız kendisinin bu kulübede iken hiç konuşmadığını bilmeyecek kadar küçük olan bir çocuk,başından geçenleri nasıl hatırlardı? Hayır, hayır! O kadar küçük değildi. Konuşmasını biliyordu. Fakat konuşmak kendisine yasak edildiği için konuşmuyordu. Konuşmayı yasak eden anası idi. Evet, sıkıntı bu yasaktan geliyordu. Peki, kendisini kucağına
Alıp gezdiren, seven o genç kız kimdi? Galiba anasının gençliğini hatırlayıp karıştırıyordu. Ama öyle olsa, büyük bir bahçede anasıyla birlikte o genç kızla beraber oturduğunu da hatırlayamazdı. Acaba o genç kız ablası mıydı? Herhalde ablası olacaktı. Sonra birtakım bahadırlar ve bunların arasında uğursuz Çin suratları...

Urungu en eski zamana ait hâtıraları kurcalıyarak babasının yüzünü hatırlamağa uğraştı. Babası Çin sarayını bastığı zaman kendisi dört yaşında idi. Hatırlayabilirdi. Fakat anası, tehlikeyi atlatmak için kendisine her şeyi kadar unutturmağa çalışmıştı ki birçok yerler karanlık kalıyor, birçok kimseler birbirine karışıyordu. Burası Siganfu şehriydi. Fakat bu birçok bahadırın arasında babasının hayalini nasıl seçecekti. Evet, işte, yine büyük bir evde iki Türk'ün konuştuğunu hatırlıyordu. Bellerinde kılıçları da vardı. Acaba bunlardan birisi Kür Şad mıydı? Herhalde Kür Şad'dı. Çünkü orada anası da bulunuyordu. Hatta, hatta kendisini kucağına alıp seven genç kız da vardı. Anası, ablası olunca mutlaka babası da orada olmalıydı. Evet oradaydı. Çünkü iki bahadırdan biri ötekine Kür Şad diye hitap ediyordu. Kür Şad ona ne diyordu? Bir şey diyordu ama Urungu bir türlü çıkaramıyordu. Babasının yüzü yavaş yavaş şekilleniyordu. Ötüken'in keskin nişancısı enli kılıcı ve belindeki sadağıyla... Evet, karşısındaki bahadıra "Böğü Alp" diye hitap ediyordu. Urungu bu adı da çok işitmiş, ihtilâlde onun da öldüğünü daha pek gençken öğrenmişti. Sonra birdenbire gözünün önüne başka şeyler gelmeğe başladı. Artık iyice büyümüştü. Altı, yedi yaşında vardı. Bataklık gibi bir yerden anasının sırtında uzun uzun bir yol geçtiğini hatırlıyordu. Sonra büyük bir hastalık geçirmiş başı yanarak günlerce bir çadırda kalmıştı. O zaman anası atlı, pusatlı bir kadındı. Kendisini bu çadıra bırakarak uzun zaman gidiyor; kımızlar, yoğurtlar, sütlerle dönüyordu.

Bir de dövüş hatırlıyordu. Kendisini otların üzerinde yatıyordu. Birisi kılıçla kendisine saldırıyordu. Hayır, kendisine değil, orada başka birisine, hem de bir kadına, hem de anasına saldırıyordu. Bu bir Çinliydi. Hatta Çin çerisiydi. Anasının elinde de kılıç vardı. Vuruşuyorlardı. Dövüşün sonunu hatırlamıyordu. Yalnız kan içinde kalmış olan anasının kendisini kucağına almış olduğu halde kaçtıklarını görür gibi oluyordu. Bu kaçış Urungu'ya hem yayan, hem de atlı olarak yapıldı gibi geliyordu. Bir de çalılıklar arasında gizlenmeleri vardı. Fakat bütün bunlar birbirine karışmış hatıralardı. Daha sonra kendisini bir Türk çadırında görüyordu. Birdenbire....

Urungu başını kaldırarak göğe baktı. Ay yükselmiş, serinlik çıkmıştı. O zaman gözlerinin yaşlı olduğunu anlıyarak başını içeriye, anasının yattığı yere çevirdi. Ay ışığı gözlerini kamaştırmış olduğu için ilk önce hiçbir şey göremedi. Sonra heyecanlanarak fırladı. Anasının baş ucunda babasıyla ablasının hayallerini görür gibi olmuştu. Tıpkı, demin hatıraları yoklarken gözlerinin önüne gelen hayallere benziyorlardı. Bu hayalleri kaybetmemek için onlara doğru bir adım attı. Fakat hayaller kendisine hazin bakışlarla bakarak yavaş yavaş solup yok oldular.

Bundan sonraki hatıralarında artık karışıklık yoktu. Anasının kendisine verdiği ilk okçuluk dersini dünkü gibi hatırlıyordu. Urungu ok atmasını öğrendikten sonra anasına yardım olsun diye ava çıkar, fakat çok defa bir şey vuramadan dönerdi. Yiyeceklerinin pek kıt olduğu günlerde nedense anası iştahsız olur, "bugün hiç isteğim yok" diyerek kendi ülüşünü de oğluna verirdi. On iki yaşındayken iki canavarı öldürdüğü zaman anası pek sevinmiş, yoksul çadırlarının bir kıyısından çıkardığı bıçağı oğlunun beline takarken: "Sen büyüdükçe bu

bıçağın değeri artar" demişti.

Boş zamanlarında ikisi karşı karşıya otururlar, anası ona eski savaşları, kağanları, beğleri anlatırdı. Urungu'nun en çok sevdiği savaş Kür Şad İhtilâliydi. Nedense anası da bunu pek güzel anlatırdı. O kadar güzel anlatırdı ki Urungu kendisini de o 41 kişi arasında bulunmadığına yazıklanırdı.

Kür Şad ihtilâlinden yedi yıl sonra korkunç yüzlü Sırba Kağan, Çinliler hesabına Kora akınında ölürken Bozkurt soyundan Çıbı Tegin ayaklanmış, Altay'da epey Türk'ün başına geçerek Gök Türk kağanlığını diriltmeğe çalışmıştı. O zaman 11 yaşında bulunan Urungu'yu anası çağırmış, bu büyük işte kendisinin de bulunması gerektiğini söyliyerek onu Çıbı'nın ordusuna göndermişti. Daha gün görmemiş bir çocuk olan Urungu atına atlamış kılıcını, sadağını, yayını takınmış; torbasına da biraz kızarmış etle haşlanmış darı koyarak yola koyulmuştu. Yolda eşkıyalarla karşılaşmış, yırtıcı hayvanlarla boğuşmuş, Çin karakollarıyla çarpışmış, sonunda hepsini atlatarak Türk kağanının, Çıbı Kağan'ın ordusuna varmıştı.

Bu orduda üç yıl çarpışmış, savaşın ne olduğunu öğrenmişti. Bu çeride nice kocamış, altmışını aşmış erlerle çocuklar yanyana yoldaşlık ediyordu. Kendi yüzbaşısı Kutluk on sekiz yaşında bir yiğitti ve Kür Şad ihtilâlinin büyük kahramanlarından Böğü Alp'in oğluydu. Kutluğun on yedi yaşındaki kardeşi Örpen de Urungu'nun onbaşısıydı. Örpen'in mangasında, kendisi gibi on bir, on iki yaşlarında iki kardeş vardı ki, Urungu en çok bunlarla arkadaşlık ediyor, yaşıtlığının verdiği bir yakınlıkla günden güne onlarla samimi oluyordu. Bu kardeşlerden büyüğü Arslan, gülmez yüzlü bir çocuktu. Küçüğü Börü ise güleç yüzlü, yağız bir çeriydi. Bu iki kardeş, Kür Şad ihtilâlinde düşen bahadırlardan Yüzbaşı Yağmur'un oğullarıydı.

Üç yıl durup dinlenmeden; yaz, kış demeden; açlığa, susuzluğa aldırmadan, yorgunluk bilmeden at koşturmuşlar, kılıç çalmışlar, kargı sançmışlar, ok fırlatmışlardı. Urungu, yeryüzünün büyük acılarını ilk defa bu yıllarda görmüş, sevdiklerini bu çarpışmalarda kaybetmişti. Bir savaşta Yüzbaşı Kutluk oklarla delinerek, bir başka yoldaşı Arslan kargılarla sançılarak Uçmağa varmıştı. Sonra?... Sonra işler yine bozulmuş, kendi aralarında geçimsizlikler olmuş, ordu dağılmış ve Çıbı Kağan tutsak olarak Çin'e götürülmüştü. Bu dağılış ve bu tutsak gidiş Urungu'ya pek ağır gelmiş, arkadaşı Arslanın ölümüne bile duymadığı bir yürek acısıyla içi sızlamıştı.

Anasının yoksul çadırına döndüğü zaman on dört yaşında bir çocuk olmasına rağmen sınanmış, gün görmüş bir çeriydi. Anası onu ciddi bir yüzle karşılamış, vazifesini yaptığı için alnından öpmüş, başarısızlıkta suçu olmadığını söylemiş bugün yapılamıyan bu işin yarın mutlaka yapılacağını, yapılması gerektiğini gerektiğini anlatmıştı.

Sonradan aradan yıllar geçmiş, Urungu, Bozkurt soyunun bayrağı kalksın diye beklemiş, umutsuzlandığı zaman kendi başına bozkıra çıkmış, kimi gün arkadaşlarıyla, kimi gün de yapayalnız olarak Çinlilerle vuruşmuş; baş kesmiş, kan dökmüş, yaralanmış, öldürmüş her seferinde soluğu anasnın çadırında almıştı.

Bu uzun ve çetin yaşayıştan sonra Börü ve onbaşı Örpenle kankardeşi olarak birleşmişler, dağınık Türkeli'nde kendi başlarına buyruk bir oba kurmuşlardı. Büyük Çin duvarının kuzeyinde, bu duvara yarım günlük yolda olan bu oba dört çadırdan kurulmuştu. Çadırın birinde Urungu, anası, karısı ve çocuklarıyla barınıyordu. İkinci çadırda Börü Beğ, karısı ve oğluyla yaşıyor, üçüncüsünde Onbaşı Örpen oturuyordu. Örpen'in bir yaş ara ile beş oğlu vardı. Dördüncü çadırda ise yaşlı bir kadınla torunu Kızıl bulunuyordu. Bu kadın, Kür Şad ihtilâlinin kahramanlarından Yumru'nun anası, Kızıl da Yumru'nun hayatta kalan tek oğlu idi.

Urungu, anasından Kür Şad ihtilâlini dinleye dinleye âdeta onu görüp yaşamış bir insan haline gelmişti. Börü, Örpen ve Kızıl bu kahramanların çocukları oldukları için onları çok sever, öteki ihtilâlcilerin oğullarından da birer arkadaşı olmasını ister, kendisinin de bu ihtilâlde ölenlerden birinin oğlu olamdığına yanardı. Onun yandığı bir şey daha vardı: Bu kadar keskin nişancı, bu kadar iyi vuruşçu olduğu, ata binince fırtına gibi koştuğu halde, yüreğine ve bileğine bu kadar güvendiği halde, karabudundan oluşu, babasının kim olduğunu bilmeyişi garipti. Babasının kim olduğunu kim olduğunu anasına bir iki yol sormuş, o da "zamanı gelince söylerim" diye kestirip atmıştı. Anasına bu kadar saygı duymasa onu

zorlıyacak, söyletecekti. Fakat bu kahraman anaya öylesine bağlı idi ki, onun sözünün dışına çıkacak gücü kendisinde bulamıyordu. Herhalde bu kahramanlar arasında kendi babası yatağında ölmüş biri olmalıydı ki anası onu söylemekten çekiniyor, Urungu da daha ileri varamıyordu.

Bir gün bu obanın başına büyük bir felaket geldi. Dört yiğit yani Urungu, Örpen, Börü ve Kızıl avdan döndükleri zaman obalarını darmadağınık buldular. Oba saldırıya uğramış, çadırlar yakılmış, koyunlar alınmış, kadınlarla çocuklar öldürülmüştü. Yalnız Urungu'nun anasıyla bir oğlu yaralı ve baygın bir halde yığıntılar arasında sağ kalmışlardı. Urungu anasıyla oğlunu onarmağa uğraşırken her şeylerini kaybedip çılgına dönen öteki üçü at çatlatırcasına doludizgin güneye at sürmüşler, karşılarına Çin duvarı çıkıncaya kadar yarışmışlar, fakat hiçbir Çinliye raslamamışlardı. Karısıyla beş oğlunu birden kaybeden Örpen kulelerden birine bağırarak er dilemiş, cevap alamayınca sövmüş, kuleden bu küfürlere gülününce daha çok sövmüş, sonunda en gür sesiyle şöyle haykırmıştı:

- Binbaşı Bögü Alp oğlu Örpen'im! Sen, oradakilerin başı, kancıkların başbuğu, kimsin? Söyle bakalım adını da ne kişi olduğunu öğrenelim. Duvara tırmanacağım için korkma. Korkma da uğursuz adını saklama!

Bu haykırışa kuledekiler yüksek sesle gülmüşler, sonra bir subay bozuk bir Türkçe ile şöyle cevap vermişti:

- Hoş geldin uğrular başbuğu! Duvara tırmanırsın diye korkuyorum ama buyruk verdiğin için adımı söyliyeceğim. Köelniz bugün dört çadırdaki sıçan yavrularıyla analarının hesabını gören Yüzbaşı Ven... Başka bir buyruğunuz var mı?

Sonra da bir kahkaha daha atarak kuleye girmiş, ocakları dağıtılan üç talihsiz yiğit de geriye dönmekten başka bir şey yapamamıştı.

Urungu, biraz kendisine gelen anasının öğüdüyle o gece oğlunu ve arkadaşlarını alarak kuzeye yönelmiş, bu şimdi bulundukları ıssız yere konmuştu. Aradan yıllar geçtiği halde burada idiler. Günlerce açıkta yatıp ölümle pençeleşen ana ve küçük çocuk nihayet ölümden kurtulmuş, felaketin ilk sersemliği geçtikten sonra birkaç koyun sahibi olmuşlar, ananın dokuduğu çadırlara girmişler, hayatlarını yeniden düzene sokmuşlardı. Hatta bir iki yılda Örpen, Börü ve Kızıl uzaklara gierek kendilerine denk kız alıp gelmişler, yalnız Urungu yeniden evlenmeyi aklına getirmemişti.

Obanın başkanı Onbaşı Örpen'di yaşça da diğer erkeklerden büyüktü. Fakat hiçbiri işini Urungu'nun anasına sormadan yapmazdı. Bu kadın daima en doğru sözü söyler, her şeyi düşünür, gerektiği zaman da onları atılganlığa kışkırtmaktan geri kalmazdı.

Örpen'nin, Börü'nün ve Kızıl'ın çocukları doğduğu zaman taze gelinlere bakan, çocukların nasıl büyütüleceğini öğreten hep oydu. Sözün kısası, obanın ruhu bu ana kadındı.

İşte bu akşam obanın ruhu ölmüş, oba öksüz kalmıştı.

***

Ay yükselmişti. Ovada serin bir rüzgâr esiyordu. Yeniden hızla yaklaşan atlar çadırların önünde duruyor, bu atlardan Örpen ve Kızıl ile karıları ve çocukları iniyordu. Elli yaşından beş yaşına kadar bütün obalılar olanca hızlarıyla ana kadına kımız bulmağa koşmuşlardı. Verimsiz ve çorak yerde yaşıyan yoksul oba, ruhunu kaybetmemek için çırpınmış, o sabah onun dudaklarından "biraz kımız olsaydı" diye dökülen sözler kutlu bir buyruk sayılmış, üç erkekle üç kadın ve en küçüğü beş yaşında olan sekiz çocuk atlarına atlıyarak Örpen'in işaret ettiği yönlere doğru at salmışlardı. Dört parçaya ayrılarak giden on dört kişi dört çamçak kımızla dönmüşler, fakat ana ilk gelen kımızı bile içemeden ölmüştü...

Oba ruhunu kaybetmişti. Onun için hepsi boyunları bükük, gönülleri bunlu ağlıyorlardı. Urungu çadırın kapısından göğe bakıyor, on beş yaşındaki oğlu Taçam içerde kıpırdamadan duruyordu.

Sabaha karşı Urungu'dan başka hepsi dalmışlardı. Yalnız o güneş doğuncaya kadar oturup geçmiş günlerle gönlünü hesaplaştırmıştı. Kaybettiği ana öyle bir ana idi ki kendi ölümüyle bile oğlunu bahtıyar ediyor, ona gizlice Kür Şad'ın oğlu olduğunu bildiriyordu.

Tanrının ne anlaşılmaz işiydi! Herkes Urungu'nun anası öldü diye ağlıyordu. Gerçek ise ölen Kür Şad'ın konçuyu idi. Kırk kişiyle Çin kağanlığını yenen ve Çin'in gönlüne saldığı korku ile Türkleri kurtaran Kür Şad'ın konçuyu...

Urungu bütün gece birbirine aykırı iki duygusunun arasında yaşadı. Bir yandan eşi bulunmaz anasına yanarken, bir yandan da Kür Şad'ın oğlu olduğuna seviniyor, bunu kimseye söyliyemeyeceği için sıkılıyor, sonra Bozkurt soyundan bir tegin olduğu halde karabudundan bir er gibi davranmaktaki eşsiz güzelliği düşünerek içi açılıyordu.

Günün ışıkları, kapısı açık çadıra dolarken gözlerini çadırın içine çevirdi. Bir kıyıda anası son uykusunu uyurken beride oğlu yorgunluğunu gideriyordu. Öteki çadırlarda ilk kıpırdanışlar başlamıştı. Urungu anasına bakarken içi sızlıyarak: "Kür Şad'ın konçuyu" diye mırldandı. Sonra gözlerini, uyanmak üzere olan Taçam'a çevirdi. Kür Şad'ın torunu diye düşündü.

- IV -

BOZKIRLARIN KUCAĞINDA

Sonsuz bozkırda Urungu tek başına at sürüyordu. Anası öldükten bir yıl sonra Taçam'ı evermiş, çadırını onlara bırakmış, obalılarla vedalaşarak bozkırların kucağına atılmıştı.

Kısmetini böyle arıyacaktı. Gök Türk devletini kurmak için bayrak açan bir tegine raslarsa ona uyacak, raslamazsa Ötüken'e kadar uzanarak bu kutlu yurdu görecekti.

Günler geçiyor, av avlayıp kuş kuşlıyarak yaşıyor, kaynaklardan su içip bağrını serinletiyor, pek az insanla karşılaşıyordu.

Bir akşam, uzun bir yolculuktan sonra rasladığı bir ormancıkta dinlenir ve yanı başında kaynıyan suyun sesini dinlerken üç atlı pınarın başında atlarından indiler. Kendileri su içip atlarını suladıktan sonra içlerinden biri Urungu'ya seslendi:

- Bozkırlı! Kimsin? Nereye gidiyorsun?
- Adım Urungu. Kuzeye doğru gidiyorum.

Yabancıların bu sözle kanmadıkları duruşlarından, bakışlarından belliydi. Urungu'yu onlar nerden tanıyacaklardı? Bu sefer ikincisi sordu:

- Hangi boy, hangi uruktansın? Kağanın kim?

Urungu'ya kendisiyle eğleniyorlar gibi geldi. Kağanını soruyorlardı. Türkeli'nde kağan mı kalmıştı da bunlar soruyorlardı? Sert sert karşılık verdi:

- Gök Türk'üm. Kağanıma gelince…

Urungu susutu. Ne söyliyebilirdi?

Karşısındakilerin yüzleri tuhaflaşmıştı. Kağanının kim olduğunu soran yabancı, alaycı bir sesle:

- "Gök Türk'üm dedikten sonra kağanını söylemesen de olur" dedi.

Urungu oturduğu yerden fırladı:

- Ya sen kimsin? Hangi boydansın? Kağanın kim?
- Bana Yüzbaşı Kadır Bağa derler. Dokuz Oğuz'um. Kağanım…

Urungu sert bir davranışla karşısındakinin sözünü kesti:

- Yeter! Dokuz Oğuz olduğunu söyledikten sonra kağanını anlatmasan da olur.

Yüzbaşı öfkelendi:

- Dokuz Oğuzları beğenmedin mi?
- Karluklar'dan daha bahadır olduğunuzu bilirim.
- Ya Gök Türkler'den?
- Gök Türkler'in tebaası olduğunuzu da bilirim.

Urungu ile Dokuz Oğuzlar on beş adım kadar aralıkla karşı karşıya duruyorlardı. Bir fırtına kopmak üzere idi.

Dokuz Oğuz yüzbaşısı aşağılayıcı bir bakışla gülümseidkten sonra:

- "Sakın sen hâlâ Çinlileri korkutan Kür Şad olmıyasın" dedi. Sonra yüzü bir tipi gibi karmakarışık olan Urungu'ya fırsat vermiyerek sözlerini tamamladı:
- Sizin Kür Şad'ınız çok keskin nişancı imiş. Ama Kara Kağan çağında, yendiğimiz Tulu Han ordusunda o da olduğu halde okları bizi incitmemişti.

Urungu'nun içinde bir yer sızlıyordu. Kendisini kaybetmek üzere idi. İşi alayla kapatmak istiyerek:

- "Dokuz Oğuzlar'ın Çinlilerden daha iyi nişancı olduklarını da bilirim" dedi.

Bu söz fırtınayı koparmıştı. Kadır Bağa görülmemiş bir çabuklukla sadağından ok çekerek yaya koyup gezledi, fırlattı. Keskin bir ses işitildi. Urungu'nun börkü başından uçarak okla birlikte arkasındaki ağaca saplandı. Sonra Dokuz Oğuz yüzbaşısının sesi gürledi:

- Çinli'den daha keskin nişancıyı gördün mü? Bu senin kulağına küpe olsun! Bir parmak daha aşağıdan vurup beynini delebilirdim!

Dokuz Oğuzlar'ın üçü de kahkahayla gülmeğe başladılar. O zaman daha yaman bir iş oldu: Urungu yüzbaşıdan daha çabuk bir davranışla, yıldırım gibi bir çabuklukla sadağına el attı. Ardı ardına üç vınlayış işitildi. Üç ok, kahkahayla gülmekte olan üç kişinin börklerini başlarından uçurmuş, arkadaki ağaçlara saplamıştı.

Şimdi gülmeler kesilmiş, bakışlar sertleşmiş ve aradaki açıklık yarıya inmişti. Urungu hâlâ içinde bir yer sızladığı halde:

- "Bu da sizin kulağınıza küpe olsun" dedi. Gözleri çevresini dumanlı görüyor, hatta Dokuz Oğuzların gerisinden yaklaşmakta olan atlıları bile seçemiyordu.

Yüzbaşı Kadır Bağa şaşkınlıktan çabuk kurtuldu:

- "Senin şakaya gelmez bir bahadır olduğun anlaşılıyor" dedi "ama bir de kılıçlarımızı denemeden yakanı bırakacak değilim".

Kılıç çekiştiler. Urungu arkasını bir ağaca vererek korunma durumunu almıştı. Kadır Bağa, ihtiyatlı adımlarla yaklaşıp ilk saldırışını yaptı. Keskin bir şakırtı işitildi. Saldırış çelinmişti.

Yüzbaşı bir adım gerileyerek kılıcını havada döndürüp yeniden saldırdı. Sağdan, soldan çok hızlı ve pek sert vuruşlar yapıyor, Urungu olduğu yerde mıhlanmış gibi durarak bütün vuruşları çeliyordu.

Börkleri başlarından uçmuş olan öteki ikisi bu işe çok şaşmışlardı. Bu belâlı herif de nereden çıkmıştı? İşte Kadır Bağa bile hakkından gelemiyordu.

Onlar böyle düşünüp merakla vuruşa bakarken yirmi kadar atlıdan mürekkep olan kafile gelip durdu. Aralarında beğler, çeriler ve at uşaklarından başka bir de genç kız bulunuyor ve kendisine gösterilen saygıdan bunun kafile başkanı olduğu anlaşılıyordu. Hepsi atlarından

indikleri halde o inmemişti.

Genç kız bir ara dövüşenlere baktı. Yüzbaşı Kadır Bağa'ya ter döktüren bu bahadırın kim olduğunu sordu. Börkleri uçurulmuş olan iki kişi, Urungu adında bir Gök Türk olduğunu söyleyip nişancılıktaki ustalığının görülmemiş derecedeki üstünlüğünü anlattılar. Genç kız, yakındakilerden birine buyruk verdi:

- Binbaşı! Vuruşanları ayır!

Binbaşı kılıcını çekerek dövüşenlerin arasına girdi:

- "Ayrılın! Ay Hanım buyruk verdi" diye bağırdı.

Urungu da, Kadır Bağa da ayrılmağa istekli değillerdi. Fakat Ay Hanım adını işitince yüzbaşı geri çekilerek kılıcını indirdi. Yere diz vurarak Ay Hanım'ı selâmladı.

Urungu o anda çevresini gördü. İyi giyimli, yavuz duruşlu bahadırlar kendisine bakıyorlar, genç ve çok güzel bir kız da atının üstünden kendisini süzüyordu. Urungu bunu tanıyordu. Fakat birdenbire nereden tanıdığını kestirememişti. Biraz önce çarpıştığı yüzbaşının yere diz vurduğunu görüp de ay Hanım adını işitince bunun arı soylu bir kız olduğunu anlamıştı. Fakat beyni karmakarışıktı. Binbaşıya bakarak:

- "Bizi niçin ayırdın? Ay Hanım kim?" diye sordu.
- Ay Hanım, bizim kağanımız Baz Kağan'ın kızıdır. Sizi onun buyruğu ile ayırdım.

Kısa bir şakırtı işitildi. Urungu kılıcını kınına sokmuştu. Birkaç adım atarak Ay Hanım'a yaklaştı. Yere diz vurarak:

- "Buyruk senindir" dedi.

Ay Hanım'ın işaretiyle kalkarak dimdik durdu. Eski püskü giyimlerine rağmen duruşu, konuşması, hele biraz önceki vuruşması bunun yüce birisi olduğunu anlatıyordu. Dokuz Oğuz kağanının kızı insanları bir bakışta tanır, hatta yüreklerinden geçeni anlardı. Yiğenlerinden birisi kamdı. Ona gizli bilgilerden çok şey öğrettiği Dokuz Oğuzlar arasında söylenirdi. Urungu'ya söz söylemeğe başladı:

- Yiğit! Adının Urungu olduğunu söylemekle kendini iyice tanıtmış olmuyorsun. Bir beğ olduğun anlaşılıyor. Kimsin? Bize anlatmaz mısın?

Bu sesteki ezgi Urungu'ya bir şeyler söylüyordu. Bu sesi tanıyordu. Bu o kadar güzel, o kadar yakın bir sesti ki onu kendi içinde duyuyor, cevap veremiyordu.

Ay Hanım yeniden söze başlamıştı:

- Nasıl vuruştuğunu gördüm. Yüzbaşı Kadır Bağa ile kılıç oynamak büyük iştir. Atıcılığının izlerini de görüyorum. Sen Gök Türkler'in yüce beğlerinden olsan gerek.

Urungu susuyordu. Bu ses yüreğine işliyor, ona geçmiş günleri hatırlatıyor, yavaş yavaş bu güzel kızı tanımaya başlıyordu. İşte yine onun sesi içindeki bir yarayı deşiyordu.

- Yiğit! Okçuluktaki ünü acunu tutan Kür Şad öleli kırk yıl olmasydı, bu keskin nişancılığına bakarak sana Kür Şad'sın derdim.

Urungu titredi. Kür Şad'ın oğluyum dememek için kendini tuttu. Babası öleli kırk yıl geçtiği halde adı, sanı hâlâ yaşıyor, hem de Gök Türkler'in yağısı olan Dokuz Oğuzlar arasında yaşıyor diye gönlü sevinç ve övünçle doldu.

Şimdi kızı da, sesini de tanımıştı: Ay Hanım, bundan yirmi yıl önce Çinli Yüzbaşı Ven'in öldürdüğü karısına tıpatıp benziyor, sesi de tıpkı onun sesini andırıyordu. Bunu hatırlayınca Urungu'nun dili çözüldü:

- “Hayır hanım! Beğ değilim. Karabudundan bir Gök Türk’üm” dedi.

Kağan kızı gözlerini Urungu’ya dikti. Sözlerine inanmamış gibiydi. Onun yüreğinin içini okumak istiyen bir durumu vardı. Bakışıyorlardı. Konuşulanların hepsini işitmiş olan ötekiler de bir Ay Hanım’a bir de Urungu’ya bakarak bu işin neye varacağını düşünüyorlardı. Bir kağan kızının gözlerine bu kadar ısrarla bakmak aklın alacağı bir iş değildi. Bu Gök Türk, bir beğ bile olsa kağan kızına böyle nasıl bakabilirdi? Fakat Kür Şad’ın oğlu oralı değildi. Karşısındaki kızın yeşil ala gözlerine bakarken kendinden geçmişti. Bu gözler kendisini yirmi yıl uzağa götürmüş, sevgili karısını tekrar görür gibi olmuştu. Şu farkla ki, bu yüz, bu gözler karısının yüzünden, gözlerinden daha alımlı, daha güzel, daha başka türlü idi.

Kağanın kızının yüzü biraz sertleşmişti. Aralık vermeden kendisine bakan bu bahadır, bu keskin nişancı, katı vurucu yiğit nasıl olur da karabudundan olabilirdi?

- “Bahadır! Nereye gidiyorsun” diye sordu.
- Ötüken’e gidiyorum hanım!
- Biz de kuzeye gidiyoruz! İstediğin yere kadar bizimle gelebilirsin.

Urungu dizini yere vurdu:

- “Buyruk senindir” dedi ve artık bir daha gözlerini kaldırarak onun yüzüne bakmadı.

***

Kafile o gece ormanda, pınar başında konakladı. At uşakları yedek atlardan indirdikleri bağları çözerek çadırları kurdurlar. Kağan kızının büyük çadırı dikkatle kurularak keçelerden mürekkep yatağı hazırlandı. Sonra binbaşının, iki yüzbaşının çadırları dikildi. Onbaşılarla erler ve at uşakları küçük çadırlarda üçer, dörder barınacaklardı.

Urungu’nun çadırı yoktu. Atının terkisindeki keçesi onun hem yatağı, hem yorganı idi. Dokuz Oğuz binbaşısı öteki üç erle birlikte yatabileceği çadırı gösterdiği zaman Urungu, binbaşıya sağlık dileyerek reddetti; keçesinin kendisine yeteceğini bildirdi.

Baz Kağan’ın küçük kızı Ay Hanım, babasının buyruğu ile gezginciliğe çıkmış, şimdi yurduna dönüyordu. Bu yolculukta Baz Kağan’ın gizli bir maksadı olduğu da söyleniyordu ama kimse bunu bilmiyordu.

Urungu, Dokuz Oğuzlar’dan biraz uzakta, tek başına oturmuş, düşünüyordu. Bir onbaşının getirdiği kımızla eti reddetmek üzere iken Ay Hanım’ın yolladığını öğrenince bundan vazgeçti ve aylardır ağzına komadığı kımızı büyük bir iştahla içti, içti.

Gecenin serin rüzgarı ağaçlara çarparak insanın yüreğini ürkütücü sesler çıkarırken Urungu, karısını ve Ay Hanım’ı düşünüyor, bu benzerlik Ay Hanım’a karşı gönlünde doğan yakınlığı artıyordu. Onun da gözleri böyleydi. Onun da boyu bu kadardı. O da konuşurken kendisini böyle titretirdi. Onun da rengi bu kadar güzeldi. Yalnız… Yalnız, ay Hanım daha güzeldi.

Urungu ölen karısını o kadar severdi ki o öldükten sonra hiçbir kadını kendine eş etmemişti. Gök Türkler arasında karısı ölüp de bir daha evlenmiyen kimse bulunmadığı için arkadaşları Urungu’ya şaşarlardı. Hatta anası bile bir defa ona evlenmesini söylemiş, fakat Urungu o kadar kesin olarak reddetmişti ki anası da bir daha bunu kurcalamamış, Urungu yirmi yıl kadınsız yaşamış, gönlünde ölen karısının hayali silindiği, ateşi küllendiği halde hatırasına saygı göstermekte devam etmişti.

Bu gece hep onu düşünüyordu. Bu kadından kendisine hatırlardan başka ne kalmıştı? Canlı miras olarak Taçam. Şimdi eski günleri düşünmek, onu hatırlamak o kadar tatlı idi ki, bu tatlı hatıralara sebep olduğu için Ay Hanım’a içinden minnet duyuyordu. Sonra içi burkuluyor, “o da yaşasaydı ne güzel olurdu” diye düşünüyordu. O karganmış Ven onu öldürmeseydi şimdi böyle evsiz, yuvasız bir gezginci olmıyacaktı. Şurada, elli adım ilerdeki çadırda yatan Ay Hanım, Baz Kağan’ın kızı olmasaydı da kendi karısı olsaydı ne iyi olurdu. Urungu’nun gönlünde yirmi yıl önce ölen karısına karşı duyduğu şeylerle Ay Hanım’a karşı olan duyguları karışıyor, birleşiyor ve hayalinde bir tek kadın kalıyordu. Bu kadın yirmi yıl önceden bugüne

uzanıyor, Urungu'nun kutsuz geçen dirliğini, karanlık bir yola benziyen ömrünü aydınlatan bir güneş oluyordu. Tıpkı ilk yaz aylarında bozkırı ışıtan tatlı güneş gibi bir şey…

Kırk beş yaşındaydı. Bu dünyanın acı, tatlı her şeyini görmüş; fakat sonunda içinin üç büyük acıyla dolduğunu anlıyarak talihine küsmüştü. Birinci acısı Ötüken'de Türk kağanını, kurt başlı sancağı görememekti. İkinci acısı Kür Şad'ın oğlu olduğunu söyliyememek, üçüncü acısı da sevgili karısını özlemekti. Babasının ve anasının ölümleri Tanrının buyruğuna uygun olduğu için buna yanmıyor ama ötekiler Tanrı yasası olmadığı için gönlünü sızlatıyordu. Niçin bahtiyar olmıyacaktı? Ötüken'de Türk kağanlığı kurulamaz mıydı_ kür Şad'ın oğlu olduğunu söyliyemez miydi? Karısıyla yine bir yuva kuramaz mıydı?...

Urungu birdenbire kendine geldi: Karısı öleli yirmi yıl olmuş. Kür Şad'ın oğlu olduğunu söylememek için anasına söz verip and içmişti. Kala kala bir tek umut kalıyordu: Ötüken'de Gök Türk kağanlığını kurmak. Elbet günün birinde bir tegin sancak kaldıracak, kendisi de o sancağın gölgesinde koşacaktı.

Gece yarısından sonra Yüzbaşı Kadır Bağa yanına gelip niçin yatmadığını soruncaya kadar bir kütüğün üzerinde oturup düşünmüştü. Gündüzkü yağısı, erlere nöbet değiştirmek için kalkıp işlerin düzeninde gittiğini görmüş, sonra hâlâ yatmıyan ve havanın serinliğine rağmen keçesine de sarılmamış olan Urungu'ya yaklaşarak kendisine bir çadır teklif etmişti.

Urungu o zaman havanın serinliğini duydu, vaktin geciktiğini anladı. Ay iyice yükselmişti. Yüzbaşı birden eğilerek Urungu'nun yüzüne baktı:

- "Gözüne bir şey mi kaçtı? Neden gözün ıslak" diye sordu. Urungu elini gözüne götürdü. Herhalde bir şey, belki küçük bir böcek gözüne kaçmış olmalıydı. Yüzbaşıya bakarak:
- "Açıkta yatmak benim için daha iyi. Gecen aydın olsun" dedi.

Biraz ilerdeki atından keçesini alarak sarıldı. Otlara uzanarak öylece kaldı. Konak yerindeki nöbetçiler gün ağarıncaya kadar Gök Türk'ün otlar üzerinde bir türlü rahat edemediğini gördüler.

- V -

ÖTÜKEN'E GİDERKEN

Ertesi gün, kafile kuzeye doğru yol alırken Urungu da onlara katılmış, Ay Hanımın izni ve buyruğu ile yanlarında yer almıştı. Yüzbaşı Kadır Bağa ile iki onbaşı epey önden gidiyorlardı. Ay Hanımın gerisinde binbaşı bulunuyor, bir şey konuşmak için işaret alınca at sürüp yanına yaklaşıyordu. Çerilerle at uşakları ve yük atları sıra ile arkadan geliyordu. İki onbaşı,i kafilenin sağında, solunda bulunuyorlar; arada sırada at sürüp açılarak sağı, solu gözlüyorlar, sonra yine kafileye geliyorlardı. En geride bir yüzbaşı artçılık yapıyor, bu da ara sıra geriye doğru at sürerek çevreyi kolluyordu.

Urungu arkada, artçı yüzbaşı ile yük atları arasında idi. Bu iyi giyimli beğler ve çeriler ararsında pek ayrı kalıyor, hem sıkılıyor hem de birlikte gitmekten hoşlanıyordu. Kendisine verilen kımızın, yapılan konukseverliğin karşılığı olarak onlara bir yardımda bulunmak istiyordu. Fakat bu yardımı nasıl, hangi fırsatta yapacaktı? Yolda hep bunu düşünüyor, kimseyle konuşmuyordu. Ara sıra artçı yüzbaşı bir şey sorarsa kısa cevaplar veriyor, böylelikle zamanı harcıyordu.

***

Bu yolculuk aynı üç gün sürdü. Üçüncü günün akşamı yine bir su başında çadırlar kurulup herkes yerli yerine yerleştikten sonra Dokuz Oğuz çerilerinden biri kopuzunu çıkarıp çalmağa, deyişler söylemeğe başladı. At uşakları ve çeriler, hatta onbaşılar yüzbaşılar kopuzcunun çevresine yığılmışlar, dinliyorlardı. Ay Hanım bile, otağının kapısı önünde, at eyerlerinden yapılmış tahtında oturarak ezgiyi dinliyor, binbaşı da onun karşısında ayakta durarak aynı şeyi yapıyordu.

Urungu, yıllarca önce Çıbı Kağanın ordusunda genç bir çeriyken birçok kopuzlar dinlemiş, heyecanlanmıştı. O orduda çok ozan vardı. Kanlı savaşların yapıldığı günlerin gecesinde onlar tellerini tıngırdatırlar, kanlı vuruşların, yürek delen okların, göğüs parçalıyan kargıların, baş uçuran kılıçların masalını anlatırlar, su gibi akan kanları, sayısız harcanan canları, bol bol yapılan yiğitlikleri överlerdi. Fakat Urungu yıllardan beri ozana raslamamış, her şey gibi kopuzun sesine de hasret kalmıştı. Şimdi bir Dokuz Oğuz ozanının tellere vurması onu yine kendinden geçirmişti. Kopuzcunun çevresindeki halkanın dışında, epey geride bağdaş kurmuş olduğu halde dinliyor, kendinden uzaklaşıyordu. Dokuz Oğuz ozanı neler söylemiyordu ki…

Sanma gönül dinlenir,
Ufukta gün batınca.
Bunalırım kederle
Gece gelip çatınca.

Bakışlarım puslanır,
Gönül dağım sislenir,
Göz pınarım ıslanır
Sevgi kuşu ötünce.

Sevgi yaman bir gerçek,
Yâr uzakta bir çiçek.
Sevgim sürüp gidecek
Ta dirliğim bitince.

Bir güzeli özleyiş…
İşte en güzel deyiş!
Ömür tüket, gönül deş
Sevgi seni unutunca.

Yâri her bir anışım
Bir ölümdür tanışım!
Belki diner yanışım
Son uykuya yatınca…

Ozan, deyişini söylemekte devam ediyordu. Fakat artık iyice kendinden geçmiş olan Urungu işitmiyor, yalnız beynine kazılan birkaç söz, aralıksız olarak içinde tekrarlanıyordu:

Belki diner yanışım
Son uykuya yatınca…

İşte durup dururken bu Dokuz Oğuz ozanı içini dağlamış, yüreğine od düşürmüştü.

O böylece dalmış, kaygılı bir gönüller uzaklara doğru kayarken veride Ay Hanım binbaşı onu konuşuyorlardı. Üç günlük yol arkadaşlığında onu epey görüp inceliyen binbaşı eski kılığına, yoksul durumuna rağmen belindeki bıçağın büyük değerini görüp anlamakta gecikmemişti. Ay Hanım'a, bunu anlatırken Urungu'nun karabudundan olmaması ihtimalini söylemiş, zaten buna inanmıyan Ay Hanım'ın şüphesini kuvvetlendirmişti.

Yatacak bir çadırı bile olmıyan bu Gök Türk'ün beğ olduğunu düşünmek biraz güçtü. Fakat bahadırlığına, durumuna, bıçağına bakınca da şüphelenmemek kabil değildi. İnsanların yüreğini okumakta usta olan Ay Hanım bile bu bilinmedik kişi hakkında kesin bir karar verememişti onun değerli bir adam olduğu muhakkaktı. Fakat işte o kadar… Daha çoğunu o da anlıyamamıştı.

Bir onbaşı: "Seni Ay Hanım çağırıyor" dediği zaman Urungu kendine geldi ve o zaman bu sözün kendisine iki defa söylenmiş olduğunun farkına vardı.

Güneş batmıştı. Ozan hâlâ çalıyor, epey ilerde atla gezen üç dört nöbetçiden başka herkes onu dinliyordu.

Urungu yere diz vurdu. Sonra kalkıp dimdik durarak Ay Hanım'ın söyliyeceklerini bekledi. Yanlarında binbaşıdan başka kimse yoktu. Kağan kızı yine gönüle işliyen sesiyle konuşmağa başlamıştı:

- "Bahadır! Yarın yollarımız ayrılacak. Bunun için ne düşünüyorsun?

Urungu'nun içi sızladı. Yalnız birkaç gün birlikte bulunacaklarını bilmekle beraber bu birkaç günün biteceğini hiç hesaplamamıştı. Sanıyordu ki, her gün böyle gidecekler, her akşam konaklıyacaklar kağan kızı otağına girip çıkarken onu uzaktan görecek, sonra kendisi en geride ve kağan kızına en uzak olduğu halde yola koyulacaklar ve bu böylece sürüp gidecek… Yarın yollarının ayrılacağını söylemekle kağan kızı onun içini sızlatmış oluyordu. Bir an için gözlerini yerden kaldırıp ona bakarak:

- "Bunun için yüreğim sızlıyor hanım" diye cevap verdi.

Binbaşı bu söz üzerine dikkat kesildi. Ay Hanım'ın yüzünde hiçbir değişiklik olmadı. Yeşil ala gözlerinin içi gülümsiyerek sordu:

- Neden?
- Beni buyruğuna alarak buraya kadar getirdin. Kımızını esirgemedin. Buna karşılık sana hiçbir hizmet edemedim bunun için yüreğim sızlıyor.
- Hizmet etmek elindedir.

Urungu'nun gözleri parladı. Yeniden gözlerini kaldırarak kağan kızına baktı. Bir şey demeden bakışlarıyla bu hizmeti nasıl yapılabileceğini soruyordu. Ay Hanım anlamıştı. Urungu'yu kendinden geçiren sesiyle devam etti:

- Seni babam kağana götürürüm. Onun çerisine girer, istediğin kadar hizmet edersin. Babam kağan senin gibi bir bahadırı elbette onbaşı yapar.

Sonra, sesinde başka bir ezgi, ürpertici bir ahenk olduğu halde yavaşça:

- "Sen buna lâyıksın" dedi.

Urungu'nun yüreği şimdi sevinçle çarpıyordu. Ay Hanımla birlikte gitmek, onun babasının ordusuna katılmak, ondan hiç ayrılmamak… Bunlar ne güzel şeylerdi!

Fakat ne yazık ki bu güzel şeylerin hiçbirisi gerçekleşemiyecekti. Dokuz Oğuzlarla giderse Ötüken'e varamaz, günün birinde çıkacağını bildiği Gök Türk ayaklanmasına katılamazdı. Kendi yapıları olan Dokuz Oğuzlar'ın çerisiyle birlik olursa Kür Şad'ın da konçuyunun da ruhları incinirdi. Urungu bunları düşünerek ciddileşti. Yeniden yere diz vurarak:

- "Beni bağışla! Baban kağanın çerisine katılamam. Ama bundan başka her buyruğuna cana minnet bilirim" dedi.

Sustular. Bu ay yüzlü kağan kızının içinden üzgün olduğunu binbaşı anlamıştı. Urungu'nun içinde ise boralar esiyordu. Bu boranın esişini durduran yine o büğülü ses oldu:

- Bahadır! Bizimle gelsen sevinecektim. Demek ki yarın ayrılıyoruz. Benden ne dilersin?
- Dileğim sağlığındır. Bir de, bilmiyerek adamlarınla vuruştuğum için beni bağışlamanı dilerim.

Ay Hanım bin bir çiçeğin açması kadar güzel bir gülümseyişle gülümsedi:

- Suç sende değil bahadır! Yüzbaşı Kadır Bağa börkünü delmeseydi bu iş olmıyacaktı. Sana onun deldiği börk yerine kendi börkümü veriyorum.

Bunu söyliyerek başından börkünü çıkardı, uzattı…

Urungu hızla yürüyerek dizini yere vurdu. Ay Hanımın uzattığı börkü alarak öpüp başıan koydu:

- "Bana ün verdin Ay Hanım! Yarın sabah bunu giyecek ve ölünceye kadar başımda bir şeref hatırası diye tutacağım" dedi.

Bakıştılar. Bu bakış sırasında, Ay Hanım'ın eşsiz güzelliği ile dolup taşan Urungu, üç günlük iç hesaplaşmasının çözüldüğünü sezer gibi oldu: Galiba gönlüne od düşmüş, kağan kızına gönül vermişti.

***

O gece, bir güçlüğü çözen insanların rahatlığı ile uyudu. Düşünde hep kendisini bahtıyar bir kişi olarak görüyor, sık sık uyanarak çevresine bakıyor, epey uzaktaki bir nöbetçiden başka bir şey görmüyordu. Yalnız bir defasında düş mü, gerçek mi olduğunu pek ayırt edemeden, uzakta Ay Hanımın otağı kapısının açıldığını, kağan kızının gözükerek derin derin göğe, uzaklara ve çevresine bakındığını, sonra yeniden otağ girdiğini görür gibi olmuştu. Sabaha doğru ise düşünde hep Kür Şad'ı, anasını, ablasını ve ölen karısını görmüş, sonra hepsi kaybolarak meydanda yalnız karısı kalmış, süslü ve alımlı giyimler arasında başı açık duran karısı ağlamış, ağlamıştı.

Urungu çok erkenden kalkarak atını tımar etti. Ay Hanım'ın verdiği börkü giymişti. Yine dirliğinin sıkıntılı günlerinden birini yaşıyacaktı. Bahtın kendisine yüklediği yükü çekmeği şikayetsiz kabul ediyor, bilâkis ara sıra talihin kendisine güler yüz göstermesine anlıyordu. Acıya alışmış, acı ile yuğurulmuş kişiye bahtıyarlık güneşinin, ışıklarını kısa bir an göstererek sonra yine onu karanlığa boğmasında sanki ne mânâ vardı?

Bu sabah kafile de her zamankinden daha erken uyanmıştı. Yola çıkarlarken biraz ilerde, küçücük bir tümseğin ardında Urungu'ya rasladılar. Ay Hanım geçerken atından atladı. Dizini yere koyarak onu selâmladı. O da gönüllere işliyen gülümseyişiyle Urungu'ya baktı. Ruhunu ürperten bir sesle:

- "Bahtın açık olsun bahadır!" deyip geçti. Kafile geçinceye kadar diz üstü kalan Urungu, bugün artçılık yapan Yüzbaşı Kadır Bağa'nın seslenmesi üzerine aydı, dikilerek ona baktı. Yüzbaşı ona bir çamçak kımız armağan ediyordu. Başka zaman olsa reddedeceği bu armağanı bugün nedense sevinçle kabule diyordu. Kadır Bağa biraz durgun keyifsiz gibiydi:
- "Urungu! Ay Hanım seni beğenmişti. Baz Kağan ordusuna gelmeyişin çok kötü oldu" dedi.

Urungu alıngandı. Tez cevap almak istiyen bir insan gibi sordu:

- Neden?
- Ayrılıp gidiyorsun. Ben seni bir daha nerede bulacağım da yarım kalan dövüşü bitireceğim?
- Dağ dağa kavuşmaz, kişi kişiye kavuşur. Bir gün yine buluşuruz.

Yüzbaşı gülümsedi:

- Hoşça kal!
- Bahtın açık olsun.

Urungu, kafile ufukta kaboluncaya kadar bir taş gibi kıpırdamadan onlara baktı.

İlkbahar bitmiş, yazın sıcaklığı başlamıştı. Büyük Çin duvarının kulelerini bekliyen nöbetçilere gelip geçenler için sıkı buyruklar verilmişti. Görünürde bir şey yoktu. Fakat Çin çaşıtlarından gelen haberler tetik davranmanın lüzumunu bildirmekte birleşiyordu.

Bir Türk atlısı, Çin sınırları içinden kuzeye doğru at sürüyor, büyük duvara yaklaşıyordu. Buralarını iyi bilen birisi olduğu güvenle at sürüşünden belliydi. Duvara yaklaşınca hiç durmadan yukarı çıkacak yollardan birine saptı; duvarın üstüne varınca yine durmadan

sağdaki kuleye doğru yürüdü. Kuledeki Çin çerileri bir atlının yaklaştığını görünce yolunu kestiler.

- “Dur bakalım! Kimsin? Nereye gidiyorsun” diye bağırdılar.

Bu Türk, Çinceyi bir Çinli gibi konuşuyordu:

- Yabancı değilim.
- Adın ne?
- Tonyukuk!

Kulenin yüzbaşısı bu adı işitince içerden fırlamış, onu karşılamıştı. Tonyukuk’u tanıyordu. Fakat bu zamanda burada ne aradığını bir türlü kestiremiyordu:

- “Tonyukuk! Buradan geçemezsin” dedi.
- Neden?
- Yasaktır.
- Sana güvenerek buraya kadar gelmiştim.
- Geçip ne yapacaksın?
- Bir gönül işi…

Çinli sırıttı:

- Düğüne beni de çağırır mısın?
- Sen istedikten sonra elbet çağırırım.
- Ama ben seni yine bırakmam. Hem burada kapı da yok. Nereden çıkacaksın?
- Sana düğün olacak dedim ya. Nerden çıkacağıma karışma. Sen yalnız bana yol ver.
- Verememem.
- Verirsen senin için iyi olur.

Tınyukuk bunu söyliyerek kemerine el attı. Çinli yüzbaşı anlamıştı. Tonyukuk’u kolundan tutarak biraz daha uzağa götürdü:

- “Ben senin tanışımım. Anlaşabiliriz” dedi.

Tonyukuk bir kese akçayı kemerinin iç tarafından çıkararak duvarın mazgalına iliştirdi. Çinlinin gözleri parlamıştı:

- “Öteki kuleleri nasıl geçeceksin” diye sordu.

Tonyukuk gülümsedi:

- Senin yardımınla!
- Benim yardımımla mı?
- Evet!

Yüzbaşı korkar olmuştu:

- “Ben o kadarına karışmam” diye haykırdı. Tonyukuk atına atlamıştı.
- “Ben de zaten şaka yapmıştım. Orasını bana bırak” diyerek atını dörtnala kaldırdı.

İkinci kuleye yaklaşırken karşıdan çıkan nöbetçilerin yaylarına ok yerleştirdikleri gözünden kaçmadı. Doludizgin onlar yaklaşırken kendisi de sadapından ilk oku çekerek gezleyip fırlattı. Nöbetçilerin biri bu oku göğsüne yiyerek sırt üstü yuvarlanmış, berikiler de Tonyukuk’a ok çekmeğe başlamışlardı. Sağından solundan oklar uçarken Tonyukuk dörtnala at sürüyor, bir yandan da Gök Türk çabukluğu ve nişancılığı ile sadağından ok çekerek Çinlileri deviriyordu. Kulenin tam önüne vardığı zaman sağ kalanlar içeri kaçmışlar, fakat o geçer geçmez yeniden çıkarak ardından ok yağdırmağa başlamışlardı. Aynı zamanda kuledeki Yüzbaşı Ven ateş yaktırarak, daha sonraki kuleye tehlike işaretini vermiş, beş yüz adım ilerdeki kuleden de Çinliler çıkarak Tonyukuk’a doğru yürümeğe başlamışlardı.

Tonyukuk ardına ok çekerek dörtnala ilerlerken Yüzbaşı Ven'in attığı oku sağrısına yiyen at şahlanarak acı acı kişnedi. O zaman Tonyukuk keskin bir ıslık çalarak "ayda!..." diye bağırdı ve atını mahmuzlıyarak duvarın kıyısına doğru önünde atıyla birlikte sıçrıyarak duvardan aşağı uçtu.

Tonyukuk'un atladığı yer duvarın en alçak yeriydi fakat yedi sekiz adam boyunda olan bu yerden atlıyanın da sağ kalmıyacağı belliydi. Çinliler bunu bildikleri için atın da, sahibinin de ölmüş olduğuna muhakkak diye bakıyorlar, hatta çerilerden bazıları bu atlayışın korkunçluğu dolasıyla aşağıya bakmaktan bile çekiniyorlar, garip bir korku duyuyorlardı. Halbuki Tonyukuk büyük bir ustalık ve soğukkanlılıkla atlamış, atı duvarı aşarken atının eyerine basarak ayağa kalkmış, atın yere düşmesine bir adam boyu kala da kendisini onun üstünden fırlatarak toprağa düşmüştü. Tam o sırada, yüz adım kadar ilerde bir toprak yığını arkasından duvarı gözetliyen bir atlı,yedeğindeki atla birlikte hızla Tonyukuk'a yaklaşmıştı. Tonyukuk yedekteki ata sıçrayınca ikisi de kuzeye doğru at sürmüşlerdi. Bu işler o kadar çabuk olmuştu ki Yüzbaşı Ven duvardan aşağıya bakınca ölü attan başka bir şey görememiş, nal seslerini işitip de gözlerini biraz daha kaldırınca iki atlının kaldırdığı tozları görerek bol keseden sövmeğe başlamıştı.

***

Bir ağaçlığın kıyısında atının üstünde ufku gözliyen Kutluk Şad dört nala iki atlının geldiğini görünce toprağa dikmiş olduğu gönderini kavradı. Bu gönderin tepesinde altından bir kurt başı vardı. Göndere takılı al bayrağın üzerinde yarım aya benziyen bir yay resmi bulunuyordu.

İki atlı Kutluk Şad'ın yanına gelince atlarından indiler. Yere diz vurarak onu selâmladılar. Şad söze başladı:

- Tonyukuk! Boyla Bağa Tarkan! Kurt başlı sancağı artık kaldırıyoruz.

Tonyukuk'u, Çin duvarının dışında beklemiş olan Boyla Bağa Tarkan cevap verdi:

- Yıllarca bugünü bekledik.

Tonyukuk ilave etti:

- Kurt başlı sancağı kaldırmak için en elverişli çağdayız. Çünkü Çin'in ruhu yıpranmıştır.

Bozkurt soyunun olgun ve dinç bir oğlu olan Kutluk Şad yine söze girişti:

- Tonyukuk! Tarkan! Kür Şad'dan beri bu beşinci davranıştır. Siz benimle birlik olursanız, Tanrı yardımı ile Gök Türk devletini yeniden kurar, Ötüken'den dört yana ordular yürütürüz. Tanrı yardım ederse çerimiz kurt gibi, yağı çerisi koyun gibi olur. Tanrı dilerse Ötüken'de Türk türesi yürür, Kadırkan'dan Demirkapı'ya dek Türk budunu birleşir. Atalarımın yurdunda, atalarımın devletini diriltmek için sancağı kaldırıyorum. Bu savaşa benimle birlikte atılacağınıza söz veriyormusunuz?

İki şakırtı işitildi: İki Türk beği kılıç çekmişlerdi. Türk göreneğince and içtiler:

- Gök girsin, kızıl çıksın!...

***

Tonyukuk küçük tahta levhalara yazılar yazarak inandığı adamlara yandaki dağınık Türk obalarına yollamış, onları Kutluk Şad'ın bayrağı altına çağırmıştı. O gün toplantı günüydü. Akşama kadar dört bucaktan on beş kişi daha gelerek Kutluk Tegin'in tuğuna girdiler. Bunların arasında Onbaşı Onbaşı Örpen'le Börü Beğ, Kızıl, Taçam ve son olarak yetişen Urungu da vardı.

Ertesi sabah Kutluk Şad'la on yedi kişisi, Gök Türk devletini diriltmek için harekete

geçmişlerdi. Tonyukuk'un tavsiyesi ile ilk önce Çin karakollarından birine saldırıp bir başarı kazanmayı uygun görüyorlardı. Bu başarı Türkler arasında duyulunca kendilerine katılanlar çoğalacak, birliğe doğru bir adım atılacaktı.

Tonyukuk, Çin kulelerinin durumunu iyi biliyordu. Yirmi yıldır aynı kulede duran Yüzbaşı Ven'in yaman bir Türk yağısı olduğunu da biliyordu. Ona vuralacak darbenin tesiri daha büyük olacaktı. Tasarı ona göre hazırlandı: Bu kulenin yakınında, yarım günlükten daha az bir yere birkaç çadır kuruldu. Kutluk Şad'ın erlerinden birkaçı her gün atlara binerek kuzeye avlanmağa gidiyorlar, çadırların içinde de birkaç er gizli duruyor, fakat çadırdan dışarı hiç çıkmıyorlardı. Yalnız deliklerden güneyi gözlüyorlar, gelen giden var mı diye bakıyorlardı.

Birkaç gün sonra Yüzbaşı Ven'in çaşıtları bir Türk obasının oraya konduğunu bildirince Ven'in asık suratı gülümsedi. Bir yıldır kendisine hiçbir ava çıkmıyordu. İşte yine şu ıslak sıçanların hakkından gelecekti. Bir sabah en seçme çerilerinden otuz atlı alarak gafil Türk obasına yöneldi.

O gün Börü Beğ'in buyruğundaki dört er nöbette idiler. Gözlerini uydurdukları çadır deliklerinden Çinlileri görünce hazır bulunan çıraları tutuşturdular ve bunları çadırın tepesindeki deliğe tuttular. Tepedeki delikten çıkan duman, uzakta gizlenmiş olanlara Çinlilerin yaklaştığını bildiriyordu. Yüzbaşı Ven'in otuz atlısı obaya yüz adım kadar yaklaşınca içerde saklı duranlar Börü Beğ'in buyruğu ile dışarı fırlayarak yan yana durdular ve Gök Türkler'e yakışan bir çabuklukla Çinliler'i ok yağmuruna tuttular. Otuz Çin çerisi bir anda karmakrışık oldu. Fakat karşılarında yalnız beş Türk yayası görünce yüzbaşılarının buyruğu ile onlara doğru at saldılar. Çinliler bir yandan dökülüyor, bir yandan da Türkler'e yaklaşıyordu. Çoğunun atı vurulmuş, yaya kalmışlardı. İki taraf birbirine değdiği zaman Çinliler yirmi kişi kalmış, bu yirmiden yarısının da atları vurulmuştu.

Şimdi çadırların önünde sert bir kılıç vuruşu başlamıştı.

Yüzbaşı Ven, Gök Türkler'e yaklaşmak üzere iken atı vurulduğu için yaya kalmış, fakat hemen sıçrayarak Börü Beğ'in karşısına dikilmekten de geri kalmamıştı. Çinlilerin kimi atlı, kimi yaya olduğu için birbirlerini de çiğniyorlar, beş kişinin hakkından gelemiyorlardı.

Çadırda kadın ve çocuk bulup da kolayca bir başarı kazanacağını sanan Ven, bu bu çetin çerileri görünce kuşkulanmış, fakat yapacak başka bir şey olmadığı için de kılıç tokuşturmaktan geri kalmamıştı.

Börü Beğ, biri Yüzbaşı Ven olan iki yaya Çinliyle vuruşuyor, ötekiler arkalarını çadırlara vermiş oldukları halde bir kalabalığa karşı çarpışıyorlardı.

Ven, bir iki deneme yaptıktan sonra sert bir saldırışla ileri bir adım attı ve karşısındakini devireceğinden emin olduğu bu kılıç vuruşunu yaparken "al" diye haykırdı. Fakat bu saldırış kendisine az kalsın pahalıya mâl oluyordu. Börü, keskin bir çelişle onun kılıcını yana savurmuş, öyle sert bir hareket yapmıştı ki yüzbaşının kılıcı yere düşmüştü. Ven geriye fırlıyarak çabucak kılıcını yerden aldı. Yeni bir hücuma hazırlanıyordu. Fakat bu sırada anlamadığı bir şey oldu: kendi çerilerinden atı olanlar birdenbire dönerek güneye doğru kaçmağa başladılar. Kuzeye bakan Ven işi anlamakta gecikmedi. İlerden, tozu dumana katarak bir bölük atlı doludizgin geliyordu. Ven pusuya düşürüldüklerini sezdi. Yanındaki yedi sekiz yaya çerisiyle yeniden Gök Türkler'e saldırdı.

Artık Börü Beğ'le teke tek döğüşüyordu. Demin kendisiyle pek kolay vuruştuğu Börü'nün karşısında şimdi adım adım geriliyor, hatta çenesinde açılan bir çizikten de kan sızıyordu. Yüzbaşı Ven Çin ordusunun en iyi subaylarındandı. Fakat bu kudurmuş Gök Türk, sanki kırk yıllık yağısı imiş gibi gözünü daldan budaktan sakınmadan atılıyor, öyle vuruşlar yapıyordu ki, Ven sanki kendisine birkaç kılıçla birden saldırılmış gibi her yandan kılıçla kuşatılıyor, gerilemekten başka bir şey yapamıyordu.

Bu sırada Kutluk Şad'ın buyruğundaki on üç kişi yetişerek bir an için durdular; iki üç kılıç vuruşuyla Ven'den başka hepsini yere serdiler. Kutluk Şad, kaçanları kovalamak için buyruk verirken, birden Onbaşı Örpen'in atından atladığı görüldü. Koşaradım Ven'e doğru giderken bağırıyordu:

- Dur, Börü! Sakın vurma!

Börü bir adım geriliyerek durdu. Ven solumağa başlamıştı. Örpen haykırdı:

- Börü! Yüzbaşı Ven'i tanımadın mı?

O da tanımıştı. Yirmi yıl öncesinin öcünü almak için saldıracaktı. Fakat Örpen bırakmadı:

- Onu bana bırak! Senin yalnız karınla bir oğlunun kanına girmişti. Benim karımla beş oğlumu öldürdü.

Sonra kaşları çatılarak gürledi:

- Kancık dölü! Şimdi sıra benim!...

Korkunç bir saldırışla Çinli'ye saldırdı. O kadar hızlı saldırıyordu ki, Ven'in çevresinde fırdolayı dönüyor, onu şaşkına çeviriyordu.

Örpen onu çadırlara doğru sürmüştü. Artık gerileyecek yer kalmamıştı. Birden Örpen'in sesi yükseldi:

-Al! Bu karımın hakkı!...

Çinlinin yüzünde uzun bir kılıç yarası açılmıştı. Fakat başına geleceği bildiği için kendisini koruyor, son bir debelenişle dövüşe devam ediyordu. Kılıç şakırtıları arasında Örpen'in sesi yeniden gürledi:

- Al! Bu birinci oğlumun hakkı!...

Çinlinin tulgası parçalanmış ve kılıç alnına değimişti.

Örpen kanlı bir oyun oynadığı halde düş görüyor gibi başka türlü bakıyor, kendisine "öç, öç" diye haykıran sesler duyuyordu. Bir saldırış daha yaparak haykırdı:

- Al! Bu ikinci oğlumun hakkı!...

Yüzbaşı Ven, omzuna bir kılıç yemiş, zırhı kendisini korumuş, hafif bir yara ile kurtulmuştu.

Kılıçlar birbirine çarpıyor, üstünde zırhı olmıyan Örpen yalnız saldırıyor, vuruyor, kendisini korumayı düşünmüyordu.

- Al! Bu üçüncü oğlumun hakkı!...

Örpen, Çinli'nin koluna kılıcını yapıştırmıştı. Kılıcını düşürürken Ven'in hafifçe inlediği işitildi. Örpen,dördüncü oğlu için de yaman bir vuruş yapmak için kılıcını kaldırı ve "al" diye bağırıken sert bir buyruk işitildi:

- Vurma!... Bırak kılıcını alsın!...

Bunu Kutluk Şad söylüyordu. Börü, kendi kılıcının ucu ile Ven'in kılıcını iterek ona doğru iletirken Örpen yeniden haykırdı:

- Tez davran! Kılıcını kavra!

Kurtuluş yoktu. Çinli, sızlıyan sağ kolu ile vuruşamıyacağını anlıyarak kılıcını sol eliyle kavradı. Fakat sağ eliyle bir şey yapmamış olan Ven şimdi sol eliyle ne yapabilirdi?

Kılıçlar yeniden çarpıştı. Şimdi yalnız şırak şırak diye birbirine çarpan kılıçların çıkardığı ses işitiliyor, Örpen'in gözlerinden saçılan yalazlar Ven'i yirmi yıl önce işlediği cinayet için pişman ediyordu.

Beride Börü atılmamak için kendini güç tutuyor, Kutluk Şad'ın gerisindeki birkaç çeri kayıtsız bakışlarla vuruşu seyrediyordu. Kılıç sesleri düzgü bir vuruşla şaklarken birden bir vuruşun aksadığı işitildi. Hemen arkasından da Örpen'in sesi gürledi:

- Al! Bu dördüncü oğlumun hakkı!...

Ven, göğsüne bir kılıç dürtüşü yemiş, zırhı delinerek göğsünden yaralanmıştı. Iztırapla diz çöktü. Örpen hırsını alamıyordu:

- "Ayağa kalk kabadayı" diye bağırdı. Ven kalkmağa davranıyor, fakat kalkamıyordu. Örpen hırsla gülümsedi:
- Küçük çocukları öldürürken çok iyi kılıç kullanıyordun. Çin kahramanı' haydi bakalım, kendini göster!...

Yüzbaşı Ven bitkin bir durumda, korku içindeydi.

- "Vurma! Sana akça veririm" diye sızlandı. Örpen bir adım ilerledi:
- Senin canın akçaya değer mi? Davran!... Yoksa…

Örpen sözünü tamamlıyamadı. Çünkü onun kılıcını indirmiş olmasını fırsat bilen Ven birden fırlayarak bir saldırış yapmış, Örpen'in yüzünde derin bir yara açmıştı.

Örpen buna hiç aldırmadı. Gürliyerek kılıcını savurdu:

- Al! Bu beşinci oğlumun hakkı!...

Sonra, elinden kılıcı düşen ve başına yediği kılıçla yıkılmak üzere bulunan Ven'e bir kılıç daha sallıyarak:

- "Al! Bu da benim hakkım" diye bağırdı.

Örpen'in hakkı tam Türk usulü olmuş, Çinlinin başı gövdesinden ayrılarak Börü'nün önüne kadar yuvarlanmıştı.

Örpen yüzünden akan kanları yeni ile silerek:

- "Bu da it dalaması" diye söylendi.

***

O gece, Gök Türk devletini diriltmek için pusata sarılan on sekiz kişi ilk başarılarını kutluyorlardı. Yüzbaşı Ven'in çerisinden yalnız iki üç tanesi kurtularak Çin duvarının arkasına geçebilmişler, ötekilerin hepsi tepelenmişti. Tonyukuk'un buyruğunda, Çin duvarına kadar giderek kaçanları kovalıyan on kişi, kulelerden birinin önünde gösteri yapmışlar, aşağıdan seslenerek er dilemişlerdi. Bu kulenin subayı olan Çin yüzbaşısı, aşağıdakilerin kim olduğunu bilmeden yarı bozuk bir Türkçe ile ne istediklerini sorduğu zaman Tonyukuk düzgün bir Çince ile şöyle cevap vermişti:

- Sana düğün var demedim miydi? İşte düğün başladı. Sen ve bütün Çinliler davetlisiniz. Bu düğün biraz kanlı olacak ama ne yapalım? Türk düğünü böyle olur.

Şimdi bir su başında çadırlarını kurmuşlardı. Çinlilerden alınan ulcaları Kutluk Şad üleştirmişti. Tanrı, kut verdiği için işi başarmışlar, içlerinden hiç kimse de ölmemişti. En büyük yarayı Onbaşı Örpen almıştı ki o da ona it dalaması kadar ehemmiyetsiz geliyordu.

Kurt başlı sancak Kutluk Şad'ın çadırı önüne dikilmişti. Konuşmuyorlar, fakat bu sancağın Ötüken'e dikileceği günü düşünüyorlardı. İçlerindeki inanç bu düşüncenin gerçekleşeceğini onlara müjdeliyor, yürekleri sevinçle çarpıyordu.

BAHTIYAR UYKU

On yedi, on sekiz yaşlarında gözüken bir genç, sırtında bir torba olduğu halde yorgun argın yürüyordu. Gün doğmadan önce yola çıkmış olan bu gencin sırtındaki torba kırık demir parçalarıyla doluydu. Güneş batmak üzere olduğu halde daha ağzına bir lokma koymamıştı. Büyük bir gayretle yürüyor, acele ediyordu.

Bir Gök Türk olan bu sağlam yapılı genç ata çok iyi biner, oku beş yüz adıma düşürür, kılıcı vurunca zırhı keserdi. Fakat o kadar yoksul düşmüştü ki at şöyle dursun, şimdi bir yayı, hatta belinde küçük bir bıçağı bile yoktu. Büyük bir ülküye koşan insanların yılmazlığı ile sonsuz bozkırda yaya yürüyor, bir an için olsun mola vermek aklına gelmiyordu.

Birden adımlarını hızlandırmıştı. Çok ilerde bir kayalık görmüştü. Kayalığa oyulmuş mağaranın kapısına vardığı zaman güneş ufukta kaybolmuştu. Sırtındaki torbayı yere bırakarak geniş bir soluk aldıktan sonra mağaradan içeriye doğru şöyle bir baktı. Orada, ince bir toprağın üstünde ak saçlı bir ihtiyar yatıyordu.

Bu gencin anasının dedesi olan bu ihtiyar adam, belki yüz yaşında bir demirciydi. Çuluk Kağan ordusunda bulunmuş, Kara Kağan çağının parlak ve karanlık günlerini görmüş, çok savaşlara girip çıkmış, Kara Kağan tutsak edildiği zaman onunla birlikte Çin'e götürülmüş, Kür Şad ihtilâlinde sonra yıllarca Çin zindanlarında kalmış, saçları ağarmış, fakat beli bükülmemişti.

Çok usta bir demirciydi. Yaptığı kılıçlarla bıçakları Gök Türkler kapışırlar, onlarla savaşa gitmekten hoşlanırlardı. Bu mağaraya sığındıktan sonra da bıçak yaparak hayatını kazanmak istemiş, fakat Gök Türkler darmadağınık oldukları için iş çıkmamış, o da ocağını söndürmüş, sefil bir hayata razı olmuştu. Son zamanlarda torununun getirdiği yarıbuçuk yiyecekle yaşıyor, artık yürüyecek hali bile kalmadığı için zamanının çoğunu mağarada yatmakla geçiriyordu. Torunu kendisine doğru bir adım atarak:

- "Dede! Sana bir yığın demir getirdim. Bana bunlardan bir kılıç yapar mısın" dedi.

İhtiyar güçlükle doğruldu:

- "Benim çalışacak gücüm kalmadı ki…" diye cevap verdi. Genç oralı değildi. Alnından akmakta olan teri yeniyle sildikten sonra yeniden söze girişti:
- Bu demirleri oba oba dolaşarak topladım. Obaların çoğunda kılıç, bıçak kalmamıştı. Yalnız kırık dökük kılıç parçaları, bıçak kırıntıları bulunuyor, bunları ata hâtıraları diye saklıyorlardı. Bunları toplamak için çok yalvardım. Gün doğmadan yola çıkıp gün batana kadar yürüdüm. Açım. Susuzum. Yorgunum. Bitkinim. Ama sen bana bir kılıç yaparsan bütün çektiklerimi unutacak, bahtıyar olacağım.

Kocamış demirci gülümsedi:

- Ne de çabuk bahtıyar oluyorsun? Bir kılıçla bahtıyar olan sen, acaba Gök Türk devleti dirilse sevincinden delirecek misin?
- Gök Türk devleti dirileceği için bahtıyarım. Kılıcı da Gök Türk devleti diriltecek savaşlara katılmak için istiyorum.

İhtiyar yerinden fırladı:

- Ne demek istiyorsun Buluç?

Buluç'un gözleri parlıyordu:

- Dede! On günden beri kurt başlı sancak Kutluk Şad'ın elinde yükseliyor. Dört bucağa haber saldılar, savaşacak er arıyorlar. Ben belimde bir kılıç olmadan onların arasına nasıl katılabilirim?

İhtiyar heyecanlanmıştı:

- Kutluk Şad mı? Kutluk Şad'ı tanırım. Bozkurt soyunun en yavuz eridir. Şimdi sen benden kılıç mı istiyorsun? Bu benim dirliğimdeki en tatlı işim olacak… Çabuk, demirleri buraya getir…

Buluç, torbayı yeniden sırtlayarak mağaranın içindeki örsün yanına kadar getirdi. Burada yıllardır kullanılmaya kullanılmaya tozlanmış, toprakla karışmış, bir yığın kömür duruyordu. İhtiyar, gençleşmiş gibi, kendinden umulmıyan bir çabukluk ve çeviklikle çıraları yaktı, üzerine kömürü attı. Kartal kanadından yapılmış yelpazeyi eline aldı. Sonra ocağın karşısında diz çöküp başını yukarı kaldırdı. Ellerini açarak:

- "Ulu Tanrı! Bana güç ver. Yıllardır işlemeye işlemeye çalışmasını unutan ellerime biraz ustalık kollarıma biraz güç ver" diye yakardı.

Buluç sevinçliydi. Artık dinlenebilirdi. Mağaranın içine uzandı. Açlık, susuzluk… Şimdi bunlar ondan çok uzaktı. Ocağın alevi yüzüne vuru, çekiç sesleri bozkırın boşluğunda kaybolurken derin bir uykuya daldı. Çekicin örse inerken çıkardığı sesler, ona çocukluğunun kaygısız, yani bahtıyar günlerinde bile duymadığı tatlı bir ninni gibi geliyordu. Çekicin her vuruşu ülküye doğru atılan bir adımdı. Çekiç, örse vura vura kılıç yapılacak, kendisi kılıcı takınca Kutluk Şad'a katılacak, sonra Ötüken'e varmak için kutlu savaş başlıyacaktı. Buluç uyuyordu. Büyük bir yorgunluktan sonra daldığı bu derin uykudan onu kimse uyandıramazdı. Öyle olduğu halde ihtiyar, çok ihtiyar dedesinin çekiç vuruşlarını duyuyordu. Tıpkı gençliğinde olduğu gibi aşkla, şevkle ve kuvvetle vuruyor, yapılacak kılıcı torunu değil de kendisi kuşanacakmış gibi çalışıyordu: Tırak!... Tırak!... Tırak!...

Bu ahenkli ses, beride rahat rahat uyuyan gence pek uzun, sanki bir gece değil de bir yıl sürmüş kadar uzun geldi.

***

Tan yeri ağarırken gözlerini açan Buluç bütün gövdesinde bir sıcaklık duymuştu. Bu gece düş görmemişti. Fakat dedesinin nasıl çalıştığını düşte değil de gerçekte görmüş gibi biliyordu. Kulaklarında hâlâ çekicin örse inerken çıkardığı sesin yankıları uğulduyordu. Ona öyle geliyordu ki son çekiç sesinden kısa bir süre sonra uyanmıştı.

Gözleri ocağa ilişti. Ateş yeni yakılmış gibi dolu, yalazlı ve parlaktı. Yattığı yerden yavaşça doğruldu. Birden gözleri sevinçle parladı: Yanı başında gösterişli bir kılıç kırk yıllık arkadaş gibi yatıyordu. Onu hemen eline aldı. Yüreği sevinçle çarpıyordu. Yavaş yavaş kınından sıyırdı. Bu kılıç insanın gözünü kamaştıracak kadar parlaktı. Dedesine bir şeyler söylemek için öteye baktı. Dedesi, sabaha kadar çalışmaktan doğan bir yorgunlukla ince topraktan yatağında yatıyordu. Keçesini bile üstüne çekecek zaman bulamamıştı. Buluç ona acıyarak baktı. Şu kocamış dede, savaş lâfı olunca sabaha kadar uyumadan nasıl çalışıyor ve ne güzel bir eser meydana getiriyordu!... Birden Buluç'un gözlerine güzel bir bıçak ilişti. Bunu da dedesi yapmış ve kılıcın biraz ilerisine bırakmıştı. İşte bir gecede iki bahtıyarlığa birden ermişti. O yalnız bir kılıç için bu kadar emeğe, sıkıntıya katlanmışken şimdi fazla olarak bir de bıçağı olmuştu.

Buluç hafifçe uzanarak bıçağı aldı. Kınından sıyırarak dikkatle gözden geçirdi. Her halde yarınki savaş arkadaşları bu bıçaktan ötürü kendisini kıskanacaklardı. Gülümsiyerek dedesine baktı.

Birden bir sevinç haykırışıyla haykırmamak için kendini güç tuttu: Bıçağın bir adım ilerisinde bir kılıç daha duruyor, onun da bir adım ilerisinde başka bir kılıç göze çarpıyordu. Buluç yerden fırlayıp gürültü etmemeğe çalışarak kılıçları aldı. Mağaranın kapısına dönerek aydınlıkta gözden geçirdi. Bunlar olağanüstü kılıçlardı. Birden sıyırdığı son kılıcın üzerinde bir yazı gördü. Dedesi buraya "Kutluk Şad" yazmıştı. Kılıcın öteki yüzünü çevirdi. Burada da "İlteriş Kağan" kelimeleri okunuyordu. Bir an bu İlteriş Kağan'ın kim olduğunu düşündü. Aynı kılıçta yazıldığına göre herhalde Kutluk Şad'ın başka bir adı, belki de belki değil, muhakkak, kağan olduktan sonra alacağı addı.

Buluç merakla öteki kılıcı da sıyırıp baktı. Burada "Kür Şad'ın oğlu" kelimeleri yazılıydı. Evet,

hatırlıyordu: Dedesi, Kür Şad'ın bir oğlu olduğunu, Kür Şad ihtilâlinde pek küçük olan bu çocuğun anası tarafından kaçırıldığını hattâ birkaç gece de kendi çadırında konuk kaldıklarını, anlatmış, sonra kendi atını, pusatlarını vererek bunları nasıl kaçırdığını, Çinliler'in kendisinden kuşkulanarak nasıl hapse atıp işkence yaptıklarını, fakat Kür Şad'ın konçuyu ile oğlu kurtulsun diye bütün acılara katlanarak hiçbir şey söylemediğini, bu yüzden yıllarca güngörmez zindanlarda süründüğünü birer birer söylemişti.

Fakat Kür Şad'ın oğlunu nasıl bulup da verecekti? Buluç şimdilik bu bilmece ile uğraşmayı lüzumsuz bularak kendi kılıcını kınından sıyırdı. Bir yüzünde "Buluç" yazısını okudu. Dedesi, nerden bulmuşsa bulmuş, oraya bir de kılıç kayışı bırakmıştı. Buluç kılıcını kuşanıp bıçağını takarak mağara kapısından çıktı. Güneş şimdiye kadar görülmemiş bir güzellikle doğuyordu.

***

Bir zaman ufuklara ve göklere baktı. Tatlı rüzgâr canına can katıyordu. Bir eksiği vardı ama ne olduğunu anlıyamıyordu. Birden gülümsedi.

- "Bahtıyarlık beni esritti" diye söylendi. Eksiğin ne olduğunu keşfetmişti: Fena halde acıkmıştı. Acaba dedesinin kıyıda bucakta kalmış biraz yiyeceği var mıydı? Bunu anlamak için mağaraya girdi. Çevresine bakınarak usul adımlarla dedesine yaklaştı. Dün getirdiği demirlerin büyük bir kısmı yerde duruyordu. Görünürde başka hiçbir şey yoktu. Kırık bir çanakta biraz su vardı. Onu kana kana içti. Sonra gözleri dedesine takılarak hayretle durdu. Onun sağ elinde çekiç duruyordu. Sol eliyle büyük kıskacını tutuyordu. Kıskaç, kılıç yapılacak demir parçasını kavramıştı. Demek ki dede pek yorgun düşerek oturmuş, oturmasıyla dalması bir olmuştu. Fakat neden bu kadar hareketsiz ve soluktu? Buluç bir dizini yere koyarak eğildi. "Dede" diye seslendi. Dedesi gülümsüyordu. Daha hızlı olarak yeniden onu çağırdı. Sonra elini dedesinin yüreğine bastırdı. Şöyle, birden ona sayacak kadar bir zaman geçtikten sonra derin bir ah çekerek ayağa fırladı. Dede ölmüştü.

Yüz yılın yükünü taşıdıktan sonra, bir torun bile değil de torunun oğlundan başka herkesi, her şeyi kaybettikten sonra tam Bozkurt sancağı yükselirken ihtiyar demirci ölmüştü.

Buluç onun yüzüne yeniden baktı. Bu yüzde hayattan ayrılmanın hiçbir kederi yoktu. Bilâkis o kadar bahtıyar bir yüzdü ki, ömrün en sevinçli anında rüya gören, yahut bahtıyarlığı damarlarının içinde duyan bir kimse de ancak bunun gibi gülümsiyebilirdi.

O, güç vermesi için Tanrı'ya yakararak işe başlamış, bütün dirliğinde yaptığı kılıçların en güzeli olan üç tanesini yapmış, sonra yüz yıl çarpa çarpa, felâket ve sefalet göre göre örslenmiş, aşınmış olan yüreği bu yıpratıcı gece çalışmasına dayanamıyarak durmuştu.

Bununla beraber bu kadarı bile ne güzel, ne büyük sonuçtu. İhtiyar demirci, Kutluk Şad'ın tuğ kaldırdığını işitince canlanmış, hiçbir zaman kaybetmediği inancıyla güçlenmiş, bu kutlu savaşa kılıcıyla yapamadığı yardımı çekiciyle yapmak için insan gücü üstünde emek harcıyarak bütün gece çalışmış, gözleri iyi görmediği, geceleyin mağara daha çok karanlık olduğu halde yalnız ocaktan çıkan yalazla yetinerek üç kılıçla bir bıçak yapmış, sonra büyük bir bahtıyarlık içinde, topraktan yatağına uzanarak bu dünyadan göçüp gitmişti.

O şimdi daha uyanmamak üzere bahtıyar bir uyku uyuyordu. Doğrusu, böyle bir emekle bu bahtıyar uykuyu uyuyabilmek, yüz yıl çile çekmeğe değerdi.

Uyuyordu. Gök Türk devletini diriltecek kılıç şakırtılarını duyar gibi, Ötüken'de dalgalanacak sancağı görür gibi, yarını, yarın neler olacağını bilir gibi uyuyordu.

Buluç şimdi ayakta taş gibi duruyor, Gök Türk savaşçılarına kılıç yapmak için didinirken ölen ihtiyar demirciye karşı içi saygıyla doluyordu.

Birden uzakta nal sesleri işitir gibi oldu. Ağır ağır mağaranın kapısına yaklaştı. Tozu dumana katarak bir bölük atlı doludizgin geliyordu. Heyecanlanmıştı. Sakın…

Bunlar Türk atlılarıydı. Mağaranın önünde durdukları zaman, Buluç, kurt başlı sancağı görüp

Kutluk Şad'ı tanımakta gecikmedi. Yere diz vurdu.

Kutluk Şad, kendi ordusuna katılacağını bildiği bu gence sordu:

- Adın ne?
- Buluç.
- Bize katılacak mısın?
- Evet Şas.
- Burada kocamış bir demirci olacak, bilir misin?
- Dedemdir.
- Nerede?

Buluç başını eğdi. Gözleri dumanlanmıştı.

- Dedem bu sabah Uçmağa varmıştır Şad!

Kutluk Şad çevik bir atlayışla atından indi. Bir anda bütün çerileri de öyle yaptılar. Ardından Tonyukuk ve Boyla Bağa Tarkan olduğu halde mağaraya giren Kutluk Şad, ihtiyar demircinin ölüsü önünde saygılı bir durumla durdu. Sonra Tonyukuk'un gerisinde Buluç'a dönerek:

- "Nasıl oldu, anlat" dedi

Buluç demir parçaları dolu torbayı getirdikten sonra olup biteni anlattı ve Kutluk Şad için yapılmış olan kılıcı oza uzattı:

- "Bu kılıç senin için yapılmıştır Şad" dedi.

Kutluk Şad kılıcı eline aldı:

- Benim için yapıldığını nereden biliyorsun?
- Üstünde adın yazılı.

Tonyukuk'la Boyla Bağa Tarkan, kılıcı sıyrılmış olan Kutluk Şad'a yaklaştılar ve üçü birden "İlteriş Kağan" kelimelerini okuyarak birbirlerine baktılar. Sonra öteki yüzünde "Kutluk Şad" adını gördüler. O zaman Tonyukuk:

- "Kutluk Şad" dedi, "bu demircinin gönlüne Tanrı'dan bir ses gelmeseydi bunu yazmazdı. Gök Türk devletini kurabilirsek sen İlteriş Kağan olacaksın."

Kutluk Şad cevap vermedi. Yalnız kabul makamında başını salladı. Sonra Buluç'un uzattığı ikinci kılıcı alarak sordu:

- Bu kimin?
- Kür Şad'ın oğlunun.

Şadın kaşları çatıldı:

- Kür Şad'ın oğlu yaşıyor mu?
- Yaşıyor Şad!
- Nereden biliyorsun?

Buluç, dedesinin vaktiyle kendisine söylediklerini anlattı. Boyla Bağa Tarkan söze karıştı:

- Ben buna benzer bir şey işitmiştim Şad. Buyruk verirsen çerimze soralım.
- Sor bakalım.

Şad, Tonyukuk ve Tarkan arkalarında Buluç olduğu halde mağaradan çıkmışlardı. Bağa Tarkan'ın sesi erler arasında bir çalkalanma yaptı:

- Aranızda Kür Şad'ın oğlu var mı?

Derin bir sessizlik… Tarkan bir daha sordu:

- İhtiyar demirci, Kür Şad'ın oğlu için kılıç yapmış. Aranızda Kür Şad'ın oğlu var mı?

Yine cevap veren olmadı. O zaman Kutluk Şad'ın buyruğu işitildi:

- Bağa Tarkan! Kür Şad'ın oğlu ortaya çıkıncaya kadar taşımak üzere bu kılıcı dilediğin ere ver.
- Buyruk senindir.

Sonra, Boyla Bağa Tarkan bir bir hepsinin önünden geçti. Taçam'ı seçerek:

- "Al! Kutluk Şad'ın buyruğunca iyi gözet" dedi

kimse bu güzel tesadüften Urungu kadar sevinmemişti. Fakat bu sevinç bir sır gibi gizli kaldı

***

Kutluk Şad'la çerileri uzun zaman mağaranın önünde kaldılar. İhtiyar demirciyi gömdüler. Çeri içindeki iki demirci, Buluç'un getirmiş olduğu demirlerin kalanından kargılar, kılıçlar ve tulgalar yaptılar. Sonra Buluç'u da aralarına alarak yürümeğe hazırlandılar. Boyla Bağa Tarkan ona çerideki fazla atlardan birini vermiş ve:

- "Seninle yetmiş kişi olduk. Onbaşın Börü'dür" demişti. Sonra yetmiş atla doludizgin yürüyüşe kalkmışlar ve yıldırım hızıyla ileriye atılmışlardı. En önde kurt başlı al sancak dalgalanıyor, arkasında Gök Türk devletini diriltmeğe kalkan kahramanlar geliyordu. Kaşlar çatılmış, ağızlar kilitlenmiş uçuyorlar, koyu kumral uzun saçları dalgalanırken kartal bakışlarıyla ileriye bakıyorlardı. Gözler yalnız ilerisini görüyor, arkada kalan hiçbir şey hatıra gelmiyordu.

Fakat bu yıldırım atlıların arasında yalnız birisi ara sıra başını arkaya çevirip bakıyor, sonra ıslak gözlerini eliyle silerek arkadaşlarıyla aynı hizada ileriye doğru akıyordu.

En gerideki dizide bulunan ve gözleri arkada kalan er Buluç'tu ve onun arkaya bakışları, ihtiyar demircinin can verip gömüldüğü mağara gözden silininceye kadar devam etti.

- VIII -

İLTERİŞ KAĞAN

Bozkıra yeni bir bahar gelmişti. Karlar erimiş, aç toprak suları içmiş, her yer yeşile bürünmüştü. Tepeleri karla örtülü dağlar, bozkırın binlerce yıllık masalını dinliyordu. Yamaçlarda, ormanlarda kuşlar ötüyor, yerden canlılık fışkırıyordu.

Ağaçlı bir düzlükte tören vardı. Sağa, sola yaptıkları akınlarla sayıları çoğalan, yoksulluktan kurtulan, zaferle heyecanlanan Kutluk Şad ordusu devlet kuruyordu.

Yedi yüz kişi olmuşlardı. İki bölüğü atlı, bir bölüğü yaya idi. Tonyukuk yedi yüz kişiyi düzene sokmuş, Türk türesini yaymıştı.

- "Kutluk Şad! Kağanımız olacaksın" dedi.
- Kağan olursam Türk türesini yükselteceğime inanıyor musun?
- Bunu çok düşündüm. Buğa, ıraktan bakılınca arık mı, semiz mi belli olmaz. Ama ben seni iki yıldır yakından görüyorum. Sen Bozkurt soyunun eski kağanları gibi ulu bir kağan olabilirsin. Onun için artık Gök Türk devletini kuracağız ve sen bizim kağanımız olacaksın.

Kutluk Şad kısa bir an düşündü:

- Boyla Bağa Tarkan ne diyor?

Boyla Bağa Tarkan bir adım ilerledi:

- Senin kağan olmanı istiyorum.
- Çeri ne diyor?

Tonyukuk cevap verdi:

- Çeri Türk kağanını tahta oturtmak için pusata sarıldı.

Kutluk Şad elini Tonyukuk'un omuzuna koydu:

- "Türk kağanı olmayı kabul ediyorum" dedi.

Tonyukuk gülümsedi:

- "Ben Tonyukuk, Boyla Bağa Tarkan ve çeri ile birlikte seni Türk kağanı ilân ediyorum. Bundan sonra sen İlteriş Kağan'sın" dedi

Sonra sözlerini şöyle tamamladı:

- Bugün için kılıç döverken ölen ve sana yaptığı kılıca İlteriş Kağan adını yazan demircinin vasiyeti yerine gelmiş olur.

Kağan cevap verdi:

- Tonyukuk! Kurt başlı sancağı kaldırdığım zaman bana ilk katılan sen olsun. İki yıllık savaşlarda da yüksek bilgi ve aklınla işi iyi idare ettin. Bundan sonra sana Bilge Tonyukuk denecektir!

Bilge Tonyukuk orduya döndü. Ormanda uğuldıyan gür sesiyle şöyle haykırdı:

- Türk çerisi! Bugün Gök Türk devletini yeniden kuruyoruz. Kutluk Şad kağanımız olup İlteriş Kağan adını almıştır. Eskiden olduğu gibi yine Ötüken'e varacak, atalarımızın buyruğunda olan bütün boylara baş eğdirecek, Çin'den haraç alacağız. Biz İlteriş Kağan'ın buyruğunda savaştıkça azlık budun çoğalacak, yoksul budun bay olacak, Gök Türkler'in adı sanı yeryüzünü kaplıyacaktır.

Kılıçlar havaya kalkmıştı. Yedi yüz kişi, devletin kuruluşu şerefine gürlüyorlardı. Davullar çalınıyor, kımızlar içiliyor, bir ozan deyiş söylüyordu:

Çekildi mi kılıçlar
Türk'ün gönlü hoşlanır
Kağanlığı kurmağa
Yeni baştan başlanır.

Gözler ayda, güneşte;
İlteriş Kağan başta.
Yazlar geçer savaşta.
Ötüken'de kışlanır

İçelim kımızları…
Yosma Gök Türk kızları
Mestederken bizleri
Yavuzlar yavaşlanır.

Çinliler ve Kıtaylarla yapılan savaşlarda çok yararlılık gösterdiği için kendisine onbaşılık verilen Urungu hazin bir bahtıyarlık içinde ozanı dinliyordu. Anasının ve kendisinin rüyası gerçekleşmişti. Artık kendi iç sızılarını dinliyebilir, kendi kendisine yanıp yakılacak zaman bulunabilirdi. Bu bahtıyar yedi yüz kişi arasında neden onlar kadar sevinçli olmadığını biliyor, hattâ bunu kendi kendisine itiraf ediyordu: Şimdi onun gönlünde bir kadın hayali vardı. Adı belli olmayan bu hayal, çok eskiden ölmüş olan karısıyla kağan kızı Ay Hanım'ın karışıp

birleşmesinden doğuyor, ikiz gibi birbirine benziyen bu iki kadın bir tek varlık halinde birleşerek Urungu'nun gözlerini ve gönlünü kavuruyordu.

Onbaşı Urungu bu kadar dünya kavgası gördükten sonra gönlünü bir kadına kaptırdığını anlıyor, bir ses ona: "Seveceksin" diye fısıldarken, başka bir ses: "Sevemezsin" diye ihtarda bulunuyordu.

Şu savaş ne kutlu şeydi! Savaş sayesinde avunuyor, dertlerini unutuyor, kederlerden sıyrılıyordu. Savaş olmasa herhalde dünyanın en dertli adamı olacağını düşünüyor, kendisini Çinli olarak değil de Türk olarak yaratan Tanrı'ya içinden minnetlerini gönderiyordu. Gönlünde bir gizli sevinç, daha doğrusu sevinç değil de ümit ışığının parladığını seziyor, bunun ne olduğunu araştırıyordu.

Urungu kendi gönlü ile hesaplaşmalara çok eskiden alışık olduğu için bunu da anlamakta gecikmedi. Yakında Dokuz Oğuzlarla savaş yapılacaktı. Demek ki, kötü şartlar altında da olsa, Ay Hanım'ı tekrar görmek ihtimali vardı. Ay Hanım aklına gelince Urungu orada takılır, başka bir şey düşünemezdi. Onun sesindeki ezgi, bakışlarındaki ışık, yüzündeki güzellik gönlünü olayalar, kendine geldiği zaman içinde sevinçli bir acılık, yahut da acı bir tat diyebileceği bir şeyin yerleşmiş olduğunu anlardı.

Şimdi yine onu düşünüyor, çerinin sevinç haykırışlarını, kılıç oyunlarını, güreşleri ne görüyor, ne de işitiyordu.

Birden anasını hatırladı. İşte onun rüyası gerçekleşmişti. İşte Türk kağanı İlteriş Kağan tahta oturmuş, ordu kurmuştu. Kendisi bu ordunun bir onbaşısıydı. Daha ne istiyebilirdi? O zaman içinin gizli bir ateşle yeniden yandığını sezdi: Kür Şad'ın oğlu olduğunu kimseye söylemiyecekti. Urungu dalgın gözlerle bir yere bakarken kulağına kopuz tıngırtıları ve bir ozan sesi geliyordu:

Göz kamaşır, gelince
Ayla o kız yan yana.
Birisi göz ışıtır,
Birisi girer kana.
Ay mı güzel, o kız mı?
Bunu soran sorana.
Birbirinden parçadır
Gibi geliyor bana.

Ay bulutun bağrında
Kan sızan bir yaradır
Ay'ın bahtı karanlık,
Bulutunki karadır.
Ay bir kızdır, saçını
Gece suya taratır.
Tanrı bu yeryüzünde
Nice aylar yaratır.

Ayla o kız bir gece
Karşı dağa indiler.
Orda gönül denilen
Bir otağa girdiler.
Bulutlar yılkı oldu,
İki güzel bindiler.
Ay, kız oldu; kız da ay…
Birbirine sindiler.

Nice erler eriyor
O ay kızın yasından.
Esrik olur içenler
Gözlerinin tasından.

Gönülleri okşıyan
Ezgi akar sesinden.
O kız çarpar insanı,
Ayrı eder usundan…

Urungu'nun aklında bu deyişin yalnız bir parçası kalmıştı:

Ayın bahtı karanlık ,
Bulutunki karadır.

Neredeyse hüzünlenecekti ki, bir er kendisine bir çamçak kımız sundu ve: "İlteriş Kağan gönderdi" dedi. Kağanın adı anılınca artık başka düşünce kalamazdı. Onbaşı Urungu toparlandı. Kağanın yolladığı kımızı içtikten sonra: "Kağan sağ olsun" dedi.

- IX -

URUNGU'NUN YARASI

Dokuz Oğuz kağanı Baz Kağan, beğleri çağırmış otağında toplantı yapıyordu:

- "Beğler" dedi, "azlık olan Gök Türkler yeniden harekete geçtiler. Böyle giderlerse hepimiz için tehlike olacaklardır. Çünkü kağanları yiğit, veziri akıllıdır. Bu ikisi var oldukça bizi de, Çin'i de, Kıtayları'ı da yok edeceklerdir. Kıtaylar ve Çinlilerle birleşerek bunları ortadan kaldıralım. Çinliler güneyden Kıtaylar doğudan yürüsün. Biz de kuzeyden saldıralım. Kabilse bu Gök Türk kağanını ortadan kaldıralım. Ne dersiniz?

Beğler: "İyi olur" diye cevap verdiler.

Kağan, beğlerden birine döndü:

- Kuni Sengün!
- Buyur kağan!
- Sen hemen Çin'e gidip teklifimi bildireceksin!
- Buyruk senindir kağan!

Başka bir beğe hitap etti:

- Tungra Sem!
- Buyur kağan!
- Sen de Kıtay'a gidip aynı şeyi söyliyeceksin!
- Buyruk senindir kağan!

Baz kağan biraz düşündü. Sonra beğlere bakarak:

- "Hemen yola çıkacaksınız ve yaz sonunda Gök Türk karargâhında birleşmek üzere harekete geçmelerini sağlıyacaksınız" dedi.

***

Beğler Baz Kağan'ın otağından çıkarken, epey uzakta, bir yayanın dikkati çekmiyecek şekilde durarak kendilerini gözetlediğini farkında olmadılar. Bu meçhul adam biraz sonra Kunı Sengün'ün güneye, Tungra Sem'in de doğuya hareket ettiklerini gördü. O zaman Baz Kağan'ın otağındaki toplantıda bulunan beğlerden en küçüğünün, Yüzbaşı Kadır Bağa'nın çadırına yöneldi. Bu çadırın kapısında nöbetçi olmadığı gibi çevresinde de kimsecikler yoktu. Meçhul adam dört yanına şöyle bir baktıktan sonra yavaş yavaş adımlarla çadıra yaklaşıp çömeldi, kulağını içeriye verdi. Kadır Bağa birisiyle konuşuyor ve sesi dışardan, yaraım yamalak da olsa işitiliyordu.

Dinleyici, şöyle, birden yüze sayacak kadar bir müddet sessiz ve hareketsiz durduktan gürültü etmemeğe çalışarak kalktı. Yavaş adımlarla uzaklaştı. Öğreneceğini öğrenen bu

meçhul adam. Bilge Tonyukuk'un gönderdiği bir çaşıttan başka bir şey değildi. Gün kararırken atına atlayıp güneye doğru doludizgin sürdü.

***

Bilge Tonyukuk bu haberi aldığı gece uyku uyumadı. Sabaha kadar düşünerek tasarılarını hazırladıktan sonra İlteriş Kağan'a çıkarak düşüncelerini anlattı:

- İlteriş Kağan! Çin! Oğuz, Kıtay; bu üçü birleşip gelecek olursa tehlikede kalacağız. Bir şey yufka iken dermek, ince iken kırmak kolaydır. Yufka kalın olursa dermek güç olur. İnce yoğun olursa kırmak güç olur. Doğuda Kıtay'a, güneyde Çinli'ye, kuzeyde Oğuz'a iki üç bin çerimizle karşı geleceğiz. Bunun için de onlar birleşmeden harekete geçerek her biriyle ayrı ayrı savaşacağız.

İlteriş Kağan fazla düşünmedi:

- "Orduyu gönlünce ilet" dedi.

Bir iki gün sonra iki bin kişilik Gök Türk ordusu Dokuz Oğuzlar'ın üzerine yıldırım hızıyla yürüyordu.

Onbaşı Urungu'ya talih güler yüz göstermemişti. Çünkü o da ordunun gerisinde ihtiyatı teşkil eden ve Yüzbaşı Örpen'in buyruğunda olan yüz kişi arasında bulunuyordu. Halbuki içinden gelen kuvvetli bir duygu bu savaşta Ay Hanım'ı görebileceğini bildiriyordu. Böyle geride kalmakla Ay Hanım'ı görebileceğini aklı kesmediği için sıkılıyor, fakat elinden bir şey gelmiyordu. Bununla beraber Dokuz Oğuzlar'ın ordusu gözüktüğü zaman içinin garip bir heyecanla ürperdiğini sezdi.

Düşman üç bin kişi idi. Fakat on sekiz kişiyle başlıyan Gök Türk çerisi her vuruşu, her savaşı kazana kazana bu hale gelmiş, zaferle beslenmiş, yenmeğe alışmıştı.

Savaş göz kamaştıran bir oklaşma ile başladı. Sonra, oklar tükenince yıldırım hızıyla at koşturarak kılıç kılıca geldiler.

Yüzbaşı Örpen, atının üstünde vuruşmayı seyrediyor, fakat daha çok savaşa katılma buyruğunu bekliyordu. Urungu, on atlısıyla birlikte en solda ve böylelikle savaştan en uzak yerde bulunuyordu. Zaman bir türlü geçmiyor, savaş bir türlü bitmiyordu. Fakat Dokuz Oğuzlar'ın Tuğla ırmağına doğru geriledikleri farkolunuyordu.

Birden, bir Gök Türk atlısının Yüzbaşı Örpen'e doğru gelip ona bir şeyler söylediği görüldü. Arkasından Örpen'in buyruğu gürledi:

- Davranın! Ardımdan ileri!...

İhtiyattaki yüz kişi, can alacak zamanda savaşa karışarak işi Gök Türkler'in lehine bitireceklerdi. Örpen'in bölüğü büyük bir kavis çizerek Dokuz Oğuzları'ın çekilmeğe başlıyan çerilere saldırıyor ve şiddetle yağdırıyordu.

Dokuz OğuzlarTuğla ırmağına atılıyor, karşı kıyıya geçmeğe uğraşıyordu. Örpen onla bırakmadı ve verdiği buyrukla çerisini ırmağa daldırdı.

Her iki taraftan boğulanlar boğulmuş, karşı kıyıya geçenler arasında kovalamaca başlamıştı. Örpen büyük bir iş yapıyordu. Dokuz Oğuzlar'ın karargâhına doğru ilerliyordu. Karargâhta Ba zKağan'ın oklu muhafızları onları yiğitçe karşıladı.

***

Gün batarken iki taraf çadırların ve büyük kağnıların arasında boğuşuyor, ufak şeyler için büyük kahramanlıklar su gibi harcanıyordu. Çeriler kadar atlar da yaralıydı. Çerilerin çoğu yaya dövüşü yapıyordu.

Yüzbaşı Örpen bir düşmanla iki çadırın arasında kılıçlaşıyordu. Geniş bir yerde dağılmış oldukları için artık buyruk verme, düzgün ve toplu savaşma kalmamıştı. İlişer üçer dağılmış olan çeriler kendi başlarına çarpışıyor, vuruşuyor, dövüşüyor, boğuluyorlardı. Kılıçlar yaman bir güçle ve ustalıkla savruluyor, aynı ustalıkla ve sertlikle çeliniyor ve demirin demire çarpmasından çıkan sesler bütün alanı dolduruyordu. Örpen, karşısındaki Dokuz Oğuz'un değme bir beğ olduğunu kılığından ve kılıç kullanışından anlamıştı. Bazan bir iki adım ilerliyor, sonra onun sert saldırışları karşısında gerilemeye mecbur oluyordu. İkisi de yaralanmıştı.

Onbaşı Urungu, savaş alanında gördüğü çadırların birini hedef edinmiş, oraya varmak istiyor, karşısına çıkanlara bu maksat için vuruşuyor, yağının kendi ardından geleceğini düşünmeden onu yarıp çadıra gitmek istiyordu. Deminden beri karşısında duran Dokuz Oğuz aynı adam mıydı, yoksa Urungu birkaç kere hasım mı değiştirmişti, bunun farkında değildi. Hattâ yaralarından kaz sızdığını görmüyor, sezmiyor, anlamıyordu.

Hedefi olan büyük çadıra girdiği zaman birdenbire durdu. Ay Hanım, çadırın en gerisinde, elinde yayı olduğu halde gözlerinden ateş saçarak duruyor, çadıra girmiş bulunan ve kendisini tutsak etmek istiyen üç Gök Türk çerisine karşı savaşa hazırlanıyordu. Urungu, kendi erlerini tanıyarak onlara "kılıç indir" buyruğunu verdikten sonra bir iki adım ilerledi ve dizini yere vurarak ay Hanım'ı selâmladı. Sonra kendi erlerine çıkmalarını emretti.

Ay Hanım savaş durumuyla her zamankinden daha güzeldi. Bir müddet sessizce bakıştılar. Her tarafta sesler dinmişti. Uzaktan bazı yaralıların iniltisi işitiliyor, bir de çadırın dışında ve hemen yanında iki kişinin kılıçla vuruştuklarını anlatan demir sesleri geliyordu.

Çadırda Urungu'nun hüzünlü sesi yükseldi:

- Erler saygısızlık ettilerse bağışla Ay Hanım! Senin kim olduğunu nereden bilecekler?
- Savaşı kazandınız Urungu. Babam kağanı da galiba öldürdünüz.

Urungu başını önüne eğdi:

- Savaştır Ay Hanım. Her şey olur.

Ay Hanım'ın sesi yavaşladı:

- Evet. Hattâ tutsaklık bile…
- Ay Hanım! Sen tutsak olmazsın. Tutsak edersin. Nice zamandır seni düşünüyorum. Gönlümü şenlendirir, Onbaşı Urungu'ya varır mısın?

Kağan kızı acı acı gülümsedi:

- Demek onbaşısın ha? Ama beğ değilsin. Bir kağan kızı karabudundan biriyle nasıl evlenir?

Urungu sarsıldı. "Kür Şad'ın oğluyum" diye haykırmak istedi. Fakat söyliyemedi. Şimdi ne yapacaktı? Bunu düşünmeğe vakit kalmadan çadırın dışındaki kılıç sesleri yaklaştı. Sonra içeriye hızla birinin girdiği görüldü. Elinde kılıcı olan bu savaşçı:

- "Ay Hanım! Tez davran! Kaçıyoruz" diye bağırdıktan sonra kapıya doğru döndü ve arkasından gelen başka bir savaşçıya karşı vaziyet aldı. Urungu bir anda ikisini de tanımıştı: ilk gelen Kadır Bağa, ikincisi Örpen'di.

Deminden beri otağın dışında vuruşan iki yüzbaşı, şimdi Ay Hanım'ın karşısında yeniden dövüşe başlıyacaklardı. Birdenbire Kadır Bağa, Urungu'yu tanıyarak bağırdı:

- Sen misin Urungu? Seninle vuruşalım diyeceğim ama bu arkadaşın bırakmıyor ki…

Örpen cevap verdi:

- Rahat kaçmak istiyorsun, değil mi?

Sonra Urungu'ya buyruk verdi:

- Urungu! Galiba kağan kızının yanındayız. Ben işimi bitirinceye kadar sen de onu tutsak edip gözle!...

Örpen bunu söyliyerek yeniden Kadır Bağa'ya saldırdı. Fakat işler başka türlü yürüdü: Urungu, yüzbaşıdan aldığı buyruğu yerine getirmek için ilerlerken Ay Hanım'ın yayı gerilerek vınladı ve fırlıyan ok, Urungu'nun yüreğiyle küreğinin arasını delerek onu yere serdi. İkinci ok daha yamandı. Çünkü Ay Hanım, Yüzbaşı Örpen'e aman vermemiş, onu tam yüreğinden vurarak cansız bir halde yere devirmişti.

Kadır Bağa bu durumdan hemen faydalanmak istiyordu. Ay Hanım'a bakarak:

- "Vakit kaybetmiyelim" dedi.

Ay Hanım hiç telaş etmeden otağın kapısına doğru yürüdü ve hüzünlü gözlerini kendisine diken Urungu'ya bakmadan çıktı. Kadır Bağa yorgundu:

- "Urungu! Ay Hanım'ın oku sana kıymaz da ilerde yine karşılaşırsak yarım kalan vuruşumuzu bitiririz" dedi ve hızla davrandı.

Bu ok yarası onu elbette öldürmezdi. Bir Gök Türk onbaşısı için küreğini delip çıkan okun yarası neydi ki?... Onu asıl öldüren yara Ay Hanım'ın sözleri olmuştu:

- Beğ değilsin. Bir kağan kızı karabudundan biriyle nasıl evlenir?

Urungu yanı başında cansız yatan Yüzbaşı Örpen'e baktı. Keskin nişancı olan kağan kızı Yüzbaşı Örpen'i yüreğinden vurduğu gibi kendisini de aynı yerden vurabilirdi. Demek ki kendisine acımış, onun için öldürmemişti.

Sevdiği kızın, kendisini reddeden kızın, acıyarak canını bağışlaması, birden Urungu'ya çok ağır geldi ve sanki ok, yüreğini delmiş gibi orasının sızladığını hissetti. Son bir gayretle kalkarak otağın kapısına doğru ilerledi. Tutunarak dışarı adım attı. Ortalık alaca karanlıktı. İki atlı dörtnala kuzeye doğru gidiyordu. Urungu, sessizce Ay Hanım'la Kadır Bağa'nın uzaklaşan gölgelerine baktı. Sonra gözleri kararak toprağa düşüp kaldı…

- X -

ÇİN AKININDAN DÖNÜŞ

Güz ayları gelmek üzere idi. Onbaşı Urungu çadırında yatıyordu. Ay Hanım'ın oku onu adamakıllı sarsmış, kanı çok aktığı için kendini toparlıyamamıştı. Bu yüzden, ordu Çinlilerle çarpışmak üzere Şadung'a yürürken çeriye katılamamıştı. Sekiz yaşında bir kız her gün çadırına girerek ona bakıyor, yiyecek getiriyor, koluna girerek biraz gezdiriyoru. Bu küçük kız onun torunu, yani Taçam'ın kızıydı.

Urungu kırk sekiz yaşındaydı. Kavgalarla, tehlikelerle geçen bir hayatta, kendini bilmediği zamandan beri ölümle karşılaşmış, on bir yaşından beri ise o da ölümü karşılamağa başlamıştı. Otuz yedi yıldan beri dövüşüyordu. Acı göre göre yüreği katılaşmış, fakat savaşa kanmamıştı.

Oğlu Taçam'la gelini ve üç torunundan başka kimsesi yoktu. Bir de andası vardı: Yüzbaşı Börü. Kendisiyle aynı yaşta olan Börü, Kür Şad ihtilâlinde ölen Yüzbaşı Yağmur'un küçük oğluydu. Baabsıyla ilgili olan her şeye karşı duyduğu sevgiyi, Urungu, Börü'ye karşı da duyuyordu. Birbirlerini birkaç defa ölümden kurtarmışlardı.

Bugün Şadung seferinden dönecek olan ordu bir gelse, gelse de Börü'yü ve Taçam'ı görse belki can sıkıntısı biraz geçecek, sol küreğinde hâlâ sızlıyan yaranın acısını biraz unutacaktı. Bununla beraber Urungu, ordu dönmekle iç sıkıntısının geçmiyeceğini de biliyordu. Beyninde ve gönlünde en büyük yeri Ay Hanım'ın doldurduğunu anlıyordu. Acaba şimdi neredeydi?

Dokuz Oğuzlar yenilip baş eğmiş, Baz Kağan ölmüş, fakat Ay Hanım bulunamamıştı. Bu sonsuz ucu bucağı olmayan nasıl bulunurdu ki?

Onbaşı Urungu daldığı derin düşüncelerden bir gürültüyle ayıldı. Gök Türk ordusu dönüyordu. At kişnemeleri, nal sesleri, haykırışlar işitildi. Borular, davullar çalındı. Sonra sesler yatışırken çadırın kapısı aralandı: Yüzbaşı Börü içeri girdi:

- Hâlâ yatıyor musun Urungu?

Onun cevap vermediğini görünce gülümsedi:

- Kağan kızı seni ne yaman vurmuş anda?

Kağan kızı gerçekten yaman vurmuştu. Ama nasıl vurduğunu Börü bilmiyor, yalnız andasının gövdesindeki yaraya göre hüküm veriyordu.

Börü keyifliydi:

- "İyi bir akın yaptık iyi doyum olduk" dedi.

Urungu susuyordu. Andası bu sessizliği, akın hakkında bilgi edinmek isteğine yorup anlattı:

- Denize kadar bütün Şadung'u geçtik… Çinlier iyi savaşçı değil. Yalnız kale duvarlarının ardına saklanıp beklemesini biliyorlar. Yine de birkaç şehirlerine girip allak bullak ettik. Yalnız bir defa meydan savaşı oldu. Onda da Çinlileri okla çil yavrusu gibi dağıttık. İki atım vurulup öldü ama eksiklikleri fazlasıyla yerine koyduk. Türkeli'ne sayısız sığır, davar, mal, kumaş, pirinç, darı getirdik. Epeyce de tutsak var.

Urungu'nun içinden bir sevinç dalgası geçti. Bozkurtlar dirilmiş, kurt başlı sancak şerefle dalgalanmağa başlamıştı.

Börü anlatmakta devam ediyordu:

- Birgün bri şehri yağmalarken erin biri geldi: "Üç tane bıyıklı, sakallı kadın yakaladık" dedi. Çinliler'in erkekleri kadına benziyor, belki akdınları da erkek gibidir diye düşünüp sakallı kadınları getirttim. Basbayağı bıyıklı, sakallı idiler. Bunları nasıl buldunuz diye ere sordum. "Yüzleri örtülüydü ama kanışlı yürüyorlardı da yüzünü görmek istedim. Aç dedim. Türkçe bilmediği için açmadı. Ben de bıçağı peçeye vurunca açtım. Şaşkınlıktan düşeyazdım" dedi. İlk önce ben de şaşırdım. Sonra erlere buyruk verip kadın kaftanlarını çıkartınca altından üç tane Çin subayı çıkmaz mı? Herifiler böylece bziden kurtulmak istiyorlarmış…

Börü'nün neşeli anlatışı Urungu'yu da güldürdü. Ömründe böyle şey işitmemişti. Fakat gülmesi uzun sürmedi. Şimdi acıklı bir şey dinliyordu:

- Bir gün başka bir şehre girdik. Burada Çinliler epey dayandılar. Şehir kumandanının sarayında kılıçlarla kısa bir çarpışma oldu. Tutsak edilen bir Çinli'yi zorladık. Ambarı, hazineyi göster dedik. Herif ambarla hazineden başka bir de zindanın yerini gösterdi. Kendi halimize kalsak biz zindanı dünyada bulamazdık. Zindandan yirmi kadar dama çıkardık. Biri de yaşlı bir Türk'tü.

Söz buraya gelince Urungu'nun ilgisi arttı. Börü, yüzünün güleçliğini silen bir ciddiyetle ve Urungu'ya değil, yere bakarak anlatıyordu.

- Saçı başı ağarmış, dertli bir koca idi. Önce öldürülmeğe götürülüyorum sanmıştı. Bizi görünce: "Türk müsünüz? Diye haykırdı. Türk'üz dedik. "Ben de Türk'üm" dedi. "Siz Kür Şad ihtilâlcileri misiniz" diye sordu. "Kür Şad öleli nicedir" dedik. "Biliyorum. Ya erleri ne oldu" diye sordu. "Erleri Uçmağa vardılar" dedik. Gözleri parlıyarak "kağan kim" dedi. "İlteriş Kağan" dedik. Sevincinden ağladı. Bize kendisini tanıttı. Kür Şad ihtilâlinde ölenlerden Çengşi'nin küçük kardeşi imiş. Küçük bir çocuk olduğu

halde zindana atmışlar. Kaçmış. Yine yakalanmış. Yine kaçıp saklanmış. Üçüncü defa yakalandıktan sonra bu zindan girmiş. Güneş yüzü görmeye görmeye benzi solmuş. Gövdesi arıklamış. Yıllardır kan kusuyorum diyordu. "Gel seni Türkeli'ne götürelim" dedik. Yüzü sevinçle ışıldadı. Sonra dizüstü yere çöktü. "Bu bahtıyarlık yeter. Artık ölsem de gam yemem" dedi. Ağzından oluk gibi kan boşandı. Orada öldü. Onun acısını komadım. Nice Çinli yakaladıksa boynunu vurdurdum.

Börü sustu. Urungu içlenmişti. Kür Şad'la en uzaktan ilgili bir haber onun yüreğini başka türlü çarptırdı. Şimdi, yirmi yıl, aralıksız zindanda kalarak çıktığı gün ölen zavallı Türk'ü ve onun hâlâ Kür Şad'ı hatırlayışını düşünüyordu.

Börü, yere diktiği gözlerini kaldırarak andasına baktı:

- Akından senin ülüşün de az değil anda. Yarın getireceğim.

Sonra bir şey hatırlamak istiyormuş gibi kaşlarını çatarak düşündü:

- Anan sağ lup da bu günleri görmeliydi Urungu! Kür Şad'ın öcü, hepimizin hıncı alındı.

Yüzbaşı gitmek üzere ayağa kalkmıştı. Urungu da onun son sözleri üzerine yatağına doğrulmuştu. İki anda bakıştılar. Urungu:

- "Kür Şad'ın öcü alındı" diye tekrarladı, "anama gelince…. O zaten…"

sözlerini tamamlıyamdı. Tekrar yatağına uzandı ve başını kapıdan yana çevirdi. Kür Şad'la birlikte Kür Şad'ın konçuyu olan anasının da öcü alınmıştı. Urungu bu bakımdan rahattı. Ömründe ilk defa bir savaşa girememişti. Onun da zararı yoktu. Herhalde bu yaradan kurtulup kalkacaktı. O halde bu da düşünmeğe değmezdi. Ama Ay Hanım? Bir kağan kızı karabudundan biriyle nasıl evlenir?...

börü gitmek üzereydi. Taçam'ı sormak için Urungu, gözlerini andasına çevirdi. Fakat daha açmadan Börü başladı:

- Taçam'ı söylemeği unuttum. Onu kaybettik.
- Öldü mü?
- Hayır. Ortalıkta yok.
- Tutsak düşmüş olmasın?
- Kime tutsak olacak? Boyuna kovaladık. Boyuna yendik. Böyle bir seferde insan Çinliye tutsak düşer mi?
- Öyleyse ne oldu?
- Bende onu soracaktım: Acaba ne oldu?

- XI -

AY HANIM

Güzle birlikte kuzeye soğuklar da gelmişti. Küçük bir gölün kıyısında yirmi otuz çadırlık bir oba kurulmuştu. Bunlar, Baz Kağan'ın ölümünden sonra GökTürkler'e baş eğmeyip kuzeye çekilerek yeniden derlenip toparlanmağa çalışan Dokuz Oğuzlar'dı ve başlarında Ay Hanım bulunuyordu. İlk önce Ay Hanım'la Yüzbaşı Kadır Bağa yalnız kaçmışlar, sonra öteye beriye dağılan Dokuz Oğuzlar'dan bulabildiklerini de yanlarına alarak buraya gelmişlerdi. Dolaylara atlılar salmışlardı. Bunlar başka Dokuz Oğuzlar'a raslarsa onları da getirecekler, bilhassa kağan olmak üzere Baz Kağan'ın kardeşlerinden veya oğullarından birini bulmağa çalışacaklardı. Yeni kağan bulununcaya kadar Ay Hanım müstakil kalmış olan Oğuzlar'a başkanlık edecekti.

Obada Yüzbaşı Kadır Bağa'dan başka hiçbir beğ yoktu. Tuğla ırmağı boyundaki savaşta Gök Türkler'e yaman yenilmişler, darmadağın olmuşlardı. Sağ kalanların çoğu İlteriş Kağan'a baş eğmişlerdi. Onları yeniden ayartıp buraya getirmeğe imkân yoktu. Çünkü Gök Türkler tetikte idiler. Kuş uçurtmuyorlardı.

Kadır Bağa olmasa bu yirmi çadırlık oba da toplanamazdı. Onları düzene koyup kağan kızının buyruğuna sokmuştu. En güvendiği atlılardan birkaçını çevreyi kollamak üzere göndermişti. Bugün bu atlılardan haber bekliyordu.

Öğleye doğru, atlılardan biri geldi ve Kadır Bağa'ya iyi bir haber verdi:

- Kuni Sengün geliyor.

Baz Kağan'ın önce Çin'e elçi gönderdiği bu beğ, Dokuz Oğuzlar'ın ileri gelenlerinden biriydi ve onun gelmesiyle herhalde oba kuvvetlenecekti. Yüzbaşı Kadır Bağa onu karşılamağa seğirtti.

Kuni Sengün dört beş kişi ve yedi sekiz atla geliyordu. Bu darmadağın durumlarında uçan kuştan yardım uman Dokuz Oğuz obası Çin' e giden elçiden bir şeyler bekliyordu. Fakat Kunı Sengün bu umutları boşa çıkardı.

Ay Hanım'ın otağına Kadır Bağa ile birlikte girdiği zaman Kağan kızı keçelerden ve ay eyerinden yapılmış tahtında oturuyordu. Kunı Sengün yere diz vurarak onu selâmladı ve önce baş sağlığında bulundu:

- Kağanımız Uçmağa vardıysa sen sağ ol!
- Bize iyi haber getirdin mi Dokuz Oğuz beği?
- Hayır Ay Hanım! Gök Türkler çok tetik davrandılar. Ben Çin Kağan'ına çıkmadan bozgunumuzun haberi Çin'e geldi. Sonra da Gök Türkler Çin'e akın ettiler.
- Hiçbir yardım sağlıyamadın mı?
- Çin'in sınır kumandanlarıyla görüşmek üzere Şadung'a gelmiştim. Bu sefer Gök Türkler orasını bastılar. Bize yardım edecek olan Çin kumandanları bozuldu.
- Demek bomboş geliyorsun.

Kunı Sengün başını önüne eğdi:

- Evet Ay Hanım! Yalnız bir Gök Türk çerisiyle iki at getirebildim.
- Gök Türk çerisini nasıl tutsak ettin?
- Şehir dışında bir evde gizlenmiştik. Bu Gök Türk tek başına eve geldi. Üç erimi üstüne saldım. Vuruşmak istediyse de yaralanıp tutuldu. Gök Türk ordusu çekildikten sonra onu da alıp şehirden çıktık.

Ay Hanım'ın gözleri dalgınlaşmıştı. Kim bilir neler düşünüyordu:

- "Tutsağı getirin" diye buyruk verdi.

Yaralı Gök Türk çerisi derhal otağa getirildi ve yere diz vurarak Ay Hanım'ı selâmladı. Yirmi beş yaşlarında gözküyordu. Gönülleri okumakla usta olan Ay Hanım gözlerini ona dikti ve bir şeyler anlamağa çalışarak dikkatle baktı. Gürbüz Gök Türk çerisi önce sert bakışlarla bakarken yavaş yavaş gücünün kesildiğini duyup Ay Hanım'a bakamaz oldu. Başını önüne eğdi. Sonra tatlı bir ses işitti:

- Gök Türk çerisi! Adın ne?
- Taçam.
- Beğ misin?
- Hayır.

Ay Hanım'ın yüzünde, inanmadığını gösteren bir değişiklik oldu. Ömrümde ikinci defa aldanmış oluyordu. Daha doğrusu aldanmış değil de aldatılmış gibi bir şey… Bu gencin beğ olmamasına imkân yoktu. Öyleyse neden saklıyordu? Böyle saklayışı yine başka bir Gök Türk'ten, Onbaşı Urungu'dan görmüş, fakat işin iç yüzünü anlıyamamıştı. Ay Hanım bu Gök Türk'ü tanıyor gibiydi. İhtimal Tuğla boyu savaşında görmüştü.

- Tuğla boyu savaşında bulundun mu?
- Evet.

- Bizim otağa kadar yaklaşanlar arasında sen de var mıydın?

Taçam başını kaldırarak kağan kızına baktı. Bir şey hatırlamış gibiydi:

- Hayır Ay Hanım! Senin otağına babam girmiş ve okunla yaralanmıştı.

Bu söz kağan kızını da, Yüzbaşı Kadır Bağa'yı da birdenbire ilgilendirdi:

- Baban kimdir?
- Onbaşı Urungu.

Yüzbaşı Kadır Bağa'nın gözleri parladı. Ay Hanım ciddileşmişti:

- Babanın yarası iyileşti mi?
- Biz Şandung savaşına çıkarken daha yatıyordu.

Sustular. Genç Taçam, kim bilir nasıl bir düşünce ile kağan kızı sormadan ilâve etti:

- Ama Yüzbaşı Örpen'in yüreğini delmişsin. O Uçmağa vardı.

Ay Hanım'ın gözlerinde kıvılcımlar yanıp söndü. Sert bir buyrukla:

- "Tutsağı götürünüz" dedi

***

O gece Ay Hanım'la Yüzbaşı Kadır Bağa, başka başka sebeplerle Taçam'ı ve dolayısıyla Urungu'yu düşündüler. Kadır Bağa, yarım kalan vuruşunu tamamlıyacağı için Urungu'nun sağ olmasından memnundu. Ay Hanım da sevinçliydi. Fakat bu sevincin sebebini pek anlıyamıyordu. Vaktiyle kendisine yoldaşlık etmiş bir çeriyi savaşta yaraladığına üzülüyor, ölmediğine seviniyordu.

Kadır Bağa o gece Taçam'ın konuk edildiği çadıra gitti. O bir tutsak olmakla beraber Urungu'nun oğlu olduğu ve yaralı bulunduğu için konuk saygısı görüyordu. Ay Hanım onun hayatını bağışlamıştı. Dokuz Oğuz yüzbaşısı bir isteği olup olmadığını sorduktan sonra:

- "Taçam" dedi. "Babanla yarım kalmış bir vuruşumuz var. Bunu biliyor musun?
- Hayır yüzbaşı.
- Baban benden keskin nişancı. Ama ben de kılıçta ondan üstün olduğumu kendisine göstereceğim.

Taçam cevap vermedi.

- Böyle yavuz dövüşçünün beğ olmayışına şaşırıyorum.
- Bizde böyle yavuz erler çoktur yüzbaşı.

Kadır Bağa inanmadığını gösteren bir bakışla bakarak:

- "Boş lâf" dedi.
- Demesi kolaydır yüzbaşı.
- Kiminle deniyeceğim? Burada deneme yapılır mı?
- Benimle…
- Seninle mi?...

Şaşkınlıktan Kadır Bağa'nın gözleri açıldı. Sonra sevinçle ışıldadı. Fakat birdenbire ciddileşerek:

- "Olmaz. Sen yaralısın" dedi.

Taçam itiraz etti:

- Yaram sol kolumda. Dövüşe engel olmaz.

Kadır Bağa kızdı:

- Ulan Gök Türk!... Sen delirdin mi? Kendime, Yüzbaşı Kadır Bağa yaralı tutsakla kılıç tokuşturdu dedirir miyim?
- Gök Türkler biricik yara ile dövüşmekten çekinmezler yüzbaşı!
- O senin dediğin dövüş Çinli'ye karşı olur. Dokuz Oğuzla değil!...
- Çinliye karşı iki yara ile vuruşulur yüzbaşı!...
- Albız alsın'… Amma da dikbaşlı kişisin be!... Hele birkaç gün bekle. Yaran kapansın vuruşuruz.
- Sen bilirsin yüzbaşı.

Kadır Bağa oradan öfkeyle ayrılmıştı. Ertesi sabah bir mecburiyetle Ay Hanım'a bildirdiği zaman kağan kızı:

- "Taçam'la vuruşamıyacaksın" dedi. Yüzbaşı irkilerek sordu:
- Neden Ay Hanım?
- Onu yurduna göndereceğiz.
- Buyruk senindir. Ama bunun sebebini anlıyamadım.
- Sebebi şu: Gök Türkler buralara kadar karakollar yolladılar. İzimizi bulmak üzereler. Taçam'ı yollıyarak onları şaşırtacağız. Onlar bizi buralarda ararken biz batıda daha emniyetli bir yere yerleşeceğiz.
- Buyruk senindir Ay Hanım.

Ay Hanım bir müddet derin derin düşündü. Sonra:

- "Taçam'a bütün pusatlarıyla atını verin. Yiyecek de hazırlayın. Kendisini buraya getirin" dedi.

Taçam dizini yere vurduğu zaman kağan kızı hâlâ düşünüyordu. İşaretle onu yerden kaldırdı:

- "Taçam seni yurduna gönderiyorum" dedi.
- Sağ ol Ay Hanım.
- Babana benden selâm söyleyip yarası için geçmiş olsun diyeceksin.
- Buyruk senindir Ay Hanım.
- Bize de elçilik yapıp İlteriş Kağan'a baş eğdiğimizi, kendisine vergi vereceğimizi ona ulaştıracaksın.
- Buyruk senindir Ay Hanım.
- Yüzbaşı Kadır Bağa'yı görüp pusatlarınla atını al.
- Buyruk senindir Ay Hanım.
- Yolun açık olsun.

Taçam yere diz vurduktan sonra otağdan çıktı.

Yüzbaşı dışarıda Taçam'ı bekliyordu:

- "Gel bakalım dikbaşlı bahadır" dedi, "elimden ucuz kurtuldun."
- Kimin kimden kurtulduğunu Tanrı bilir yüzbaşı.
- Sen babandan daha keskin konuşuyorsun be!...
- Oğul atayı geçmezse işler yürümez ki…
- Neyse… Şimdi ben hem babanla, hem de seninle davalı oldum. İkiniz de yaralısınız. Baban da burada olsaydı da bir çırpıda ikinizi birden haklasaydım iyi olurdu ama…

Taçam acı acı gülümsedi:

- Belki de karşılaşırız yüzbaşı. Bir Dokuz Oğuz beği ile vuruşmak herhalde pek tatlı olsa gerek

Kadır Bağa da gülümsedi:

- Tatlı değildir bahadır! Acıdır acı…
- Onu da Tanrı bilir yüzbaşı!
- Al bakalım pusatlarını… Atın da burada… Bu torbada da kızarmış et var. Babana benden selâm söyle… Vuruşumuzu önce onunla yapacağız. Ben Ay Hanım gibi kürek altından vurmam ha…

Taçam cevap vermedi. Bir sıçrayışta atına atladı:

- "Hoşça kal yüzbaşı" diye bağırdı.
- Yolun açık olsun!

Gök Türk çerisi dörtnala güneye doğru sürdü.

- XII -

TUTSAKLIKTAN KURTULUŞ

Taçam, Dokuz Oğuzlar'ın yanından dönerken başı belâya uğradı: Yaralı olduğu için doludizgin yürüyüş onu sarsmıştı. Bu yüzden atını yorgaya kaldırmış ve gecikmişti. Gecikince azığı bitti. Aç kaldı. Aç kalınca da gücü kesilip derin bir uykuya daldı. Böyle bir uykuya daldığı sırada bir gürültüyle uyandı. Çevresinde on atlı vardı. Anlıyamadığı bir dille kendisine bir şeyler söylendiğini işitince:

- "Kimsinşz? Ne istiyorsunuz" diye sordu.

İçlerinden birisi Türkçe:

- "Biz Kıtay'ız. Seni tutsak ettik" diye cevap verdi.

Taçam'ın kaşları çatıldı. Bir tutsaklıktan kurtulurken başka tutsaklığa düşmek olur aksiliklerden değildi. Büyük bir can sıkıntısı içinde: "Vuruşalım" dedi.

Türkçe bilen Kıtay bu sözü kendi diliyle ötekilere anlattı. Bütün gözler Taçam'a dikildi ve dilmaçlık eden Kıtay, onbaşılarının cevabını bildirdi:

- Sen bir kişisin. Bize karşı nasıl vuruşursun?

Gök Türk çerisi başını kaldırdı:

- Teke tek vuruşalım. Er kişilerseniz, kaçmazsınız.

Bu yaman teklif üzerine Kıtaylar birbirlerine baktılar. Kendi aralarında, kendi dilleriyle bir şeyler konuştular. Dilma. Neticeyi bildirdi:

- Sen yaralısın. Bizimle nasıl vuruşursun?

Taçam'ın gözlerinde bir övünme ışığı yandı:

- Yaralıyım ama Gök Türk'üm. Yine de dövüşürüm.

Kıtay onbaşısının verdiği buyruk üzerine içlerinden biri atından atladı ve kılıcını çekerek Taçam'a doğru yürüdü.

Taçam dilmaca sordu:

- Vuruşuyor muyuz?
- Evet.
- Atlarımız varken böyle yaya vuruşu mu yapacağız?
- Evet.
- Neden?

- Ata binersen kaçarsın.

Bu söz Taçam'ı çileden çıkarmıştı. Kılıcını çıkararak Kıtay'ın üzerine saldırdı. Büyük öfkeyle dövüştüğü için Kıtay savaşçısı gerilemek zorunda kalıyor, fakat usta çeri olduğunu belli eden fırsatçı saldırışlar yapmaktan da geri kalmıyordu.

Vuruşa bakan Kıtaylar merakla neticeyi bekliyorlardı. Kılıç şakırtılarının uzayıp gittiği bir sırada onbaşıları ağır ağır şöyle dedi:

- Bunlara neden yenildiğimiz anlaşılıyor. Yaralıları bile aç kurt gibi saldırıyor!...

Onbaşı, sözünü yeni bitirmişti: Taçam'ın kılıcı Kıtay'ın sağ koluna çarptı ve kolu kana bulanan beriki, kılıcını elinde tutamıyarak düşürdü. Artık kılıç kullanacak hâli kalmamıştı. Bunu gören onbaşı öfkeyle sarsılarak atından atladı ve kılıç sıyırarak Taçam'ın üzerine atıldı.

Gök Türk çerisi birinci sınıf bir vuruşçunun karşısında olduğunu anlamıştı. Hemen hemen oldukları yerde duruyorlar, saldırışlarla çelişler birbirini kovalarken bir adım ileri gitmek imkânı bulamıyorlardı. Kıtay ilkönce sağdan, soldan, yukardan vuruşlarla her vuruşu durduruyordu. Bunun sökmediğini görünce yağısının çevresinde dönmeğe başladı. Taçam yavaş yavaş yoruluyor, savaş uzarsa sonucun kötü olacağını sanıyordu. Bunu önlemek için hızlı bir davranış yaparak ileri atıldı ve kılıcını büyük bir ustalıkla Kıtay'ın yüzüne savurdu. Kılıç yerini bulmuş, onbaşının yüzünde uzun ve derin bir çizik açılmıştı. Fakat aynı zamanda o da saldırış yapmış ve kılıcını Taçam'ın pazısına yapıştırmıştı. Genç Gök Türk, kılıcının düştüğünü gördükten sonra kolunda büyük bir acı duydu. Gözleri kararır gibi oldu. Düşecekti. Yerden kılıcını almak istiyordu. Fakat bir adım daha atarsa yıkılacağını sezinliyerek durdu, kaldı. Kıtaylar'a tutsak olmuştu.

Birden Kıtaylar arasında bir kıpırdanma olduğunu gördü. Kıtayca bir şeyler söylendi. Sonra onbaşının buyruğuyla dört tanesi doğuya doğru at sürdü. O zaman Taçam'ın gözleri ufka takıldı ve oradan da dört atlının gelmekte olduğunu seçerek yüreği sevinçle çarptı. Acaba bunlar Gök Türkler miydi? Fakat sevinci uzun sürmedi. Gidenlerle gelenler karşı karşıya bir şeyler konuştuktan sonra hep birlikte tekrar geldiler. Artık kurtuluş umutları suya düşmüştü. O zaman yeniden Taçam'ın ummadığı bir şey oldu: Dilmaç kendisine gelerek, Kıtay Eli'nden dönen Dokuz Oğuz Eli'ne gideceğini bildirdi. At ve pusatları yine kendisine verilmişti.

İlteriş Kağanla yaptığı savaşta ölen Dokuz Oğuz Kağan, Gök türkler'e karşı ittifak yapmak için Tunga Sem'i Kıtaylar'a göndermiş, fakat Gök türkler tetik davranarak Dokuz Oğuzlar'ı, Kıtaylar'ı ve Çinliler'i ayrı ayrı yenmişlerdi. Tunga Sem bir şey yapamadan yurduna dönüyordu. Kendi Elinin uğradığı acı bozgunu duymuştu. Bir iş yapabilmiş olmak için bu gök Türk çerisini tutsak olarak Dokuz Oğuz Eli'ne götürüyordu.

Kıtaylar uzaklaştıktan sonra Taçam kendisini Tungra Sem'e tanıttı:

- "Beni Ay Hanım'a yeniden götürmekle iyi etmiyorsun. Ben zaten onun yanından geliyorum" dedi.

Bu sözler Dokuz Oğuz beğini ilgilendirmişti:

- "Ay Hanım'ın yanında ne işin vardı" diye sordu.
- Önce tutsaktım. Sonra beni koyuverdi ve elçi olarak İlteriş Kağan'a yolladı.
- Elçi mi?
- Evet, elçi.. Ay Hanım, İlteriş Kağan'a baş eğdiğini de söyledi.

Tungra Sem derin bir düşünceye daldı. Bu Gök Türk'ün yalan söyleyip söylemediğini nasıl anlıyacaktı?

- "Sen Ay Hanım'ı bir yol bana anlatsana" dedi.
- Sana Ay Hanım'ı da, Kunı Sengün'ü de, Kadır Bağa'yı da anlatayım. Dokuz Oğuz Eli'nin darmadağın olduğunu da söyliyelim.

Taçam bunları söyledikten sonra Ay Hanım'ı tarif etti. Kunı Sengün'ü anlatmağa başlarken

Tungra Sem'e inanç gelmişti: Taçam yalan söylemiyordu:

- "Peki yiğit! Seni bırakıyorum" dedi. Yarasını dağlatıp torbasına biraz azık koydurdu.

Taçam artık yaralarının acısını da, çektiklerini de unutmuştu. Karnını doyurduktan sonra güneye yöneldi. İki günlük rahat bir yolculuktan sonra Türkeli'ne vardı.

- XIII-

DELİ ERSEGÜN

Taçam iyi bir utacıya yaralarını tımar ettirdikten sonra Bilge Tonyukuk'un kılavuzluğu ile İlteriş Kağan'ın huzuruna çıkarak elçilik yumuşunu yerine getirdi ve Dokuz Oğuzlarla Kıtaylar hakkındaki bütün bildiklerini anlattı. Sonra babası Urungu'yu görüp Ay Hanım'ın selâmını bildirdi. Ondan sonra da çadırına giderek yorgunluk çıkarmak ve gücünü toplamak için yatağına uzandı. Fakat karısı ve çocuklarıyla daha ilk konuşmaları yapmadan çadırın kapısı hızla açıldı ve Deli Ersegün bora gibi içeriye daldı.

On üç, on dört yaşlarında olduğu halde on yedi yaşındaki gençler kadar iri olan Ersegün, Yüzbaşı Örpen'in oğluydu. Dedesi Bögü Alp'ın cesaret ve kuvveti onda tecelli etmiş, gözünü daldan budaktan sakınmamayı o kadar ileri götürmüş ve bu hususta babasıyla dedesini o kadar geçmişti ki nihayet Gök Türkler arasında Deli Ersegün diye anılmaya başlamıştı. Dağlarda kurtlar ve ayılarla boğuşur, atını uçurumlara sürüp sığın avlar, tek başına Çin'e, Kıtay'a gidip mal çapar, önüne gelenle güreş tutar, yenilmekten yılmaz, yenilmeği kabul etmezdi.

Çadıra girer girmez Taçam'ın yanına çöküp bağdaş kurdu ve :

- "Babamı öldüren kadını görmüşsün, öyle mi" diye sordu:

taçam nedense Deli Ersegün'ü çok severdi. Gülümsiyerek:

- "Gördüm" diye cevap verdi.

İri çocuk, gürler gibi konuşmağa başladı:

- Senin babanı yaralayan, benimkini öldüren bu kadından öç almağa gideceğim. Yeri, durağı neresidir, bana anlatsan!
- Ersegün! Doğru söylüyorsun ama Ay Hanım kağan kızıdır ve İlteriş Kağan'ın buyruğuna girmiştir. Biz Dokuz Oğuzlar'ı yenip darmadağın ettik. Daha nesinden öç alacağız?

Deli Ersegün barış kaidelerini dinliyecek durumda değildi. Direniyordu:

- Sen hele bana kondukları yeri bildir, ötesine karışma!...

Taçam vazgeçirmeğe uğraştı:

- Ben sana yerini söylesem de bulamazsın. Ay Hanım'ın elçisi olarak İlteriş Kağan'ın otağına girdiği zaman Bilge Tonyukuk doğru söz etti: "Dokuz Oğuzlar yer değiştirip izlerini kaybettirmek için Taçam'ı koyuvermişlerdir" dedi. Bilge Tonyukuk yanılmaz. Sen onları bulamazsın. Dokuz Oğuzlar şimdi büyük bir El değil ki bozkırda arayıp bulasın. Hepsi otuz çadır ya var, ya yok.

Fakat Taçam'ın öğütleri kâr etmedi. Ersegün'e Dokuz Oğuzlar'ın yerini tarif edince delişmen çocuk bir an bile durmadı. On günlük azığını atının terkisine attığı gibi yayını, sadağını, kılıcını alıp yola koyuldu.

Doludizgin, at çatlatırcasına gidiyor, gözleriyle boyuna ufku kolluyordu. Geceleri de yürüyor, ara sıra atının boynuna eğilerek biraz uyukluyordu. Günde iki defa atına mola verdiriyor, sonra yine sürüyordu.

Nihayet Dokuz Oğuzlar'a erişti. Bir sabah doludizgin giderken ufukta gördüğü çadırlar hiçbir şüpheye yer bırakmıyacak şekilde Ay Hanım'a yaklaştığını kendisine anlattı. Taçam otuz çadır demişti. Ersegün elli çadır saydı. Demek çoğalmışlardı. Obada bir hazırlık göze çarpıyordu. Herhalde buradan uzaklaşmak istiyorlardı. Deli çocuk gece gündüz demeden yol gitmekle iyi ettiğini anlıyarak sevinçle atını sürdü. Tek kişi olduğu için Dokuz Oğuzlar pek aldırmadılar.

Obaya varınca atından indi. İlk rasladığı adama:

- "Ay Hanım'ı görmeğe geldim" dedi.

Dokuz Oğuz sordu:

- Kimsin?
- Gök Türk'üm. Bana Ersegün Beğ derler. Tez davran! Ay Hanım'la konuşacaklarım var.

Dokuz Oğuz, karşısındakinin Gök Türk olduğunu öğrenince şüpheli gözlerle süzdükten sonra uzaklaştı ve biraz sonra Yüzbaşı Kadır Bağa ile birlikte geldi. Yüzbaşı sordu:

- Ay Hanım'a ne diyeceksin?
- Bunu yalnız kendisine söyliyebilirim. Sen beni onun yanına iletmeğe bak.

Dokuz Oğuz beği: "Biraz bekle" diyerek ayrıldı. Öteye beriye girip çıktı. Sonra Ersegün'e gelerek:

- "Ardımdan gel. Ay Hanım'ın otağına gireceksin" dedi.

Yüzbaşı önde, Ersegün geride olmak üzere otağa girdiler ve yere diz vurarak Ay Hanım'ı selâmladılar. Ay Hanım'ın iki yanında Kunı Sengünle Tungra Sem duruyordu.

Ersegün ayağa kalkıp da kağan kızının yüzüne bakınca şaşaladı. Bu şaşkınlık onun eşsiz güzelliğinden ve bu güzellik arasında yüzünün taşıdığı savaşçı görünüşünden doğuyordu.

- Yurdumuza hoş geldin Ersegün Beğ! Bana ne demek istiyorsun?

Çocuk olmasına rağmen bu sesin ahengi Ersegün'ün gönlünde çınladı. Ne söyliyeceğini unuttu. Otağda uzun bir susma oldu.

Ay Hanım on altı, on yedi yaşında var sandığı bu Gök Türk'ün, beğ olmasına rağmen elçilikle gelmediğini kesin olarak biliyordu. Susmasına da mana veremiyordu. Gülümsiyerek:

- "Bana diyeceklerini söyler misin Gök Türk beği" dedi.

Ersegün kendini toparlamıştı:

- "Ben, öldürdüğün Yüzbaşı Örpen'in oğluyum" diye karşılık verdi ve otağa ağır bir hava indi. Buna rağmen kağan kızının yüzünde hiçbir değişiklik olmamıştı. Gönüllere işliyen sesiyle:
- "Peki, ne sitiyorsun" diye sordu.

Deli Ersegün hararetlendi:

- "Senden babamın öcünü almağa geldim"diye bağırdı.

Aynı zamanda Kunı Sengünle Tungra Sem'in kılıçlarına el attıkları, Yüzbaşı Kadır Bağa'nın da yere diz vurarak söz istediği görüldü.

Ay Hanım hâlâ sakindi. "Söyle Kadır Bağa" diye buyruk verdi. Ersegün öfkeyle:

- Seninle kozumuzu paylaşırız. Önce babamı öldürenle hesaplaşayım, ötesi kolay.

Ay Hanım sordu:

- Benimle vuruşmak mı istiyorsun?
- Evet.
- Henüz çocuk sayılırsın.
- Sende kadınsın!

Ay Hanım ayağa kalktı:

- Peki, vuruşalım. Dışarda beni bekle!

Ersegün otağından çıkarken Kunı Sengün yere diz vurdu:

- "Ay Hanım! Beğlerin yaşarken sen bu deliyle niçin vuruşuyorsun" diye sordu.
- Gök Türkler bizi küçük görmeğe başladılar. Bu yanlış düşünceyi onların kafasından silmeliyiz...

Bunu söyliyerek börkünü çıkarıp tulgasını giydi ve kılıcını kuşandı. Arkasında üç beğ olduğu halde otağdan çıktı.

Otağın önündeki geniş alanda vuruşacaklardı. Elli çadırlık bütün halkı çevreyi kuşatmıştı. Ay Hanım, Ersegün'e beş altı adım kala yaklaşarak kılıcını sıyırdı. Ersegün de öyle yaptı ve yeniden yere diz vurarak onu selâmladı. Kunı Sengün üç defa el çırptı ve çocuk Gök Türk Beği, av doğanı gibi bir atılışta Ay Hanım'a saldırdı.

Saygılı bir sessizlik içinde seyredilen vuruş kimin kazanacağı belli olmadan uzayıp gidiyordu. Genç Gök Türk beğinin çok çevik ve atılgan hamlelerine Ay Hanım hesaplı ve keskin saldırışlarla karşı koyuyor, bazan biri, bazan öteki ilerliyor veya geriliyordu. Bir aralık Dokuz Oğuzlar arasında bir dalgalanma oldu: Ay Hanım'ın yüzünde ince ve kan sızan bir çizik görmüşlerdi. Şimdi çok heyecanlıydılar. Soluk bile almıyorlardı. Ay Hanım yakından kılıç vuruyor, bunun için durmadan yağısına yaklaşıyor, öteki bir sığırı ikiye biçecek sertlikle savuruşlarla hücumları çeliyordu.

Sinir gerilemelerinin son ucuna vardığı ve kılıç şakırtılarından başka ses işitilmediği bir sırada birdenbire Deli Ersegün'ün sendeliyerek sola doğru iki adım attığı ve öne doğru bükülerek yere kapaklandığı görüldü. Birçokları bunu bir savaş hilesi sanmışlardı. Çünkü kimse ona kılıç değdiğini görmemişti. Fakat göğsüne bastırdığı sol elinin kana bulanmış olduğu görülünce herkes Gök Türk'ün yaralanıp düşmüş olduğunu anladı ve hepsi geniş birer soluk aldı: Ay Hanım vuruşu kazanmıştı.

Kağan kızı yere düşen yağısının baş ucuna kadar gelerek onu süzdü. Ersegün kılıcını bırakmamıştı. Sol elini yarasına bastırıyor ve acı çektiği halde gık demeden kendisine bakıyordu. O zaman Ay Hanım, Yüzbaşı Kadır Bağa'ya:

- "Yarasını tımar edin" buyruğunu verdikten sonra otağına yürüdü ve yere diz vurarak kendisini ululıyan Dokuz Oğuzlar'ın sevinçli bakışları arasında içeri girdi.

- XIV -

GÖNÜL TUTSAKLIĞI

Ersegün bir haftada kendisine geldi. Gezip yürümeğe başladı. Kağan kızının buyruğu ile kendisine çok iyi bakılmış, kımız bile verilmişti. Genç beğ, yürüyebilecek hale gelince Dokuz Oğuz obasında bir kıpırdanma başladı. Her gün kendisini ziyaret eden Kadır Bağa'ya bunun ne olduğunu sorunca "göçüyoruz" cevabını aldı. Yüzbaşı, onun sorucu gözlerle kendisine baktığını görünce:

- "Sen de bizimle geleceksin. Ay Hanım'ın buyruğu böyle" diye ilâve etti.

Ersegün hem tutsak, hem de güçsüzdü. İtiraz edecek hali, kafa tutacak kuvveti yoktu. Hiç ses çıkarmadı.

Dokuz Oğuzlar bir haftada çoğalmışlar, yetmiş çadır olmuşlardı. Demek ki, dağa taşa kaçıp saklanmış olanlar Ay Hanım'ın çevresinde toplanıyorlardı. Halbuki Tuğla boyu savaşından ve Baz Kağan'ın ölümünden sonra Dokuz Oğuzlar, İlteriş Kağan'a baş eğmişlerdi. O halde Ay Hanım'ın yanında toplanan asilerdi. İlteriş Kağan'a Taçam'ı yollayıp tâbi olduklarını bildirdikleri halde burada yavaş yavaş toplanıp büyüyorlardı.

Oba batıya doğru yola çıktığı zaman Ersegün de ata binmiş olduğu halde aralarında idi. Pusatları alınmıştı. Yanında daima Yüzbaşı Kadır Bağa bulunuyordu. Deli Ersegün'ün aklı fikri kaçmakta idi. At sarsıntısına dayanabilecek durumda olsa biran bile durmazdı. Arkasından uçacak oklar kendisine vız gelirdi ama gel gelelim, at koşturacak gücü yoktu. Fakat bu fırsatı kaçırmak istemediğinden Dokuz Oğuzlar'ı sayıyor; atlarına, pusatlarına, sığır ve koyunlarına gizli bakışlar fırlatıyordu. Yetmiş çadırlı oba dört yüz kişiydi. Bunun seksen tanesi savaşçı erkeklerdi. Hepsinin atı vardı. Fakat sığırları, koyunları pek azdı. Acaba kadınları arasında da Ay Hanım gibi vuruşçular var mıydı? Buraya gelince Ersegün'ün içinde anlaşılmaz bir şeyler oluyor, hırçınlaştığını seziyordu. Bir kadına yenilmişti. Bu aklına geldikçe deli beğ kuduracak gibi oluyordu. Babasını okla öldüren kız, kendisini de kılıçla yaralamıştı. Şimdi Ay Hanım'dan öç almayı düşünmek bile Ersegün'e ağır geliyordu. Neyin öcünü alacaktı? Yenildiğinin değil mi? Bir kıza yenilmişti... Yazıklar olsun! Artık Gök Türkler arasına çıkacak yüzü kalmamıştı.

Molalarda ve konaklarda Ay Hanım onu da otağına kabul ediyor, bazan Kunu Sengün, Tungra Sem ve Kadır Bağa ile birlikte kendisini de çağırarak birlikte yemek yiyordu. Kağan kızı kendisine karşı çok iyi davranıyordu. Bu görüşmeler ve yemeklerde Ersegün yavaş yavaş bir şeyin farkına varmıştı: Ay Hanım aklın almıyacağı kadar güzeldi. Onunla konuşurken başka her şey düşüncesinden çıkıyordu. Önceleri bunu kininin çokluğuna vermiş, fakat sonra gönül yanıklığından olduğunu anlamıştı. Hay od düşesi gönül!... Kağan kızı da olsa, dünya güzeli de olsa ona bağlanmasının sırası mıydı?

Deli Ersegün o kışı onların yanında geçirdi. Çok kar düşmüş, bütün geçitler kapanmıştı. Böyle olduğu halde hâlâ tek tük Dokuz Oğuzlar gelip obaya katışıyorlardı. Yüz çadır olmuşlardı. Hatta toplu halde çeri talimleri yapmağa da başlamışlardı. Yüzbaşı Kadır Bağa karakışta bazan yüz yirmi kişiyle savaş talimleri yapıyordu. Kendisini de hiç yalnız bırakmıyorlardı. Ay Hanım'ın konuğu olarak obada bulunuyorsa da gerçekte tutsaktan başka bir şey değildi.

Ersegün, yaşının küçüklüğüne rağmen iki türlü tutsak olduğunu da anlıyordu. Birincisinden kurtulmak kolaydı. Asıl belâlı olan ikinci türlü tutsaklıktı. Bu böyle bir tutsaklıktı ki kendisine: "Haydi, yurduna git" deseler bile belki gidemiyecekti. Çünkü Gök Türk beği, gençliğinin ve ilk sevginin verdiği aşırılıkla Ay Hanım'ı sevmiş, ondan başka bir şey düşünemez olmuştu.

Ne yapacağını bilmiyordu. Ay Hanım çağırsa diye bekliyor, otağına gidip onun sesini dinledikten sonra sanki yirmi çamçak kımız içip de esrimiş gibi çıkıyordu. Otağa çağrılmasının arası uzarsa bunalıyor, üzülüyor, dünyayı görmiyecek hale geliyordu.

Onun gönlündeki bu borayı Dokuz Oğuzlar arasında yalnız bir kadın sezmişti. On yaşındaki bir erkek ve daha küçük iki kız torunuyla bir çadırda yaşıyan bu kadın, iki oğlunu Gök Türklerle olan Tuğla Boyu Savaşında kaybetmişti. Böyle olduğu halde kin gütmez, "hepimiz bir soydanız" derdi. Görünüşünün iri olmasına rağmen Ersegün'ün henüz körpe bir çocuk olduğunu anladığı için ona acımıştı. Kimsesiz bir tutsak, iyi yürekli bir beğ, gözü pek bir çeri olduğu için de onu sevmişti. Uzaktan göz altında bulundurur, ara sıra konuşurdu. Aylarca süren bu tanışıklıktan sonra genç beğin Ay Hanım'a gönül verdiğini, yüreğine od düştüğünü anlamıştı. Yaşlı kadının böyle delice gönül vermelerden içi yanıktı. Vaktiyle küçük bir erkek kardeşi güzel bir kıza gönül vermiş, alamamış, başı bin türlü belâya girmiş, sonra da kan kusarak ölmüştü. Bu yiğitin de aynı hale düşmemesi için ona öğüt vermek istiyordu.

Kışın sonlarında bir gün Ersegün'le tenhada karşılaştı:

- "Gök Türk beği! Sana diyeceklerim var" dedi.

Deli beğ hemen kaşlarını çatıp:

- “De bakalım koca ana” diye karşılık verdi.

Koca ana hazin hazin konuşmağa başladı:

- Beğ yiğit! Görüyorum ki Ay Hanım’a gönül verdin. Onun göz alıcı, gönül çekici güzelliğini düşündükçe sana hak vermemek kâbil değil. Ancak sen kendini kollamalısın. Çünkü kağan kızı çok tehlikelidir.

Sözün burasında Ersegün, koca ananın yüzüne sert sert baktı. Fakat bir şey demedi. O devam etti:

- Ay Hanım’ın yiğeni kamdı. Ona gizli bilgilerden çok şey öğretti. Ay Hanım insanın yüreğinden geçenleri anlar, ne yapacağını sezer, düşündüğünü bilir. Ona karşı durulmaz. Yirmi üç yaşında olduğu halde hâlâ evlenemedi. Çümkü kendisine eş olabilecek er bulamadı.

Ersegün’ün deliliği kamçılanıyordu. Koca anaya daha keskin baktı. Fakat yine bir şey demedi.

- Ay Hanım’ın kendisi ne kadar güzelse yüreği de o denli katıdır. Bileği güçlüdür. Uçan kuşu gözünden vuru. At yarışında onu kimse geçemez. En özlü savaşçılarla kılıç oynar. Beş yıl önce Kadır Bağa ile vuruşup onu yere serdi. Koca yüzbaşı az kalsın ölüyordu. O günden beri kimse onunla evlenmeğe kıyışamaz. Ay Hanım’ın yüzünde küçük bir iz bırakabildiğin için kendini bahtıyar say. kAdır Bağa onu da yapamadan devrilmişti.

Kadın sustu. Ersegün’ün bakışları büsbütün değişmişti. Sözün sonu neye varacak diye bekliyordu. Ay Hanım’ı sevmesinin bir başkasının tarafından sezilmesi ve bunun kendisine söylenmesi ağır gelmişti. Bununla Kağan kızını bulmamak üzere kaybetmiş gibi bir şey oluyordu. Koca ana devam etti:

- Beğ yiğit! Ay Hanım büğü yapmaz ama gözleri büğüden daha yamandır. Ağu içirmez ama sözü ağudan daha keskindir. Okla yüreğini delmez. Bakışlarıyla öldürür. Gülümseyişi, seni kılıç çalışından daha beter devirir. Yazık olur sana beğ yiğit! Buradan uzaklaş. Anan ah etmeden yurduna dön. Sözümü tut, kendi eline var. Böyle dediğim için de sakın bana gücenme...

Ersegün yine bir şey demeden kadının yanından uzaklaştı. Ondan sonra günlerin nasıl geçtiğini, dünyada neler olup bittiğini bilmedi.

Bahar gelmişti. Bir gece çadırında yatar ve her gece yaptığı gibi uyumadan önce Ay Hanım’ı düşünürken dışarıdaki bir konuşmaya kulak kabarttı. Yarım yamalak işittiği sözlerden Gök Türkler’in yeniden Dokuz Oğuzlar üzerine yürüyeceğini anlamıştı. Artık burada daha çok duramazdı. İlteriş Kağan çerileri buraya geldiği zaman kendisini tutsak olarak bulurlarsa bunun ağırlığına dayanamazdı.

Birden deliliği tutarak fırladı. Hızla çadırından çıkarak yürüdü. İlk bulduğu ata sıçrayarak dörtnala kaldırdı. Obadan çıkarken yanından bir ok vınlıyarak geçti. Fırlatılan bir bıçak beline saplandı. Deli Ersegün bıçağı saplandığı yerden çıkararak bağırdı:

- Pusatım eksikti. Bu da sizin armağanınız olsun!...

- XV -

ÖLÜM UÇURUMU

Dört atlı sonsuz bozkırda doğuya doğru gidiyordu. Başlarındaki adam çok yaşlı seksenlik bir koca olduğu için hızla at süremiyen kafile yirmi günden beri yolda idi. Yolculardan biri kırk, biri otuz yaşlarında gösteren iki tanesi, yaşlı adamın oğulları, dördüncüsü de at uşağı idi. Binek atından başka bir de yedek at götüren at uşağı, konaklarda küçük çadırı kuruyor ve bu tek çadırda ak saçlı koca barınıyordu.

Yazın ilk günleri, bozkırın güzel zamanıydı. Kafile küçük bir dağı aşmıştı. Birdenbire önlerine dümdüz bir ova, ovanın dağa bitiştiği yerde de korkunç bir uçurum çıktı. Yaşlı koca eliyle uçurumu göstererek:

- "İşte Ölüm Uçurumu" dedi.

Ötekiler burasını ilk defa görüyorlardı. Dağın yamacından olduğu gibi gözüken bu uçurum pek korkunç bir şeydi. Belki elli adam boyundan olan yarık, bir takım garip biçimli kayalarla doluydu. Yarığın dibini görmeğe imkân yoktu. Bu korkunç, meçhul dipten tuhaf tuhaf sesler geliyordu. Bu sesler bir suyun akmasına, bir sürü atın kişnemesine, yırtıcı parsların bağırmasına, atlıların dörtnal sürüşüne, hatta haykıran bir insanın sesine bile benziyordu.

İhtiyar adam dalgın gözlerle uçuruma bakıyor, eski hâtıraları canlandırmak istiyordu:

- "Ölüm Uçurumu her yıl bir erkekle bir kadın alır" dedi. Sonra eliyle uzaktaki bir kayalığı işaret ederek anlattı:
- Orada Uçar Kam otururdu. Altmış yıl önce ben buradan geçerken ona uğramıştım. Altmış yıl sonra buraya yine gelirsin demişti. Dediği çıktı.

Yavaş yavaş Uçar Kam'ın mağarasına ilerlediler. Kimseler yoktu. Atlarından inerek oyuğa girdiler. Yerde birkaç kürek kemiği ile bir ayı postu duruyordu.

İhtiyar adam hazin bakışlarla oyuğun tavanını ve duvarları süzdü:

- "O zaman ben yirmi yaşımda bir gençtim" dedi, "doğup büyüdüğüm Elleri bir Çinli kadın yüzünden bırakıp kaçıyordum. Yanımda yeni evlendiğim karım yani ananız Almıla olduğu halde Batı Kağanı'na kaçıyordum. Çünkü kendi kağanım, Kara Kağan'ın katunu İçing Katun beni öldürecekti. Gece karanlığında bu uçuruma düşmekten bizi Uçar Kam kurtarmış, bu kovukta konuklatmıştı."

Oğulları ve at uşağı büyük bir dikkatle dinliyorlardı:

- Uçar Kam falıma bakmış, on beş yıl sonra bütün yoldaşların yok olacak demişti. Dedikleri oldu: Kür Şad ihtilâlinde son arkadaşlarım da öldüler. Siz Kür Şad'ı tanımazsınız. O bir ateş parçasıydı. Bozkurtlar soyunun övüncüydü. Bilmem ki onun gibi bir keskin nişancı bir daha yeryüzüne gelir mi? Almıla ile Batı Kağanlığı'na geldikten sonra Tüng Yabgu Kağan'ın ordusuna girdim. O Kağan'ın ölümünden sonra Batı Eli karışıncıya kadar gelen kağanların çalıştım. Ölmedim. Büyük oğullarım benden kutlu çıktılar. Üç ağanız öldü. Ablanız evlenip gitti. Almıla da Uçmağa vardı. Artık tadı kalmıyan bu dirlik yükünü çekmek üzere ben kaldım. Doğduğum yere giderek orada ölmek istiyorum. Siz Ötüken'i de bilmezsiniz. Oradan Çin'e ne akınlar yapmıştık!... Belli ki Uçar Kam da ölüp gitmiş. Zamanı Tanrı yapıyor ve bütün yaratıklar ölüyor... Bakın, şu Ölüm Uçurumu be yaman şey! Ben daha çocukken bu uçurumun adını duymuştum. Her yıl bir erkekle bir kadın almadan olmıyan bu derin yarığın gerçekten de nice erkelerle kadınları koynunda kaybettiğini bilirim. Bir er, bir kızı sever de alamaz, bu yüzden çılgına dönerse kanındaki delilik burada yatışır. Ben Almıla ile birlikte doludizgin buraya doğru at sürerken birden gür bir ışığın sallanmasıyla durmuştuk. Karanlıkta bir ses: "Durun! İlerde ölüm var" diye bağırıyordu. Bizi uyaran ses Uçar Kam'ın sesiydi. "Bize yol göster. Duramayız" diye cevap verdim. "Ardımdan gelebilirler" diye haykırdım. "Ardınızda gelen yok. Emniyettesiniz" diye gönlümüzü ferahlatıp mağarasında konuk rtti. Altmış yıl sonra geldiğim halde o günü hâlâ hatırlıyorum. Altmış yıl sonra... Altmış yıl dile kolay. Bu altmış yıl nice erleri, yiğitleri toprak etti. Hepsi kayboldular. Kara Kağan, Işbara Alp, Kür Şad... Yamtar, Saçar, Gök Börü, Üçoğul, Sülemiş, Arık Buka, Buğra, Karabudak... Hepsi öldü... Almıla.... O da öldü. Yalnız ben kaldım. Ben, kocamış Binbaşı Pars...

Binbaşı Pars başını göğe kaldırdı. Seksen yılın ızdıraplarıyla manalanan gözlerini bilinmedik bir noktaya dikti. Sonra, büyük bir davanın sonunda bezginlik duymuş insanların haliyle başını eğerek:

- "Haydi gidelim" dedi.

Yola koyuldular.

***

Uzaktan birkaç atlının görünmesi birden onları tetik bulunmağa davet etti. Sadaklardan oklar çekilerek yaylara yerleştirildi. Fakat yine ilerlemekte devam ediyorlardı. İki tarafın arasında elli adım kalınca durdular. Karşılarındakilerden biri öne çıkarak bağırdı:

- Kimsiniz? Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?

Binbaşı Pars büyük oğluna işaret etti. O, birkaç adım ilerliyerek gür bir sesle karşılık verdi:

- Gök Türk'üz. Batı Elinden gelip, Ötüken'e gidiyoruz. Siz kimsiniz?

Karşıkiler kendi aralarında bir şeyler konuştuktan sonra yine seslendiler:

- Dokuz Oğuzuz! Ötüken'e çok var. Bizde konuk olun! İki taraf yavaş yavaş ilerleyip karşılaştılar. Kısa bir şeyler konuşuldu. Sonra Binbaşı Pars'ın kafilesi Dokuz Oğuzlarla birlikte onların obasına doğru yürüdü.

Dokuz Oğuz obası büyümüş, iki yüz çadırlık olmuştu. Fakat Baz Kağan'ın kardeşlerinden ya da oğullarından, yiğenlerinden kimse bulunamadığı için başlarında hâlâ Ay Hanım vardı. Obalılar onu çok seviyorlardı. Gök Türkler'e ağır vergiler vermelerine rağmen kendilerini oldukça bolluk içinde yaşatıyor, sık sık yer değiştirerek yeni bir hücuma uğramalarının önüne geçiyordu. Şimdi üç yüz çerileri vardı ve yiğit savaşçılardan kurulmuş olan bu küçük ordu onları her önüne gelenin saldırışından koruyordu.

Yüzbaşı Kadır Bağa, Ay Hanım'ın buyruğu ile Binbaşı Pars'ı karşılayarak onları iki çadıra konuk etti. Derhal güzel aşlar ve kımızlar göndererek konuklarını ağırladı.

Pars memnundu. Artık yaklaşmış olduğu Ötüken'e varmadan biraz dinlenmek, uzun yorgunluğu gidermek ve anayurda daha diri ve güçlü olarak gitmek hiç fena bir şey değildi. Bu düşüncelerle gece düşünde kendisini hep Kara Kağan ordusunda onbaşı olduğu zamanki durumuyla gördü: Çuluk Kağan'ın öldüğü sırada yakalandıkları korkunç sağanağı ve Buğra'nın ölümünü, Çin duvarı üstündeki yaman vuruşmayı ve Arık Buka'nın vuruluşunu, zavallı Karabudak'ın idamını ve anda oluşlarını, Almıla'yı sevişini, onu o kadar kişinin elinden nasıl kapıp aldığını âdeta yeniden yaşadı. Bütün bu düşler arasında İ-çing Katun'un karganmış hayali de vardı. Bu kadar uzun gibi gelen altmış yıl ne kadar çabuk geçip, gitmişti...

Pars uzun süren uykudan uyandığı zaman kendisini uzun zamandan beri hasret kaldığı kadar diri ve güçlü bulmuştu.

Ötüken'e yaklaşmak seksenlik kocayı canlandırmıştı.

- XVI -

BİNBAŞI PARS

Binbaşı Pars iki oğluyla birlikte Ay Hanım'ın otağına girip de yere diz vurduğu zaman biraz şaşaladı. Bu şaşalayış, kağan kızının şaşılacak bir benzeyişle Almıla'ya benzemesinden doğuyordu. Ay Hanım onu ayağa kaldırarak:

- "Hoş geldin Binbaşı" dedi ve sormağa başladı:
- ötüken'den ne zaman çıkmıştın Binbaşı?
- Altmış yıl önce.
- Yumuşla mı çıkmıştın?
- Hayır, kaçarak.
- Kimden kaçarak?
- İçing Katun'dan.

Ve aldığı buyruk üzerine hepsini anlattı. Ay Hanım dikkatle dinliyor ve çok ilgileniyordu. Pars sözlerini bitirince gülümsiyerek:

- “Öyle ise biz akraba oluyoruz” dedi.

Binbaşı ve iki oğlu dikkatle toparlandılar. Kağan kızı şöyle anlattı:

- Anam katun, Almıla’nın en küçük kızkardeşiydi.

İki oğlu sert bakışlarla bakarlarken Pars hüzünlenmiş gibiydi. Karşısında Almıla’dan bir parça gibi duran kız ona sevgili karısını hatırlatarak içinden ince bir tel koparmıştı.

Acı bir sesle:

- “Almıla’ya çok benziyorsun, Ay Hanım” dedi.

Kağan kızı şâhâne duruşuyla Pars’ı ve oğullarını süzüyor, gözlerine bakarak gönüllerinden geçenleri okuyordu:

- “Binbaşı” dedi, “Ötüken’e niçin dönmek istiyorsun?”
- benim için dünya kavgası bitti. Doğduğum yerleri bir daha görerek orada ölmek istiyorum.

Kağan kızı, karşısındaki üç Gök Türk’ün de Ötüken’e dönmek için olan kesin ve sarsılmaz kararlarını yüzlerinden anlamıştı:

- “İlteriş Kağan’a benim elçim olarak varır mısınız” diye sordu.

Pars diz yere vurarak:

- “Buyruk senindir” diyerek cevap verdi.

***

Üç gün sonra Binbaşı Pars, Ay Hanım’ın elçisi olarak Ötüken’e doğru yola çıkıyordu. İlteriş Kağan’a armağan olmak üzere yedi tane soy at ve bir kılıç götürüyordu. Büyük oğlu Yüzbaşı Ezgene babasının solunda gidiyordu. Çatık kaşlı, asık yüzlü bir erdi. Bugüne kadar bir defa bile gülümsediğini kimse görmemişti. Batı Kağanlığındaki savaşlarda büyük yararlılıklar göstermiş, iki oğlu savaşta, öteki çocukları ile karısı da kargaşalıklar da veya kırgınlarda ölmüştü. Yüzünde birkaç kılıç yarası vardı. Sol elinin bir parmağı da eksikti. Bunu bir Çigil bahadırı uçurmuştu.

Pars’ın küçük oğlu Onbaşı Yula otuz yaşlarında bir yiğitti. Talihsiz bir adamdı: Üç defa evlenmiş, aldığı kadınların üçü de ölmüştü. Bu kadınlardan doğan çocukları da yaşamamıştı. Batıdaki savaşların hemen hepsine girmiş, birkaç defa ölümle yüz yüze gelmiş, yine de bir şey olmamıştı. Oyluğuna yediği bir kargı dolayısıyla yayan yürürken aksardı. Çok az yerdi. Bu yüzden babasından dinliyerek tanıdığı Yamtar’ı görmeyişini hayatta hakiki bir eksiklik sayardı. Bunun da ömründe bir kere öfkelendiğini kimse görmemişti. “Dövüşmek için öfkelenmeği beklersem vuruşmadan ölürüm” der ve savaşa, vuruşa çok sakin, sanki kımız içiyormuş gibi girerdi. Çok iyi binici idi. Attan çok iyi anlardı. Bunun için Ay Hanım’ın armağan olarak İlteriş Kağan’a yolladığı yedi atı o idare ediyordu.

At uşağı Çalkara yirmi yaşlarında bir Oğuz’du. Kendi yurdunda kimsesi olmadığı için Pars’la birlikte Ötüken’e gelmeğe razı olmuştu. Ay Hanım’ın Gök Türk Kağanı’na yolladığı kılıçla yedek atları o götürüyordu. İri yapılı ve güçlü bir güreşçiydi. Güreşe o kadar istekliydi ki, bir gün bir savaşta atı vurulup yaya kalınca savaşta olduğunu unutmuş, karşısında kendisi gibi yaya olan bir yağıya el çırparak güreş tutmak üzere saldırmış, fakat öteki kılıcı savurunca aklı başına gelmişti. Daha doğrusu aklı başına gelmemiş, aklı başından gitmişti. Çünkü Çalkara bu kılıçla başından ağır yaralı olarak yere serilmiş günlere kendisine gelememişti. Çok iyi yürekli, iyi huylu bir erdi. Yalnız güreş görünce dayanamazdı. Güreşmezse hasta

olurdu. Bu yüzden kış olunca tepelere, dağlara çıkıp ayılarla güreşirdi. Hem de mızıkçılık etmemek için yanına pusat almaz, kemerindeki bıçağını da ayıların mızıkçılığına karşı ihtiyat olarak tutardı. Çünkü ayılar güreş göreneğini bilmiyorlar, bazan ikisi birden geliyorlar, yahut da bıçak gibi olan dişlerini kullanıyorlardı. Pençelerine o kadar aldırış etmiyordu. Bu yüzden, yüzünde ve başka yerlerinde pençe çizikleri doluydu. Bir gün iri bir ayıyla güreşirken kucak kucağa dik ve uzun bir bayırdan aşağı yuvarlanmışlar, bayırın eteğine vardıkları zaman çarptıkları bir kaya ile ayının beyni dağılmış, Çalkara'nın da kulağı kopmuştu. Fakat ayı öldüğü sırada sırt üstü olduğu için Çalkara onu yenik saymış: "Utancından geberdin, değil mi" diye gülmüştü.

Bazan güreşecek ayı da bulamaz, o zaman atıyla güreş tutardı. Atı da alışmış, şaha kalkarak bayağı güreşir olmuştu. Fakat at güreşi beceremediği için bir defa Çalkara'nın ağzına ön ayağıyla vurarak üç dişini ağzına dökmüştü.

***

Önceleri tek tük de olsa konuşuyorlar, çevreleriyle ilgileniyorlardı. Ötüken'e yaklaşırken konuşmalar kesildi. Gözler ileriye dikildi ve akla hiçbir düşünce gelmez oldu.

Nihayet Pars Beğin gözleri parladı. "İşte Ötüken'e vardık" dedi. Bunu söylerken sesi, vaktiyle Ötüken'de erlerine buyruk veren Onbaşı Pars'ın sesine benziyordu. Şimdi toprağın her parçasına, her tümseğe, taşa, ağaca dikkatle bakıyor, çoğunu tanıyordu. Altmış yıllık dünya kavgası, onun beyninden ve gönlünden, doğup büyüdüğü yerlerin izini silememişti. Böylece ne kadar gittiler, farkında değildi. Kendinden geçmiş ilerliyor, gözleri nemli olduğu için seçemediği bozkıra sis inmiş sanıyordu. Bir hülya içinde gidiş, ilk çadırlar ve ilk Ötükenliler görününceye kadar devam etti.

İlk rasladıkları yüzbaşı ona bir kılavuz verdi. Böylece, doğru İlteriş Kağan'ın karargâhına yollanmak imkanı hasıl olmuştu.

- XVII -

AY HANIM'IN ELÇİSİ

O gün Ötüken'de büyük bir tören vardı: Gök Türk kağanı İlteriş Kutluk Kağan, Dokuz Oğuz katunu Ay Hanım'dan gelen elçiyi kabul edecekti. Kağan'ın üç tuğu otağın önüne dikilmişti. Borular davullar tören havaları çalıyordu. Kağan'ın demir göğüslük takmış öz çerileri otağın iki yanında iri birer kaya parçası gibi duruyordu. İlteriş Kağan, yanında İl Bilge Katun olduğu halde tahtında oturuyordu. Tahtın iki yanında şadlar, Tarkanlar, buyruklar sıralanmıştı. Bilge Tonyukuk ile Boyla Bağa Tarkan, Kağanın yanında duruyordu. Töreni idare eden bir tarkanın işareti üzerine davullar borular sustu ve bir ulak: "Ay Hanım'ın elçisi Binbaşı Pars Beğ gelir" diye bağırdı. Bütün gözler binbaşıya dikilmişti.

Pars Beğ, ardında iki oğlu olduğu halde yürüyordu. Daha geride Çalkara, arkasında yedi at olduğu halde ilerliyordu. Kağanla katuna yirmi adım kala durup dördü de yere diz vurdular. Sonra Parsla iki oğlu kalkıp Kağan'ın karşısına kadar geldiler ve yeniden yere diz vurdular. Kağan:

- "Binbaşı Pars Beğ! Ötüken'e hoş geldin" dedi.

Pars cevap verdi:

- Hoş bulduk kağan! Otağına Dokuz Oğuz katunu Ay Hanım'ın elçisi olarak gelip armağanlarını ve baş eğme haberini getirdim. Fakat ben Ötüken'in yabancısı değilim. Gök Türk'üm ve Ötüken'de doğup büyüdüm.

Kağan, katun ve bütün beğler dikkat kesildiler. Kağan sordu:

- Ötüken'de ne idin? Niçin ayrıldın?
- Ötüken'de onbaşıydım. O zaman yüzbaşı olan Işbara Han'ın buyruğunda idim. Işbara Han'ın büyük kızı Almıla'yı aldım ve İçing Katunla kardeşi Şen-king'in

kötülükleri yüzünden batı kağanının ordusuna gittim.

İçing Katunla Şen-king'in kötü hâtıraları daha unutulmamıştı. Adları anılınca bütün beğlerin gözlerinden birer tiksinme dalgası geçti. İlteriş Kağan batı Türkleri hakkında bilgi edinmek istiyordu:

- "Binbaşı Pars! Batıda hangi kağanlar kağanlık etti? Şimdi orası nicedir" diye sordu.

Pars, vukuatı hatırlamak istercesine önüne bakıp bir ara düşündükten sonra anlatmağa başladı:

- Ötüken'de Kara Kağan varken batıda da Tüng Yabgu Kağan vardı. Ulu kağandı ama talihsizdi. Kara Kağan tutsak olduğu yıl o da öldü. Sobra Bağatur Sibi Kağan, ondan sonra da Sır Yabgu Kağan başa geçti. Daha sonra El karıştı. Başta iki kağan birden bulunmağa başladı. Kan gövdeyi götürüyordu. Öyle oldu ki, Tüng Yabgu Kağan'nın ölümünden otuz yıl sonra batı Elinde ne budun kaldı, ne kağan…

Yirmi yıl kağansız, türesiz yaşadıktan sonra Eçine Türçe Kağan başa geçip dokuz yıl Eli tuttu. O ölünce yeniden düzen bozuldu. Üç yıl yeniden kargaşalık oldu. Eçine Kür Çur Kağan başa geçince umutlanmıştık. Fakat bir yıl geçmeden o da ölünce artık batı Elinde yaşanamayacağını anladım. Doğuda yeniden devlet kurulduğunu işittim. Sağ kalan iki oğlumu alarak at uşağımla birlikte Ötüken'e geldim.

Ötüken'e yaklaşırken ilk rasladığımız El, Dokuz Oğuzlar oldu. Başlarında Ay Hanım bulunuyordu. Anası, Işbara Han'ın kızı olduğu için bir yandan da Bozkurt ocağına bağlı olan bu kağan kızı bizi iyi ağırladı. İlteriş Kağan'a bağlılığını söyledikten sonra armağan olarak bir kılıçla yedi tane soy at gönderdi.

Binbaşı Pars sözlerini bitirince Ezgene'nin elinden kılıcı aldı. Kağan'a kadar götürerek sundu. Sonra geride Çalkara'nın tuttuğu atları göstererek:

- "Ay Hanım bunların kabul edilmesini diledi" dedi

ilteriş Kağan'ın çerileri yedi atı alıp götürdüler. Bir yüzbaşı da kılıcı alarak dizideki yerinde durdu. Sonra Pars Beğ yeniden söze başlıyarak:

- "Oğullarım Yüzbaşı Ezgene ile Onbaşı Yula da senin orduna katılmak için geldiler. İkisi de sınanmış erlerdir" dedi.

Kağan Binbaşı Pars'ın oğullarına dikkatle baktı:

- "Önce benim erlerimle boy ölçüşsünler" dedi.

Ezgene ve Yula ileleyip diz vurarak:

- "Buyruk senindir" dediler.

Önce at yarışı yapılacaktı. Pars'ın oğullarına karşı Ötükenlilerden Yüzbaşı Börü ile Deli Ersegün çıktılar. Kağan otağından üç bin adım kadar uzakta olan bir ağacın ardından dolaşıp kağan otağına kadar geleceklerdi. Bir ulak daha önce giderek oraya dört tane yarış tuğu dikmişti. Ortalıkta çıt bile yoktu. Davul üç defa gümledikten sonra dört yarışçı yıldırım gibi fırladılar. İlk önce bir hizada koşuyorlardı. Sonra Ezgene ile Yula ötekileri geçtiler. Ezgene çatık kaşları ve asık yüzü ile savaşta düşman kovalıyormuş gibi uçuyor, Yula sakin çehresiyle eğlenceye çıkmış gibi yarışıyordu. Börü, vaktiyle babasının bütün batılıları geçerek birinci geldiğini bildiği için usta bir biniciye yakışacak şekilde atın yelesine yatmış, dörtnala gidiyordu. Deli Ersegün dünyada kimsenin kendini geçebileceğine akıl erdiremediği için atını sert vuruşlara kamçılayarak ilerliyordu. Bir müddet bu durum değişmedi. Tuğlara yaklaşırken Börü en ileri geçerek iki kardeşi geride bıraktı. Ersegün de sonra yetişerek hemen hemen aynı hizaya geldi. Tuğlara kadar bu diziyi bozmadan geldiler. İlk tuğu Börü kaparak geriye döndü. İkinci tuğu kapan Yula çok usta binici olduğunu gösterdi. Öndeki, Börü gibi büyük bir çark yapmadan atını birden şahlandırıp olduğu yerde tersine döndüren

Börü'nün önüne düştü. Ezgene ve Ersegün aynı zamanda alırken çarpıştılar. Fakat düşünmiyerek geriye doğru çarkettiler. Bu çarpışma Ersegün'ün işine yaradı ve Ezgene'yi on adım kadar aştı.

Dönüşün yarısına kadar sıra değişmedi. Yarısından sonra yarış hem hızlandı hem de heyecanlandı. Kağan otağının çevresindekiler bakışlarını, ufku delercesine keskinleştirerek gelen dört kişiyi seçmeğe uğraşıyorlardı. Önde Börü ile Yula çekişiyorlardı. Yula bir at boyu ilerdeydi. Onların on adım kadar gerisinde Ezgene ile Ersegün yarışıyorlardı. Yüzbaşı Ezgene, Deli Ersegün'e yetişmişti. Fakat aradaki bir at başı açıklığı bir türlü kapatamıyordu. Böyle olduğu halde arkada kalmış olan bir iki yarışçı yavaş yavaş öndekilere yetişiyordu.

Otağa beş yüz adım kadar kalmıştı. Yüzbaşı Börü, Onbaşı Yula'ya yetişmişti. Şimdi atbaşı beraber gidiyorlardı. Ersegün'le Ezgene de aynı hizada gidiyor ve öndekilerin hemen ardında bulunuyordu.

Otağa üç yüz adım kala Ersegün hepsini geçti. Öteki üçü onun iki adım gerisinde atbaşı beraber koşuyorlardı.

İki yüz adım kala Yula ötekileri aştı. Hemen ardından Ersegün'le Börü bulunuyordu.

Yüz adım kala Börü, Yula'ya yetişti. Yüzbaşı Ezgene'nin yüzü büsbütün asılmıştı. En arkada kalmak hoş bir şey değildi.

Elli adım kala Börü ile Yula aynı hizada uçuyorlardı. Yarım at boyu geriden Deli Ersegün geliyor, onu da bir at boyu geriden Yüzbaşı Ezgene kovalıyordu.

İhtiyar Binbaşı Pars oğullarından biri en geride kaldığı için çok üzgündü. Fakat bu sırada beklenmedik bir şey oldu; Yarışın bitmesine yirmi adım kalmıştı. Yüzbaşı Ezgene'nin sert bir ıslık çalarak üzengileri üzerinde ayağa kalktığı görüldü. Arkasından atı şahlanır gibi yaparak şiddetle sıçradı. Ezgene'nin atı yere düştüğü zaman Ersegün'le aralarındaki açıklık kapanmış ve iki at aynı hizaya gelmişti. Yarış biterken Börü ile Yula önde ve aynı hizada, Ersegün'le Ezgene de yarım at boyu geride, aynı hizada idiler.

Yarışçılar atlarından atlıyarak tuğlarını otağın önüne diktiler. Sonra Kağan'ın buyruğuyla kendilerine sunulan kımızı içtiler.

Şimdi ok atılacaktı. Pars'ın oğullarına karşı Ötükenlilerden dört beğ çıkmıştı. Bunlardan biri, yarışta birinci olmayışını bir türlü sindiremiyen Deli Ersegün'dü.

Yüz adımdan, kıpırdamıyan hedeflere atılan oklar şaşmaz bir isabetle yerini bulduktan sonra uzun bir sırığın tepesine bir top bağlandı ve toprağa dikilen sırığın üstündeki hedefe, atla dörtnala giderken yay çekilmeğe başlandı.

Altı nişancı da hedefi buldular.

Şimdi yeni bir deneme yapılıyordu: Bir er, kalınca bir dalı hızla toprağa vururken okçular elli adımdan buna nişan alacaklardı. Elli adımdan atılan oklar dalı vurunca, aralık yetmiş adıma çıkarıldı ve Ersegün vuramıyarak yarışı bıraktı.

Aralık seksen adıma çıkarıldığı zaman dört kişi bunu da vurdu. Vuramayıp çıkan bir Öütkenli idi.

Aralık doksan adıma çıkınca Ötükenliler bunu da vuramadılar. Ortada Pars'ın iki oğlu kaldı.

O zaman, bir bahadırın Kağan'a doğru yürüdüğü görüldü. Yere diz vuran bu er:

- "Yüce kağan! Buyruk verirsen bu beğlerle bir yol ben ok atışayım" dedi.

Kağan memnundu:

- "İyi edersin Onbaşı Urungu" diye cevap verdi.

Urungu yayını gerip gezledi. Keskin bir ıslık sesi… Ok dala saplanmıştı.

Aralık yüz adıma çıkarıldı. Bu kadar uzaktan kıpırdayan bir dalı vurabilmek için nasıl bir göz, nasıl bir bilek isterdi!... Fakat bütün seyircilerin takdirle bakan gözleri önünde üç nişancının oku da hedefi buldu.

İlteriş Kağan, Binbaşı Pars'a baktı:

- "Oğulların yavuz nişancılarmış Pars Beğ! Daha başka deneme de yapalım mı" diye sordu.

Pars'ın gözlerinde Kara Kağan'ın kağanlık şenliğinde yapılan tören ve orada Kür Şad'la Işbara Alp'ın ok atışı canlanmıştı:

- "Sen bilirsin kağan" dedi, "tahtalar üzerine ellişer okla Türk yazmak da var… Vaktiyle Kür Şad'la Işbara Alp bunun için burada ok atmışlardı".

Kağan kabul etti. Aynı büyüklükteki üç tahtaya üç nişancı ellişer okla Türk kelimesini yazacaklardı. Davulun gümlemesiyle atış başladı. Sağ eller görülmemiş bir çabuklukla sadaklara gidiyor, oradan çektikleri okları yay kirişlerine takıyor ve gerdiği kirişi koyuvererek okları tahtadaki yerine en özenli bir şekilde yerleştiriyordu. İlk önce üç yiğit sanki talimli imişler gibi aynı okları aynı hareketlerle fırlatıyorlardı. Sonralara doğru bir tanesi ötekilerini biraz geçer gibi oldu. Seyircilerde ses yoktu. Bir yanlış atış en ilerde bulunan okçuya bile yarışı kaybettirebilirdi…

Binbaşı Pars büyük bir dikkatle yarışmaya bakıyordu. İki oğlunun hareketleriyle birlikte Urungu'ya göz atıyor, Kara Kağan'ın zamanını yaşıyordu. Urungu son oku atıp yerine sapladığı zaman Ezgene ile Yula son oklarını henüz fırlatıyorlardı. Bir anlık öncelikle Onbaşı Urungu kazanmıştı.

Kağanın yolladığı kımızı içerken Pars onun yüzünü daha iyi görmüş ve kendi kendine : "Ne kadar da Kür Şad'a benziyor" diye düşünmüştü. Kür Şad'ın öldüğünü bilmese Urungu'nun Kür Şad olduğunu iddia edebilirdi. Bu ok atış, bu vuruşlar ve sonra benzeyiş…

- XVIII -

ÇALKARA

Sıra kılıç oyununa gelmişti. Pars'ın oğullarına karşı Yüzbaşı Börü ile Onbaşı Urungu çıktılar. Ersegün de çıkacaktı. Fakat aklına Ay Hanım'la yaptığı savaş gelince vazgeçti. İlk önce iki yüzbaşı, Ezgene ile Börü oynıyacaklardı. İkisi de tulgalı, göğüslüklü ve kalkanlı idiler. Tokmağın davula üçüncü vuruşundan sonra çabuklukla kılıç sıyırarak birbirlerine saldırdılar.

Börü daha sert, Ezgene daha kıvrak vuruşuyordu. İlk önce Börü ilerliyordu. Sonra ilerliyemez oldu. İlk vuruşu Ezgene yaptı ve Börü'nün tulgasına inen kılıç onu biraz sersemletti. Burnundan kan geliyordu. İkinci vuruş Börü tarafından yapıldı ve Ezgene'nin kalkanı ikiye ayrılarak elinden düştü. Buna rağmen Ezgene ilerliyor, Börü'yü güç duruma sokuyordu. Börü boyuna gerilemekteki sakatlığı kavrıyarak kalkanını yere attı ve hafiflemiş olduğu halde onun hamlesini çelerek saldırışa geçti. Şimdi görülmemiş bir çabuklukla vuruşlar ve çelişler birbirini kovalıyor, Börü adım adım ilerliyordu. Birden birbirlerine yaklaşıp kılıçlaştılar. Çınlayıcı bir ses işitildi. Börü'nün yüzünde açılan derin çizikten kan fışkırmağa başlamış, Ezgene'nin tulgası parçalanarak başından düşmüştü. Kağan gülümsiyerek vuruşu durdurttu:

- "Binbaşı Pars! Büyük oğlun yenildi. Bununla beraber iyi vuruşuyor. Şimdi ötekine bakalım" dedi.

İki onbaşı, Urungu ile Yula karşı karşıya durdular. Davul üç defa gümledi. Yine kılıçlar sıyrıldı ve Yula olduğu yerde siper alarak bekliyen Urungu'ya saldırdı.

Urungu kaya gibi duruyor, savrulan kılıçları çeliyor, arada bir kılıç savuruyor, kendisinden çok

genç olan Yula ise onun çevresinde habire dönüyordu.

Vuruş çok uzun sürdü. Kimin kazanacağı belli olmuyordu. Saldırışı hep Yula yapıyor , Urungu yalnız korunuyordu.

Savaşçılar yorulup solumağa başlamışlardı. Yorgunluğun verdiği düşünceyle, ikisi aynı zamanda kalkanlarını atarak oyuna devam ettiler. Yula topal olduğu halde hızlı adımlar atarak hasmının çevresinde dolaşıyor, yüzündeki sessizlik ve duruluk seyircilerin hoşuna gidiyordu. İkisi de yüzlerinden hafifçe yaralanmışlardı.

İlteriş Kağan anlıyacağını anlamıştı. Vuruşu durdurarak iki onbaşının denk kaldıklarını bildirdi.

Şimdi kımızlar içiliyor, davullarla borular çalınıyordu. Sıra güreşlere gelmişti. İyi bir güreşçi olan Yüzbaşı Ezgene'ye karşı doğululardan Buluç çıkmıştı. İlteriş Kağan çerilerine kılıç yaparken ölen demircinin torunu olan Buluç sağlam yapılı, iri gövdeli bir yiğitti. Şimdiye kadar hiç yenilmemişti.

İki er karşılıklı bir çırpınmadan sonra dalıştılar. İlk kucaklaşmada Ezgene'nin yaman bir çelmesi koca Buluç'u sırtüstü devirdi. Fakat hemen yüzükoyun dönerek, üzerine abanmış olan Ezgene ile birlikte ayağa kalktı ve yeniden tutuştu. Çok geçmeden de usta bir hamle ile hasmının başını koluna kıstırdı. Ötükenliler Buluç'un kazandığını sanmışlardı. Fakat kazanamadı. Yüzbaşı Ezgene görülmedik bir uğraşma ile başını kurtardı ve Buluç'a elense ederek korkunç bir tırpan attı. Buluç yanüstü giderken çullanarak boyunduruğu taktı.

Buluç'un bir omzu yerdeydi. Ötekini de değdirmek için Ezgene bütün gücünü harcıyor, Buluç ise sırtüstü düşmemek için insan gücü üstünde bir didinmeyle debelenerek uğraşıyordu. Öyle bir gayret sarfediyorlardı ki kemikleri çıtırdıyor, yüzleri kandan kıpkırmızı oluyordu.

Bu yaman uğraşma şöylece birden elliye sayıncaya kadar sürdü. Ötükenliler şaşkınlık içinde Buluç'un yenileceğine bakarlarken yine umulmadık bir şey oldu: Buluç, havadaki omzunu kaldırarak Ezgene'yi üzerinden fırlattı. İkisi de sıçrayarak kalktılar. Birbirlerinin çevresinde döndükten sonra yeniden kucaklaştılar. Buluç pek sert bir çelme ile hasmını devirdi. Fakat Ezgene düşerken onun bileğini yakalamıştı. Buluç'u kendine doğru çekti ve sırtüstü giderken onu iki ayağının üzerinden kaldırarak başı üstünden geriye attı. Yine ikisi birden kalktılar.

Buluç iyiden iyiye kızmıştı. Bu Batılı yüzbaşı nerdeyse şimdiye dek yere gelmemiş olan sırtını toprağa değdirecekti. Başını yakalamak istiyormuş gibi gösteriş yaptıktan sonra Ezgene'ye doğru yerden daldı. İki ayağından yakalıyarak sırtüstü devirip abandı. Yavaş yavaş Ezgene'nin gücü kesildi. Önce bir, sonra öteki omuzu yere değdi. Buluç güreşi kazanmıştı.

İlteriş Kağan, Pars'a döndü:

- "Pars Beğ! Oğlun güreşi kazanamadı ama yavuz bir güreşçi olduğunu da gösterdi" dedi.

Bu sırada ortada garip bir şey oldu: Ötükenliler, Binbaşı Pars'ın at uşağı olan yiğitin meydana çıkarak çırpınmağa başladığını gördüler. Pars yere diz vurdu:

- "Yüce kağan! At uşağım Çalkara usta bir güreşçidir. Buyruk verirsen güreş tutsun" dedi

Kağan kabul etti. Ulaklar Çalkara'nın er dileyişini bağırarak ilân ettiler. Kısa bir zaman kimse çıkmadı. Sonra Buluç ortaya gelerek Çalkara ile güreşi kabul etti.

Buluç yorgundu. Fakat şimdiye kadar sırtı yere gelmemiş olduğu için güveni ve inancı yerinde idi.

Güreş büyük bir sertlikle başladı. İkisi de sağlam yapılı gürbüz, iti yarı olan güreşçiler koparırcasına tutuyorlar, kütükleri yerinden sökecek bir güçle tırpan ve çelme atıyorlar,

buğaları bunaltacak bir sıklıkla bel kavrıyorlardı. Doğulular bu genç güreşçinin pek yaman bir er olduğunu anlamışlardı. Buluç da güreştikçe açılıyor, yorgunluğu gidiyor ve keyifleniyordu.

Binbaşı Pars biraz durgundu. Oğulları küçük farklarla karşılaşmaları kaybetmişlerdi. Hiç olmazsa at uşağının güreşi kazanmasını gönülden istiyordu. Fakat güreş uzadıkça uzuyor, seyircilere hiç bitmiyecekmiş gibi geliyordu. Şimdi iş kızışmıştı hareketler daha çabuklaşıp daha sert bir hal almıştı.

Birden Buluç iri Çalkara'yı belinden kavrıyarak kaldırdı ve hızla yere çarptı. Bir ağacın yere vurmasından çılan ses çıkmıştı. Acaba Çalkara bu vuruşun altından kalkabilecek miydi? Fakat o, sanki hiçbir şey olmamış gibi çabucak yüzüstü döndü ve Buluç'u yorgan gibi silkerek ayağa kalktı.

Yeniden tutuştular. Buluç durmadan Çalkara'yı sürüyor, o da düz toprak üstünde tutunmağa çabalıyarak direniyordu. Tutamazsa işi bitikti. Çünkü demircinin torunu açılmış, bütün gücü, bütün ustalığı ile güreşiyordu. Çalkara bu itişmede Buluç'u durduramıyacağını anlıyarak belini bile bile ona kaptırdı ve onun kollarını kavradı. İki yaman kişi, şimdi bütün güçleriyle birbirlerini yerden kıpırdatmağa uğraşıyorlardı.

Bir iki yol birbirlerini dinleyip tartakladılar.

Sonra Çalkara olduğu yerde dönerek Buluç'u savurdu ve kendisini de onunla birlikte yere attı. Sarmaşdolaş bir halde yere düştükten sonra sırt sırta gelerek birbirinin sağ kolu sol koluna geçmiş olduğu halde davranıp hızla ayağa kalktılar. Göz yumup açacak kadar kısa bir anda öteki kollarını da birbirine taktılar. Bu görülmemiş işitilmemiş bir güreşti. Ayakta, sırt sırta , kolları takılmış olduğu halde birbirlerini sırtlayıp yere vurmaya çalışıyorlardı. Bu didişme daha uzun boylu olan Çalkara'nın işine yaradı ve kendisi yere doğru iki büklüm olurken havaya kaldırdığı rakibini sert bir silkinişle kolundan çıkararak yere vurdu.

Şimdi yerde hareketli ve ustalıklı bir güreş oluyordu. Çalkara boyunduruk takmağa uğraşıyor, öteki hiçbir açık vermiyordu. Buluç yorulmağa başlamıştı. İşi tez bitirmenin gerektiğini anlıyarak bir davranış yaptı. Gördüğü bütün zora rağmen ayağa kalktı.

Yeniden birbirlerine elense ettiler. Ayakta, kollarından yakalamağa uğraşarak ve itişerek güreşirken sert silkinişler yapıyorlar, bilmeden birbirlerinin yüzlerine kafa vurmuş oluyorlardı. İkisin de ağzı, burnu kan içindeydi; âdeta yüzleri belli olmuyordu. Çalkara'nın bir gözü morarıp kapanmıştı. Buluç'un kaşı patlıyarak gözüne kan dolmuştu. Oyunları idare eden yüzbaşının işareti üzerine davullar hızla vurmağa, güreşçileri kışkırtmağa başlamıştı.

Seyirciler sanki soluk bile almıyorlardı. Güreşçilerin itişirken, çelme atarken, enseden veya bilekten yakalarken çıkardıkları sesler işitiliyor, bu seslerin hepsini de solumaları bastırıyordu. İki iri bahadır demirci körüğü gibi soluyordu.

Güreş uzadıkça uzamış, onlar da yoruldukça yorulmuşlardı. İkisi de kağan, güreşi durdurmasın diye çekindikleri için işi çabuk bitirmeğe savaşıyorlardı. Fakat iş, biter işlerden değildi.

Bir aralık Çalkara bir çelmeyle Buluç'u yere devirdiyse de yenemedi. Sonra Buluç onu tırpanla yere attı ama o da bir işe yaramadı. Çalkara, rakibinin bacaklarına dalarak onu devirdi. Fakat hemen ters dönen Buluç, arkadan üzerine çullanan Çalkara'nın başını yakalıyarak üzerinde taklak attırdı.

Bir türlü yenişemiyorlardı. Bir aralık ne oldu bilinmez, Çalkara'nın çok canı yanmış olacak ki, ulur gibi homurdandığı, homurdandığı değil âdeta kükrediği işitildi. Sonra korkunç çatırdı işitildi. Buluç'un omuz kemiği kırılmıştı. Dayanacak gücü kalmadığından sırtı yere değdi. Yenik düşmüştü.

Bununla beraber, hızla ayağa kalkmaktan geri kalmadı. Elini ağzına götürerek avucuna tükürdü. İki kanlı dişi Çalkara'ya uzatarak:

- "Çok sert güreşiyorsun" dedi.

Çalkara moraran gözüyle iyi göremiyordu. Eğilerek Buluç'un avucuna baktıktan sonra gülümsedi. Elini ağzına götürerek avucuna tükürdü.

Buluç'un uzattığı elinde üç tane kanlı diş sıralanmıştı…

- XIX -

GÖK TÜRK ELÇİLERİ

Binbaşı Pars Beğ'in oğulları yararlıklarını göstererek İlteriş Kağan ordusuna kabule dilmişlerdi. İhtiyar binbaşı da Kağan'ın buyruk beğleri sırasına girmişti. Bütün bunlar iyi şeylerdi. Fakat şimdi onun beyninde çözülmemiş bir bilmece vardı: Nişancılıkta Kür Şad'ın ustalığını gösteren ve Kür Şad'a çok benziyen Onbaşı Urungu'nun kim olduğu… Onun karabudundan olduğunu öğrenmişti. Fakat ok atışıyla, durumuyla, yüzü ile bu kadar Kür Şad'a benziyen bir erin onunla hiçbir akrabalığı olmayışı da çok tuhaftı. Pars Beğ, seksen yıllık bir dirliğin kendisine verdiği tecrübe iler bu işin içinde iş olduğunu sezmişti. Çok yaşamış, çok görmüş insan muhakkak ki, hâdiselerin içine girebiliyor, başkalarının bilmediği şeyleri biliyordu.

Pars Beğ, Kağan'ın bağışladığı yeni çadırda keçesine uzanarak derin derin konuşuyordu. Aşağı yukarı kırk beş yıl önce, kahraman Kür Şad kırk arkadaşıyla birlikte Çin sarayına saldırmış ve bütün Türkler'e övünç verecek şekilde ölmüştü. Kendisi Batı Elinde bu haberi aldığı ve ihtilâlde andalarının da bulunduğu öğrendiği zaman orada bulanamadığına yanmış, bu yanış, içinde düğümlenen bir dert olarak kalmıştı. Acaba Kür Şad'ın konçuyu ne olmuştu? Bu konçuy Pars'ın teyzesi idi. Ne akıllı, bilgili, becerikli kadındı!... Bir er gibi yılmaz, bir kağan gibi düşünceli, velhasıl eşi bulunmaz bir kadındı.

Şimdi onun yaşamadığı muhakkaktı. Fakat acaba nerede, ne zaman ölmüştü?

Pars birden bunu öğrenmek istediğinin gönlünde kabardığını duydu. Teyzesinin hayali aklından silinmemişti. Belki Ötüken'de onu bilip tanıyan vardır diye düşündü. Fakat kime sorduysa cevap alamadı. Ötüken'in en yaşlılarına başvurdu. Sorup soruşturdu. Kür Şad'ın konçuyunu gören, bilen, işiten yoktu.

İhtiyar binbaşı böylece dalgınlık içindeyken çadıra gelen bir ulak, İteriş Kağan'ın kendisini beklemekte olduğunu bildirdi. Pars hemen kalktı. Kağan otağına vardığı zaman bir kalabalığın biriktiğini, bu kalabalık arasında Yüzbaşı Börü'nün de bulunduğunu gördü. Çok beklemedi. Bir Tarkan kendisini ve Börü'yü İlteriş Kağan'ın karşısına çıkardı.

Yere diz vurdular.

Gök Türk Kağanı, Binbaşı Pars'a hitap etti:

- Pars Beğ! Seni dokuz Oğuz katunu Ay Hanım'a birinci elçi olarak gönderiyorum.
- Buyruk senindir kağan!
- Armağanlarına kıvandığımı, fakat arada akrabalık da bulunması dolayısıyla bize daha yakın bir yerde oturması gerektiğini bildireceksin. Durmaksızın yer değiştirip bizden gizlenmemesini, çünkü Dokuz Oğuzları'ın kendi budunum olduğunu söyliyeceksin!
- Buyruk senindir kağan!

İlteriş Kağan, Börü Beğ'e dönerek söze başladı:

- Yüzbaşı Börü Beğ! Seni Ay Hanım'a ikinci elçi olarak gönderiyorum.
- Buyruk senindir kağan!
- Sen de Dokuz Oğuz çadırlarını sayacak ve çadır başına birer at ve sığırla ikişer koyun göndermelerini bildireceksin. Bu vergiyi güzden önce bize erişmezse üzerlerine çeri çıkaracağımızı anlatacaksın!
- Buyruk senindir kağan!

İlteriş Kağan bir müddet düşündü. Bilge Tonykukla bir şeyler konuştu. Sonra iki elçiye birden:

- "Yanınıza gereken erleri alarak yarın yola çıkacak ve bir ayı aşırmadan burada bulunacaksınız. Ay Hanım'a armağan olarak götüreceğiniz on top Çin ipeği ile altın kakmalı bir bıçağı Tarkan size verecektir" dedi.

İki elçi yere diz vurarak otağdan çıktılar ve gün batıncaya kadar ertesi gün için hazırlıklarla uğraştılar.

***

Ertesi gün elçiler gün doğmadan yola çıkmışlardı. Binbaşı Pars yanına at uşağı Çalkara ile dört er daha katmıştı. Yüzbaşı Börü ise andası Urungu ile bir at uşağından başka kimse almamıştı.

Kafile yola çıktıktan epey sonra Deli Ersegün dörtnala yetişmiş ve Pars Beğ'e yaklaşarak kendisinin birlikte gelmesi için buyruk dilemiş ve bu isteğine erişmişti. Ersegün en geride tek başında geliyordu. Sanki üçüncü elçi de oydu. Fakat kağan tarafından yumuşlandırılmamış, Ay Hanım'a verecek armağan almamış, öyle garip, örneği bulunmaz bir elçiydi. Böylelikle on kişi olmuşlardı. Binbaşı Pars, Deli Ersegün'ün yerinde duramaz bir çocuk olduğunu anlayınca kafilenin yan ve gerilerini kollamak işini ona bırakmıştı. Ersegün boyuna at tepiyor, sağa yahut sola doğru dörtnala gidip, ufuklara bakıyor, sonra geride kalarak art yanlarını gözetliyor, kimseyi göremeyince ötekilerine katılarak bir müddet beraber gidiyordu.

Kafilenin öncüleri Pars'ın iki eriydi. Birinci elçi yaşlı olduğu için hızlı gidemiyorlardı. Bu gidişle on, on iki günde Dokuz Oğuzlar'a varabileceklerini umuyorlardı.

Parsla Börü çok defa yan yana gidiyorlar, fakat pek az konuşuyorlardı. Bu kafilede en sessiz Urungu idi. Andası Börü, beraber gitmeği teklif ettiği zaman reddetmemişti. Çünkü red için bir sebep bulamazdı. Hem gitmek, hem de gitmemek istiyordu. Bağrındaki yanıklığın Ay Hanım'ı görmekle biraz serinlemesi mümkün olduğu gibi daha çok kıvılcımlanması da muhtemeldi. Meçhule doğru gidiyor, hiçbir şey düşünemiyordu. Anlaşılmaz bir yorgunluğu vardı. Ne olacaktı? Hiç!...

Ersegün ise deli gençliğin yaz borası gibi gürültüyle gelen sevgisine tutulmuş bir gönülle gidiyordu. Ne yapmağa gittiğinin farkında değildi. Kağan kızıyla bir daha mı vuruşacaktı? Elçi heyeti arasındaki birisinin böyle vuruş yapmasına imkân yoktu.

Ona evlenmek mi teklif edecekti? Babasını öldürdüğü için kendisiyle vuruştuğu bir kadına bu teklifi yapmak gülünçtü. Ya ne yapacaktı? Bunu kendisi de bilmiyordu.

Zaten ona İlteriş Kağan tarafından gönderilmişti. Hem onun tutsağı iken kaçmıştı. Fakat Ay Hanım şimdi ona tutsak gözüyle bakmazdı…

Düşüncesi buraya gelince Ersegün genişledi. Böylelikle Ay Hanım'a karşı bir kurum yapmış olacaktı. Bir Gök Türk beği olarak saygı gören bir konuk gibi gelmekle evvelki tutsaklığından doğan utancı biraz olsun silecekti.

Burada tutsakken kulağına çalındığı gibi Gök Türkler buraya çeri ile bir saldırış yapsalardı Ersegün için bayram olur, hiçbir şeye bakmadan Kağan kızının otağına saldırır, onu mutlaka tutsak eder, sonra da kendisine konçuy olarak alırdı. Fakat şimdi öyle bir şey yoktu. Öyle ise o da işi oluruna bırakacaktı. Şimdilik Ay Hanım'ın aydan aydın, güneşten yakıcı yüzünü görmekle yetinecekti

***

Bir gün bir su başında mola vermişlerdi. Hava çok sıcaktı. Parsla Börü yan yana oturmuşlar, haşlanmış darı ile kurut yiyorlardı. Pars, epey ilerde tek başına atına dayanarak kuzeye doğru bakan Urungu'yu gösterip:

- "Yüzbaşı Börü! Onbaşı Urungu'yu tanır mısın" diye sordu.

- Nasıl tanımam? Eski yoldaşım ve andamdır.
- Urungu'nun babasını, anasını da bilir misin?
- Babasını görmedim. Anasını tanıdım ve uzun zaman dört çadırlık obamızda onunla beraber bulundum.
- Bu kadını bana anlatabilir misin?

Börü'nün gözleri daldı:

- "Bulunmaz kadındı. Bizim obamızın ruhuydu" diye söze başladı. Fakat Pars onun sözünü kesti:
- Bunu değil. Bana yüzünü, biçimini söyle.

Börü uzaklara bakarak bir düşündü. Sonra anlatmağa koyuldu. Pars merakla ve dikkatle dinliyordu. Birden atılarak:

- "Sağ yanağında göze çarpar bir ben var mıydı" diye sordu.

Börü hayretle onun yüzüne bakarak:

- "Vardı. Sen nerden biliyorsun" diye cevap verdi.

Pars sustu. Seksen yıl yaşamış olmanın verdiği bir ihtiyarlıkla sözü başka yere çevirdi:

- "Vaktiyle, Ötüken'de böyle bir kadın tanıyordum" dedi. Sonra merakını yenemiyerek:
- "Bu kadının adını hatırlıyor musun? Diye sordu. Börü:
- "Hayır" dedi, "adını bilmiyorduk. Hepimiz ona yalnız ana derdik"

sustular. Yüzbaşı, bu soruşturmanın niçin yapıldığını anlamamıştı. O şimdi Urungu'nun anasını düşünüyordu. At çatlatırcasına, uzaklardan getirdiği kımızı ona yetiştiremediği için duyduğu acı yeniden içinde düğümlenmişti. O günü unutamazdı. Bir parçacık daha önce gelse ona kımızı içirebilecekti. Bu aklına geldikçe hep bir tuhaf olur, yüreği sıkılırdı. Yine öyle oluyordu. Pars farkına vararak sordu:

- Acı şeyler konuştuğumuz için gönlün mü bunaldı yüzbaşı?

Börü o uzun koşuyu ve Urungu'nun anasının ölümünü anlattı.

Yola çıktıkları ancak on altıncı günü Dokuz Oğuzlar'a vardılar. Durmaksızın iz bırakmadan yer değiştiren bu obayı bulmak epey güç olmuştu. Oba yeniden büyümüş, dört yüz çadırı geçmişti.

İlteriş Kağan'ın elçileri obaya yerleştiler ve Yüzbaşı Kadır Bağa ile konuşularak ertesi gün Ay Hanım'ın huzuruna çıkarılmasını kararlaştırdılar.

Pars, yanındakilere kısa bir talimat verdi. Bu talimatlar gereğince önce kendisi söz söyliyerek, sonra beşer top ipek tutarak geride duran Ersegün Beğle Urungu armağanlarını sunacaklardı. Kendisinden sonra Börü Beğ söz söyliyecek ve altın kakmalı bıçağı kendisine sunacaktı. Urungu ile Ersegün hiç ummadıkları bu yumuştan ürkmüşler, fakat buyruk aldıkları için karşı gelememişlerdi.

Urungu'nun içi ürperiyordu. Onun ışıklı bakışlarını görecek, Tanrı ezgisine benziyen sesini işitecekti. Fakat kendisini okla yere deviren bir yağı ile, evlenme teklifini "karabudundansın" diye reddeden bir sevgili ile karşılaşacaktı. İçinde durulmuş gibi olan kasırga yine canlanacak, küllenmiş sandığı kıvılcım yalazlanacak, gönül ağrıları yeniden başlıyacaktı. Hayır, hayır, Urungu biraz yanılıyordu. Bütün bunlar olacak değildi. Olmağabaşlamıştı bile… İşte andası bilmeden ona kötülük etmiş, Binbaşı Pars bu kötülükte daha ileri varmıştı.

Ersegün ise daha şaşkındı. Çünkü onun geride denemelerle geçen ve güç durumlarda kişiye en isabetli kararı verdiren yaşanmış dirliği yoktu. Kız sevmenin ne olduğunu bile adamakıllı

bilmiyordu. Ne yapıp edeceğini, ne söyliyeceğini, niçin geldiğini bilmiyordu. Hiçbir şey bilmiyordu. Yalnızi dirliğinde ilk deneme olmakla beraber Ay Hanım'a gönül vermiş olduğunu, bu gönül vermenin hem tatlı, hem de acı bir şey olduğunu biliyordu. Bir de yarası vardı: Ay Hanım'a yenilmişti.

Pars buyrukları verirken ilk defa Urungu ile yüz yüze gelmiş ve ona çok dikaktle bakmıştı. Tıpkı Kür Şad'a benziyordu. Duruşunda, söyleyişinde Gök Türk beğlerini andıran bir şey vardı. Sonra bir onbaşı kılığı içinde iki nesnesi şiddetle göze çarpıyordu: Börkü ve bıçağı…

Bu börk bir kağan börküne, bıçak kağan bıçağına benziyordu. Birden Pars'ın gözleri bıçağa takıldı ve beyninden bir ışık geçti: Evet bu bıçak Kür Şad'ın bıçağı idi ve ona da Bumun Kağan'dan gelmişti. Bütün eski Ötükenliler gibi Pars da bu bıçağı tanır, hatta onun üstündeki tılsımlı yazının güneş doğarken yahut batarken göründüğünü de bilirdi.

O gece elçi heyetinde ilk nöbeti alan Urungu hiçbir arkadaşını uyandırmadan sabaha kadar nöbet tuttu ve Ay Hanım'ı düşünerek kendinden uzaklaştı.

Pars'ın ve Ersegün'ün uykuları da rahat değildi. İkide bir uyanıyorlar, başka başka sebeplerle aynı sonucun tesirinde kalarak, yataklarında dönüyorlardı.

***

Ay Hanım, elçileri büyük törenle kabul etti. Dokuz Oğuz çerileri şimdi çok iyi giyimli ve pusatlı idiler. Binbaşı Pars, İlteriş Kağan'dan aldığı buyruğu yerine getirdi.

- Ay Hanım! Kağanım gönderdiğin armağanlara kıvandı. Ana yönünden aranızda akrabalık olduğu için Ötüken'e daha yakın bir yerde oturmanı buyuruyor. Durmaksızın yer değiştirip gizlenmeni istemiyor. Çünkü Dokuz Oğuz budununu kendi budunumdur diyor.

Ay Hanım kıpırdamadan bu sözleri dinliyordu. Pars ardında duran Ersegün'le Urungu'yu göstererek:

- "Kağanım sana on top Çin ipeklisini armağan olarak gönderdi" dedi.

İpekleri tutan iki kişi, birbirini bilmeden Ay Hanım'a gönül vermiş olan iki Gök Türk, birkaç adım atarak yere diz vurdular ve Ay Hanım'ın işareti üzerine Dokuz Oğuz çerilerinden iki kişi ipeklileri alıncaya kadar öylece beklediler.

Kağan kızının ışıklı ve keskin bakışları, kendisini seven, bu iri çocuk, biri geçkin iki erkeğin üzerinde bir an takıldı. Gözlerini gözlerine dikerek gönüllerini okuduktan sonra bir buyrukla ikisini de kaldırdı.

Kocamış Binbaşı Pars bu üçünün arasında neler geçtiğine dair hiçbir şey bilmiyordu. Fakat Işbara Han'ın bu en akıllı onbaşısı, hayat denemelerinin olgunlaştırıp pişirdiği bu uslu Gök Türk beği birtakım şeyler sezinlemekten de geri kalmadı.

Şimdi Yüzbaşı Börü konuşuyordu:

- Ay Hanım! İlteriş Kağan'ın buyruğu gereğince Dokuz Oğuz çadırlarını saydım Dört yüz sekiz çadırsınız Kağanım vergi olarak çadır başına birer at ve sığırla ikişer koyun göndermeni buyruk etti. Güzden önce bu vergi gelmezse Gök Türk ordusunu üzerinize gelecektir.

Pars konuşurken kıpırdamadan dinliyen Dokuz Oğuz beğleri, Börü'nün son sözleri üzerine birbirlerine bakıştılar. Yüzbaşı Kadır Bağa ise kıpkırmızı oldu ve gözlerinde şimşekler çaktı.

Börü Beğ hiç oralı değildi. Sözüne devam etti:

- Kağanım sana armağan olarak bu altın kakmalı bıçağı yolladı.

İlerliyerek yere diz vurdu ve Kadır Bağa'nın aldığı bıçak Ay Hanım'ın eline geçtikten sonra otağda derin bir sessizlik oldu. Bu sessizlik arasında Gök Türklerle Dokuz Oğuzlar birbirlerine çok mânâlı bir şekilde bakıştılar. Bu bakışma biraz fazla sürse kılıç çekişmeye varabilirdi. Ay Hanım'ın söze başlaması tehlikeyi önledi:

- İlteriş Kağan'ı ben de kağan olarak tanımış, bunu birkaç defa kendisine bildirmiştim. Akrabalığımız da beni ona bağlıyor. Dokuz Oğuzla Gök Türk bir ağacın iki dalıdır. Gök ve yer karıştığı zaman aramızda savaş olmuştu. Şimdi gökte ve yerde kargaşalık yok. Yüce Kağan'ın bütün buyrukları yerine gelecektir. Bunu birinci elçi Pars Beğ'le yarın konuşacağım. Şimdilik çadırlarınızda dinlenin ve obamızda dilediğiniz gibi gezin…

Gök Türkler diz vurarak otağdan ayrıldılar.

- XX -

URUNGU'NUN BIÇAĞI

Pars, akşama doğru Urungu'yu çağırtarak konuşmağa başladı. İlk önce elçilik işleri üzerine söz ediyordu. Sonra yavaş yavaş konusu değişti; Urungu'ya ne zaman onbaşı olduğunu sordu.

Söz buraya gelince Pars kendisinin ilk onbaşı olduğu zamanı anlattı ve o zamanki Ötüken'den bahsederek birdenbire;

- "Urungu! Belki tanırım, baban kimdi" diye sordu.

Onbaşının yüzü bir tipi gibi karıştı. Pars'la gözgöze geldiler:

- "Ben babamı hiç tanımadım binbaşı" diye cevap verdi.
- Adını da mı bilmiyorsun?
- Hayır!

Bu hayır pek tok, yırtıcı bir sesle söylenmişti. Pars, yüzünde hiçbir değişiklik olmadan Urungu'ya bakıyor, onun bakışlarından ve sözlerinden mânâ çıkarmağa uğraşıyor, onbaşının yüzündeki karışıklığa, sesindeki hırçınlığa aldırmıyordu:

- Ananı tanıdın, değil mi?
- Beni o büyüttü.
- O da babanın kim olduğu söylemedi mi?
- Söyledi.
- Kimmiş?
- Ben küçükken ölmüş bir savaşçı...

Pars, bir anlık tereddütten sonra bir soru daha sordu:

- Ananın adı neydi?

Urungu önüne baktı. Sonra tuhaf bir şaşkınlıkla başını kaldırarak:

- "Bunu sormak hiç aklıma gelmedi binbaşı" diye cevap verdi.
- Oldu işte... Ondan başka kimsem yoktu. Beni sıkıntılar içinde o büyüttü. Bana her şeyi o öğretti. Benim için o ancak anaydı. Ana olduktan sonra da adının değeri yoktu. Bu yüzden adını sormak aklıma gelmedi.

Urungu daha bazı şeyler söyliyecekti. Fakat tam bu sırada, gözleri batmakta olan güneşe çevrilen Binbaşı Pars bir şey hatırlamış gibi:

- "Şu bıçağını versene" dedi ve Urungu'nun uzattığı bıçağı alarak bir yüzünü güneşin son ışıklarına doğru çevirdi. Sapın dibinde bir damga görünüyordu. Bıçağın öteki yüzüne baktı. Burada da yine sapın dibinde "Bumun Kağan" kelimeleri yazıyordu.

Pars aldanmamıştı: Urungu'nun belindeki bıçak Kür Şad'ın bıçağı idi.

***

Dokuz Oğuzlar arasında en hatırı sayılan beğ, Yüzbaşı Kadır Bağa idi. Gök Türk elçilerini gözaltında bulunduran da oydu. En açıkgöz erlerden üç kişiye Pars'ı, Börü'yü ve Urungu'yu gözetlemesi için buyruk vermişti. Kendisi ise hepsini birden gözaltında tutuyordu. Gök Türkler'in yeniden çeri yürütecekleri hakkındaki haberden sonra çeri yerine elçi gelmesi onu kuşkulandırmıştı. Gök Türkler'in, Dokuz Oğuzlar'ı elçi ile oyalayıp alt etmelerinden korkuyordu. Bu yüzden bir onbaşıyı da on eri ile birlikte güneye, Gök Türkler'e karşı karakolluk etmeğe göndermişti.

Akşamlayın Pars ile Urungu'nun gizlice konuşmalarını Kadır Bağa'nın gözünden kaçmamıştı. Geceleyin, nöbet tutan erlerden birinin yanına gelerek elçilerin çadırlarını gözetlemeğe başladı. Bu işe o kadar ehemmiyet veriyordu ki uyku bastırmasın diye yemek yememiş ve parmağını kesip kanatarak üzerine tuz bastırmıştı.

Herkes yatıp uyuduktan ve ortada nöbetçilerden başka kimse kalamdıktan sonra Kadır Bağa elçilerin çadırlarından birisinin çıktığını ve birinci elçi Pars'ın çadırına girdiğini gördü. Gürültü etmeden hemen o yana doğru ilerledi ve çadırın en gölgeli tarafına gelerek yere uzanıp kulağını içeriye verdi.

Yavaş sesle konuşulanları önce iyi işitemiyordu. Biraz sonra ya yerine alıştığı yahut içerdekiler daha yüksek sesle konuşmağa başladığı için söylenenleri az çok duyar gibi oldu ve Parsla konuşanı tanıdı: Bu aralarında yarım kalmış bir kılıç dövüşü olan Urungu idi. Kadır Bağa, Gök Türkler'in Dokuz Oğuzlar aleyhindeki gizli niyetlerine ait bazı şeyler öğreneceğini umarak çadırın eteğine uzanmıştı.

Fakat işittiği şeyler büsbütün başkasıydı. Şaşkınlıktan gözleri açılmıştı. Gece yarısına kadar orada kalmış, Urungu çıkıp gittikten sonra kendisi de oradan yavaşça uzaklaşarak çadırına gelmiş, fena halde acıkmış olduğu için yemeğe saldırmış ve dalgınlıkla kızarmış et diye sadak kayışını dişlemişti.

Kadır Bağa o gece düşünde hep Urungu ile uğraştı ve sabahı dar etti. Ay Hanım'ın otağına girdiği zaman, vereceği haberin onca bir değeri olup olmıyacağını kestiremiyordu. Diz vurduktan sonra:

- "Dün gece Binbaşı Parsla Uurungu'nun gizli bir konuşmasını dinledim" diye söze başladı. Ay Hanım ilgilenerek bekliyordu.
- Pars Beğ Urungu'ya ne dedi biliyor musun? Urungu dedi, ben sana ananın bilmediğin adını söyleyim; ananın adı Altın Tarım'dı dedi.

Ay Hanım sordu:

- Buna karşılık Urungu ne dedi?
- "Binbaşı, bunu nereden biliyorsun ve benim anamın adıyla neden ilgileniyordun" dedi. O zaman Pars: "Nasıl ilgilenmem? Senin anan benim teyzemdir" diye cevap verdi. Bu söz üzerine Urungu'nun sesi dikleşti: "Bunu nereden bulup çıkarıyorsun" diye sordu. Pars: "Belindeki bıçaktan çıkarıyorum ve senin babanı tanıyorum" diye söyledi. Urungu bağırır gibi : "Söyle bakalım kimmiş" deyince Pars Beğ bir cevap verdi ki kulaklarıma inanamadım.

Ay hanım çok ciddileşmişti. Merakla bakan güzel gözlerinde olağanüstü bir ışık ve büğü vardı. Buyurucu bir sesle:

- "Urungu'nun babası kimmiş" diye sordu. Kadır Bağa:
- "Kür Şad'mış" diye cevap verince bütün yüzünü tatlı bir kızıllık kapladı ve elini belindeki bıçağa atarak:
- "Ne diyorsun Kadır Bağa" diye haykırdı.

Yüzbaşı dalgın dalgın söylüyordu:

- Zaten onun ok atışından, vuruşmasından belliydi. Onu beğ sanmıştık. Meğerse beğden de üstünmüş. Tegin olduğunu nerden bilirdik? Şimdi yarım kalan dövüşümü daha büyük bir iştahla yaparım. Yüzbaşı Kadır Bağa bir Gök Türk teginini yendi derler.

Ay Hanım sordu:

- Ya yenilirsen?

Kadır Bağa biraz şaşaladı. Bu ihtimak hiç aklına gelmemişti. Fakat onun da cevabını bulmakta gecikmedi:

- Yenilirsem bir tegine yenildi derler.

Ay Hanım sustu. Kadır Bağa da Urungu ile yapacağı kılıç denemesinin hülyasına daldı. Kağan kızı derin derin düşünüyordu. Neden sonra:

- "Yüzbaşı" dedi, "bana değerli bir haber getirdin. Fakat tam değil. Urungu Kür Şad'ın oğlu olduğunu niçin saklıyormuş? Bunu da öğrendin mi?"
- Hayır Ay Hanım! Buna dair birkaç söz geçti ama ben Urungu'nun tegin olduğunu öğrenince o kadar şaşırdım ve sevindim ki artık gerisini işitemedim. İşittiklerimi de anlıyamadım.
- Urungu'nun belindeki bıçak için de bir şey öğrenebildin mi?
- Öğrendim! Bu bıçak Gök Türkler'in ilk kağanı Bumun Kağan'dan kalma tılsınlı bir bıçakmış. Bir yüzünde Bumun Kağan'ın damgası, öbür yüzünde de adı kazılı imiş. Fakat bu yazı ile damga ancak güneşin doğduğu ve battığı sırada görülürmüş. Bir de Gök Türkler'in şanı ne kadar artarsa bıçaktaki yazı o kadar iyi görünürmüş.
- Peki! Bugün Pars Beğ'i güneşin batmasına bir kargı boyu kala otağa getirecek, daha önce de benden gereken buyrukları alacaksın!...

***

Akşama doğru Ay Hanım tertibatını almış ve Kadır Bağa'ya birtakım buyruklar vermişti. Pars Beğ'i huzuruna aldığı zaman otağın kapısı ve perdeleri açılmış, içeriye bol ışık dolmuştu. Ay Hanım çok kısa konuştu ve İlteriş Kağan'ın bütün buyruklarını kabul ettiğini bildirip Pars'a armağan olarak güzel bir yay verdi.

Pars gidince Börü Beğ'i getirtti. Onunla da çok kısa konuştu. Güzden önce istenilen vergileri yollıyacağını, yalnız koyunları az olduğu için çadır başına iki koyun çıkmadığını, fakat güze kadar bunu da elde edip göndereceğini bildirdi. Börü Beğ'e de armağan olarak bir bıçak verdi.

Börü'den sonra Deli Ersegün'ü çağırttı. Gönül alıcı birkaç sözden sonra gümüş tokalı bir kemer armağan etti.

Güneş batmak üzere iken Urungu'yu huzuruna aldı. Derin derin bakıştılar. Ay Hanım'ın Börü ile, Ersegün ile konuşmağa hiç de niyeti yoktu. O sırf Urungu'yu çağırmak, onunla konuşmak için böyle hareket etmişti. Durup dururken Urungu'yu çağırması dikkati çeker diye böyle davranmıştı. Urungu'yu getirmekteki başlıca maksadı onun bıçağını görmekti.

Ay Hanım, karşısında dimdik duran onbaşıyı süzüyordu. Başında kendisinin vermiş olduğu börk vardı. Giyimi artık yoksul değildi. İlteriş Kağan Gök Türkleri zengin etmişti. Urungu'nun yüzünde hayatın ve kılıçların açtığı çizgiler ona başka bir mânâ veriyordu. Gönülleri okuyan Ay Hanım başka hiçbir şey bilmese bile onun büyük ızdıraplar çekmiş olduğunu yine anlıyabilirdi. Urungu'nun yüreğini titreten sesiyle konuşmağa başladı:

- Onbaşı Urungu! Savaşta yağı olanlar barışta arkadaşlık edebilir. İlk önce adamlarımla yağılık etmiştin. Sonra benimle yoldaş oldun. Daha sonra savaş çıktı. Sen beni tutsak etmek istedin. Ben seni öldürmek istedim. İkimizin de isteğini Tanrı yerine getirmedi. Şimdi dost olarak karşı karşıya bulunuyoruz. Belki bu son görüşmemizdir. Onun için sana bir armağan vermek ve senden bir şey öğrenmek istiyorum.

Urungu yere diz vurarak:

- “Ay Hanım! Armağanın olan börkü başımda taşıyorum” dedi.

Kağan kızının ışıl ışıl yanan büğülü gözleri batmakta olan güneşe çevrildi. Zamanıydı:

- “Onbaşı Urungu! Belindeki bıçağı biraz verir misin” dedi

urungu bir lâhza hayretle onun yüzüne baktı. Dün gece Binbaşı Pars’la konuştuktan sonra her şeyden kuşkulanır olmuştu. Fakat Ay Hanım’ın buyruğunu yapmamak elinde değildi. Bıçağını kınından sıyırarak uzattı.

Güneş batıyordu. Son kızıllıkları kağan kızının yüzüne vuruyor ve onu gökten inmiş, ışıktan doğmuş bir Tanrı kızına benzetiyordu. Urungu, onun elindeki bıçağı güneşe çevirip dikkatlice baktığını görünce her şeyi bildiğini anladı ve kıpkırmızı oldu.

Şimdi Ay Hanım gözlerini dikmiş, Gök Türk onbaşısına bakıyor, Kür Şad’ın oğlu onun bakışlarına karşı koymak istiyor, direniyor, fakat gücünün kesildiğini duyuyordu.

Bakışmalarla yapılan bu savaş uzun sürmedi. Urungu’nun başını eğmesiyle son buldu. Kağan kızı bıçağı geri verirken:

- “Kür Şad’ın oğlu! Bunu niçin sakladın” diye sordu.

Urungu, göğsüne ok yemiş bir insan gibi baştan aşağı sarsıldı. Susuyordu. Öteki yeniden sordu:

- Çaşıtlar kendini saklar. Sen en yiğit, en doğru bahadırlardan birisin. Söyle: Bunu niçin sakladın?

Ay Hanım’ın sesi artık buyruk veriyordu. Urungu’nun gönlü bir kasırgaya tutulmuş gibiydi. Sevdiği kız kendisinin bir tegin olduğunu öğrendi diye seviniyor, anasının dileği bozuldu diye düşünüyor, Ay Hanım bunları nasıl anladı diye şaşıyordu. Kağan kızı şimdi bir pars gibiydi. Buyruk vererek yalvarıyor, yalvararak buyruk veriyordu:

- Söyle, Gök Türk tegini! Anlat, Urungu Şad! Bunu niçin sakladın?

Urungu yere diz vurarak cevap verdi:

- Anamın isteği yerine gelsin diye sakladım Ay Hanım! Ona söz vermiştim.

- XXI -

VU KATUN’UN GÖZDESİ

Çin İmparatoriçesi Vu, korkunç akınlarla Çin’i titreten İlteriş Kağan’ı yok etmeğe karar vermişti. Böyle bir başarı kazanırsa hile ile geçtiği Çin tahtındaki mevkiini sağlamlaştıracağını umuyordu. Türkeli’ne gönderdiği çaşıtların raporları ümit verecek bilgilerle doluydu: İlteriş Kağan, baş eğdirdiği boyların çerileri de dahil olmak üzere 20.000 kişi çıkarabiliyordu. Vu Katun memnundu. Çünkü kendisi 200.000 kişilik bir ordu hazırlayack, bu on kat üstün çeriyle Gök Türkler’i ortadan kaldıracaktı. Aynı zamanda, bu ordunun başına gözdesi “Hoay-i”yi geçirecek zaferin şerefini ona sağlıyacak, böylelikle bir taşla iki kuş vurmuş olacaktı.

Hoay-i, Buda rahipliğinden gelme idi. İki yüz bin kişilik bir orduyu değil, iki yüz atlıyı bile yürütebilecek kabiliyeti yoktu. Sarayda caka yapmaktan, kumandanlar ve nazırlarla devlet işlerini konuşmaktan başka bir şey bilmezdi Vu Katunla aralarında vaktiyle bir gönül işi geçmiş olduğu sarayda dedikodu halinde söyleniyordu. Şimdi ihtiyar bir kadın olan imparatoriçe, gençliğinde dillere destan olan bir güzeldi. Şımarttığı Hoay-i ise sarayda ciddi adamlar tarafından soysuz bir züppe sayılan beceriksiz bir gözdeydi. Fakat başkumandanlık kendisine verilince gururu artmış, hazırladığı büyük tasarılar hakkında izahat vermeğe

kalkışmıştı.

Birkaç gün içinde bütün başkent halkı Türkeli'ne sefer yapılacağını öğrenmişti. Zaten yeniden çeri toplanması,azık yığılması, başka şehirlerden binlerce çerinin başkente gelmeğe başlaması da gözden kaçmıyordu.

Hoay-i, başkumandanlığı aldığının onuncu gününde, işlerin yolunda gittiğini görerek keyifli bir halde konağına dönmüştü. İleriki zaferlerin şerefine o gece konakta bir şölen verecekti. Büyük havuzlu bahçede yemek yenecek, içki içilecekti. Dört yaver, aldıkları buyrukları yerine getirmek için öteye beriye seğirtip duruyorlardı.

Yaverlerden en küçük rütbelisi olan Yin-şao herkesten çok çalışıyor, fakat aldığı tertibat, uşaklara bazan çok garip ve anlaşılmaz geliyordu. Bununla beraber onun somurtkan yüzünü görmemek, azarlarını işitmemek, hatta pataklanmamak için bütün buyruklarını anide yerine getiriyorlardı. Yaver, bilhassa şarabın en keskinini bol miktarda hazırlatmış, sonra da birdenbire ortadan kaybolmuştu.

Şölene elli kişi gelmişti. Renkli fenerlerle süslenen bahçede, çalgıcıların ezgileri arasında yemeğe başlandı. Aralarında nazırlar ve kumandanlar da bulunan konuklar, uşakların bol bol getirdiği yemekleri yiyorlar, keskin sücü ile keyifleniyorlar, güzel yemişlerle içlerini serinletiyorlardı.

Küçük rütbeli yaver Yin-şao yeniden peyda olduktan sonra öteki yaverler de yiyip içmeğe koyulmuşlar, şölenin düzenlenmesi ve yürütülmesi işini ona bırakmışlardı.

Yin-şao hiç içmiyor, fırdolayı oradan oraya koşuyor, konukları ve Hoay-i'yi bir lâhza bile gözden uzak bulunduruyordu.

Gece yarısına doğru kafalar iyice dumanlanmıştı. Başkumandan zevzekliği ele almış, her şeyi söylüyor, Türkeli'ne hangi yollardan yürüyüş yapılacağını anlatıyor, daha şimdiden, ileriki zaferin sevinciyle kendinden geçiyordu.

Bir aralık yaverlerden birini çağırarak ona gizlice bir şeyler söyledi. Bu kısa ve gizli konuşma ile konuşmayı yapan yaverin hemen ortadan kaybolması Yin-şao'nun gözünden kaçmamıştı. Şölen yerinden uzaklaşarak beride hiçbir iş yapmadan duran bir uşağı çağırdı. Gizlice birkaç şey söyledikten sonra çabucak yine şölene geldi. Ondan buyruğu almış olan uşak karanlıkta gizlice öteki yaveri takip ediyor, bu işi yaparken çevreyi de dikkatle kolluyordu.

Yin-şao'nun bir şey beklediği, bir fırsat gözlediği bütün hareketlerinden belliydi. Fakat telaşlı değildi. Uşaklara çok az içki içmelerini buyruk vermişti. Onlarda kendisinden korktukları için buyruğun dışına çıkmıyorlardı. Yaver, uşakların bu haline acımış gibiydi. Birer çanak daha içmelerine izin verirken somurtkan yüzü biraz gülümsemiş, uşaklar sevinç içinde kalmıştı. Yin-şao ise içkiyi içmeden önce hepsini konuklara içki ve yemek dağıtmağa göndermiş, uşak odasının boş kalmasından faydalanarak bazılarının çanağına beyaz tozdan birer parça serpmiş ve şaraplarını koymağa başlamıştı. Birer ikişer odaya dönen uşaklar, Yaver Yin-şao'nun kendi çanaklarına sücü doldurmakta olduğunu görünce şaşırıp afallamışlar, bu sert ve aksi adamın nasıl olup da böyle bir tenezzülde bulunduğunu anlıyamamışlardı.

Yaverin doldurduğu çanakları içen uşaklardan bazıları bir zaman sonra dayanılmaz bir uykunun baskısı altında birer kıyı bucağa kıvrılarak sızdılar. Bunlar, şaraplarına beyaz toz katılan uşaklardı.

Yin-şao, böylelikle ortada çalışan uşakların sayısını azaltınca başkumandanı ve konukları ağırlamak hususunda kendini onların yerine koydu ve böylece çanaklara şarap doldurmak imkânını elde etti.

Vakit gece yarısını geçtikten biraz sonra diğer iki yaver, Hoay-i ve konuklar arasındaki subaylardan bazıları da aynı şekilde sızdılar. O zaman yaver yapmacık bir telaşla bir iki uşak çağırarak başkumandanı yatak odasına kadar götürdü ve onu rahat bir şekilde yatağına yatırmak bahanesiyle ötesini berisini karıştırdı. Belindeki kemerden çıkan mührü alarak büyük bir soğukkanlılıkla odadan çıktı. Emin adımlarla başkumandanın divan odasına girdi.

Telâşsızca yaktığı bir mumun ışığı altında bir kâğıda Çince bir şeyler yazdıktan sonra altına balmumuyla başkumandan mührünü bastı. Sonra yine sessizce mumu söndürerek yatak odasına gelip mührü kemere koydu. Bahçeye inip konukların ayakta kalmış olanlarını ağırlamakla devam etti.

Sabah olurken ayakta kalmış olan davetlileri yanlarına koştuğu uşaklarla ve atlarla evlerine gönderdi.

Bütün konaktakiler arasında hiç içki içmiyen yalnız kendisi olduğu için dipdiriydi. Yorgunluğun ve içkinin tesiriyle herkes uykuya dalarken Yin-şao atına atlıyarak başkentin sokaklarından dörtnala geçti. Şehrin dış mahallerinden birinde küçük bir evin kapısı önünde durdu. Çinlilerde hiç görülmeyen çevik bir davranışla atından atladı. Evin kapısını üç defa üçer vuruşla gümletti. Açılan kapının önünde orta yaşlı ve yoksul giyimli bir Türk belirdi. Çin kumandanın yaverine Türkçe olarak:

- "Seni bekliyordum Karabuka" diye hitap etti.

Çin başkumandanının konağında dördüncü yaver olan Yin-şao gerçekte Bilge Tonyukuk'un oraya sokmuş olduğu Karabuka adlı bir Türk çaşıtından başka kimse değildi. Kaç günden beri topladığı bilgiyi bu gece elde ettikleriyle büsbütün genişletmiş ve iki yüz bin kişilik Çin ordusunun Gök Türk ülkesine kaç koldan, hangi yollardan ve hangi kumandanların buyruğunda saldıracağını bütün incelikleri ile öğrenmişti. Bu bilgiyi Bilge Tonyukuk'a ulaştıracak olan arkadaşı şimdi geldiği evde kılık değiştirmiş bir yüzbaşıydı. Karabuka, Çin kumandanının mührüyle mühürlenmiş olan buyrultuyu da ona göstererek fikrini sordu. İki yüz bin kişilik Çin ordusunun istenilen zamanda toplanmaması için bu ordunun en büyük kolordusuna kumanda edecek olan Çinli başbuğa sahte bir buyrultu yazılmış ve bunda toplantı zamanı on beş gün geç gösterilmişti.

Karabuka daha fazla bir şey yapamıyacağını, yaparsa üzerine şüphe çekeceğini arkadaşına anlattı. Arkadaşı hareketlerini tasvip etti ve Bilge Tonyukuk'tan gelen yeni bir buyruğu ona bildirdikten sonra Karabuka yıldırım hızıyla konağa döndü.

Öteki de bu sıra çok hızlı koşan gösterişsiz bir Türk atına binmiş olduğu ve belinde bir yayla sadak asılı bulunduğu halde doludizgin Ötüken'e doğru uçuruyordu.

Karabuka konağa döndüğü zaman sahte gururunu yine takınmış ve yeniden Yaver Yin-şao olmuştu. Konağın içinde hızlı adımlarla yürürken birisinin uzaktan kendisine gizli bir işaret yaptığını gördü. Bu, şölen sırasında başkumandandan aldığı gizli bir buyruk üzerine bilinmedik bir yere doğru giden öteki yaverin arkasına saldığı uşaktı ve gerçekte o da Bilge Tonyukuk'un gönderdiği Türk çaşıtlarından birisiydi. İkisi gizlice konağın bir köşesine çekildiler ve gizlice konuştular. Karabuka sordu:

- Ne yaptın?

Beriki Türkçe cevap verdi:

- En tenha yerde başına bir tokmak vurup geberttim. Sonra elbiselerini çıkarıp aldım ve kendisini bir kuyuya attım. Üzerinden hiçbiri yazı çıkmadı.

Karabuka, başkumandanın sahte bir buyruğunu çıkardı:

- "Hemen yaver elbiselerini giyip bu buyrultuyu yazıldığı yere götürecek, böylelikle üzerimize çullanacak iki yüz bin kişinin altmış bini on beş geciktirmiş olacaksın" dedi.

Buyrultuya bir göz atan çaşıt belli belirsiz gülümsiyerek:

"Peki" dedi ve oradan uzaklaştı.

Bütün bu işler olup bittikten sonra Yin-şao kesesindeki beyaz tozdan bir çanağa biraz koyarak üzerine şarap doldurdu ve bir dikişte içtikten sonra bir odada sızmış öteki yaverin yanında yere uzanarak kısa bir zamanda çok derin bir uykuya daldı.

- XXII -

ÇİN BAŞKUMANDANI

Çin başkumandanı Hoay-i öfkesinden köpürüyordu. Çadırın içinde söylenerek dolaşıyor, üç yaver taş sessizliği ile ayakta bekliyordu. Karargâhını kuralı üç gün olduğu halde ordusu yığınak yapmamıştı. Halbuki verdiği buyruklar gereğince bütün kolorduların kendisinden bir gün önce orada bulunması lâzımdı. İki yüz bin kişilik ordunun yarısı bile toplanmamıştı. Otuz bin kişilik bir kolordunun kumandanı muhtelif sebeplerden dolayı birkaç gün gecikeceğini bildirmişti. Fakat altmış bin kişilik en büyük kolordunun kumandanından hiçbir haber gelmemişti. Bu kolordu kumandanının idamı icap ediyordu.

Hoay-i'in canını sıkan sebep bu değildi. Bir kere Gök Türkler'e baskın yapmak ihtimali suya düşüyordu. Bir iki gün sonra onlar Çin duvarının dışında bu kadar büyük bir ordunun toplanmış olduğunu nasıl olsa öğrenirler, ona göre tedbir alırlardı. Sonra Vu Katun'un gözünden düşecekti. O kadar ünlü Çin kumandanları dururken başbuğluğu kendisine vererek büyük bir iyilikte bulunan katun, bu başarısızlıktan sonra onu tutamazdı.

Bundan başka en güvendiği başyaverin ortadan kaybolmasına şaşıyor, içine tuhaf tuhaf şeyler doğuyordu. İnsan seçmekle bu kadar aldandığını hiç hatırlamıyordu. İşin en kötü tarafı ise ne yapmak gerektiği hakkında karar veremeyişi idi. Böyle bir düşünce kargaşalığı içinde iken yaverlerinden yardım umarak üçüne birden sordu:

- Siz ne dersiniz? Ne yapmalı?

İkinci ve üçüncü yaverler bir şey söylemiyerek önlerine baktılar. Dördündü yaver Yin-şao saygı ile eğilerek:

- "Aklıma pek korkunç bir ihtimal geliyor efendimiz; fakat söylemekten çekiniyorum" dedi.

Başkumandan bu sözlerden bayağı ürkmüştü. Bağırarak konuşursa kendi içindeki korku dağılacakmış gibi bir kuruntuya kapılarak haykırdı:

- Korkma!... Çekinme!... Söyle!...

Dördüncü yaver bir adım ilerledi:

- Efendimiz! Biz galiba büyük bir ihanete uğradık.

Başkumandan, yürümekte olduğu çadırda zınk diye durdu ve sıçrayarak bağırdı:

- Ne?... Ne dedin?... Nasıl ihanet?

Yaver sesini yavaşlattı:

- Bana öfke buyurmayınız efendimiz! Söyle diye buyruk verdiğiniz için söylemek cesaretinde bulunuyorum.
- Evet, ben buyruk verdim, söyle... Ne duruyorsun? Söylesene....
- Efendimiz!... Başyaverin kayboluşu ve altmış bin kişilik kolordumuzdan haber gelmeyişi beni şüphelendiriyor.
- Ne demek istiyorsun? Başyaverden mi şüpheleniyorsun?
- Evet efendimiz.

Öteki iki yaver bu düşünceyi beğenmediklerini belli eden sert birer hareket yaptılar. Fakat başkumandan:

- "Zaten ben de şüpheleniyordum" diyince hayretle bakışarak durdular.

Hoay-i iradesiz bir adamdı. Telkin altında kalmağa çok elverişliydi. Yin-şao bunu bildiği için bu fırsattan faydalanmak istiyordu:

- Yarın veya öbür gün gelmesini beklediğimiz otuz bin kişilik kolordumuz gelince ordumuz yüz yirmi bin kişi olacak. Halbuki iyi yüz bin kişi olacaktı. Biri altmış bin, biri yirmi bin kişilik iki kolordumuzdan haber yok. Bu seksen bin kişiyle birlikte başyaverden de haber yok. Belki de onları geciktirmek için kendisi oralara gitmiştir.
- Bunu nasıl cüret edebilir?
- Bir adam İlteriş Kağan'ın çaşıtı olduktan sonra her şeye cüret edebilir!

Hoay-i bu cevap üzerine sarsıldı. Elini alnına götürerek kararsızlıkla gezdirdikten sonra yeniden sordu:

- Peki, ne yapalım?

Yin-şao atıldı:

- Efendimiz! Buyruk verirseniz kolordu kumandanına yeniden haber salalım.
- Evet, hemen öyle yapalım.

İkinci yaver itiraz etti:

- Fakat efendimiz, zaten üç gün kaybetmiş bulunuyoruz. Eğer evvelce gönderdiğiniz buyruk ona ermediyse yeniden hazırlanıp gelmesi için en aşağı yirmi gün ister. Bu zaman içinde de Ötüken'e yürümek için geç kalmış oluruz.
- Neden geç kalalım?
- Türkler işi haber alırlar. Aynı zamanda mevsim de geçmiş olur ve ordumuz soğuktan, kardan çok adam kaybeder.
- Öyleyse ne yapalım?

Çadırda bu sorunun cevabı kararsız bir sessizlik halinde uzayıp giderken dışarda at sesleri ve gürültüler oldu. Sobra nöbetçi içeri girerek başkumandanı selâmladıktan sonra bir kumandanın kendisini görmek için beklediğini bildirdi.

Bu kumandan, yarın veya öbür gün gelmesini bekledikleri otuz bin kişilik kolordunun kumandanıydı. Hoay-i'yi saygıyla selâmladıktan sonra onun buyruğunu bekledi.

Başkumandan o kadar şaşkındı ki, bu ziyaretten dolayı sevinmek mi, kızmak mı lâzım geldiğini bile kestiremiyor, çadırın içinde hâlâ gezinip duruyordu. Nihayet aklını başına toplayıp sordu:

- Çerin nerede?
- Çerim akşama doğru burada olacak efendimiz. Ben size geç kalmamın sebebini anlatmak üzere doludizgin buraya geldim.
- Evet! Söyle bakalım! Neden geç kaldın?
- Efendimiz! Ben kolordumla birlikte buyruğunuz gereğince yola koyulmuş gelirken Türkler'in baskınına uğrıyarak geri çekilmek zorunda kaldım ve sonra da...

Başkumandan onun sözünü kesti:

- Ne? Türkler'in baskınına mı uğradın?
- Evet efendimiz.
- Nasıl olur? Türkler bu kadar batıya da çeri yürütebilir mi?
- Yürüttüler efendimiz. Bu ilk baskından sonra da yürüyüş kolumuzu durmaksızın hırpaladılar.

Hoay-i âdeta korkuya kapılmıştı. Türkler nereden haber alıp da Çin'in batısından toplanan çerinin yolunu kesmişlerdi? Heyecanla sordu:

- Çok kayıp verdin mi? Çerimin onda birini kaybettim.
- Mühim bir şey değil.
- Evet efendimiz mühim bir şey değil. Asıl mühim olan nokta şu ki:

Başkumandan kötü bir sezişle onun sözünü kesti:

- Mühim olan nokta mı? Nedir o mühim olan nokta?
- Evet efendimiz, ben de onu söylemek istiyordum. Türk atlıları okla Bilge Tonyukuk'un bir mektubunu attılar.
- Ne? Bilge Tonyukuk'un mektubu mu? Kime yazmış?
- Size efendimiz.
- Ver, çabuk ver bakalım. Olur iş değil. Ne yazıyor?

Kolordu kumandanı göğsünden bir ipek kumaş çıkardı. Bunun üzerinde boya ile Çince bir mektup yazılmıştı. Hoay-i telâşla okudu:

"Ben Bilge Tonyukuk, Çin başkumandanı Hoay-i'ye derim ki sen iyi bir kumandan değilsin. Çünkü çerini aynı günde, aynı yerde toplayamıyorsun. Altmış bin kişilik kolordun senden on beş gün sonra orada bulunacaktır. Bu duruma göre şimdiden yenilmişsin demektir."

- "Bu yere batası adam bizim iç yüzümüzü nereden biliyor" diye bağırdı.

Dördüncü yaver saygı ile eğildi:

- "Biraz önce söylediklerimin doğru olduğu anlaşılıyor efendimiz. Çaşıtlardan her şeyi öğreniyor" dedi.

Başkumandan kararsızlık içinde çırpınıyordu. Yin-şao birdenbire gözüne girmişti. Genç yaverin tahminlerinde büyük isabet vardı. İkinci ve üçüncü yaverlere dönerek:

- "Siz uyuyorsunuz" diye haykırdı. Sonra dördüncü yavere baktı ve öteki ikisinin kıskançlıktan sararmış yüzlerini görmeden:
- "Seni başyaver yapıyorum" diye ilâve etti.

Yeni başyaver saygı ile eğildi.

- "Bu iyiliğinize lâyık olmağa çalışacağım efendim" diye cevap verdi.

- XXIII -

ÇİN ÇAŞITI

Başkumandan Hoay-i'nin Gök Türkler'e karşı yüz bin kişiyle yapacağı saldırış bir türlü anlaşılmayan sebepler yüzünden suya düşünce Vu Katun çok üzüldü. Hele Bilge Tonyukuk'un alay etmesi onu âdeta hasta etti. Gök Türkler'e yeniden bir savaş açabilmek ve başarıyla bitirmek için kendisine müttefikler aramağa başladı. İlk aklına gelen de Dokuz Oğuzlar oldu. Dokuz Oğuzlar her ne kadar Gök Türkler'e yenilmişler ve baş eğmişlerse de içten içe düşmanlık güttükleri de muhakkaktı. Vu Katun önce onları ayaklandırmayı ve Gök Türkler onlarla uğraştıkları sırada güneyden yüklenmeğe tasarlıyordu. Bu iş olursa Hoay-i'nin de itibarı yeniden yükselecekti.

Çin Katunu bu tasarı üzerine Hoay-i ile uzun uzun görüşüp konuştuktan sonra ondan Dokuz Oğuzlar'a gönderilecek adam hakkındaki fikrini sordu. Başkumandan da hiç düşmeden başyaver Yin-şao'yu salık verdi.

Vu Katun büyük bir iş üzerinde olduğuna inanıyordu. Başyavere buyruklarıyla birlikte bir kese dolusu akça verdikten sonra onu yola çıkardı.

Yin-şao büyük Çin duvarını geçtikten sonra Karabuka olmuştu. Çin'den Türkeli'ne giden bir Çin çaşıtı gibi değil, anayurda dönen bir Türk gibi hareket uyuyor, av avlayıp kebap yapıyor, ara sıra at koşturarak gönül eğlendiriyordu.

Böyle yapa yapa bir gece vakti Ötüken'e ulaştı. Kendisi isteyerek geceyi seçmişti. Herkese görünmeden Bilge Tonyukukla konuşmak, sonra Dokuz Oğuzlar'a doğru yola çıkmak istiyordu. Karabuka, Bilge Tonyukuk'a bütün bildiklerini ve aldığı vazifeyi anlattı.

Tonyukuk ona yeni buyruklar verdi. Bütün bu işler gecenin oldukça kısa zamanında görüldü. Sonra Karabuka ömründe Ötüken'i görmemiş bir Çinli gibi kuzeye doğru at saldı.

***

Karabuka böylece yol alır ve Çin'in sıkıcı duvarlarından, saçma törenlerinden uzak bulunduğu için Tanrı'ya şükrederken bir gün hiç ummadığı anda bir uğursuzluk oldu: Atı ile birlikte bir dereyi geçerken at batağa saplandı, bir iki debelendikten sonra dibe çöküp boğuldu. Karabuka kendisini güçlükle kurtararak karşı kıyıya attı. İşin kötüsü bütün yiyecek ve akçasıyla kılıcının da atla birlikte batağa gömülmesiydi. Atsız, azıksız, akçasız olarak yay ve sadağıyla birlikte bozkırda yapayalnız kalmıştı. Halbuki atı olsa bile Dokuz Oğuzlar'a ancak üç dört gün daha gittikten sonra varabilecekti. Atsız kalınca artı ne yapacağını bilemiyordu.

Karabuka şöyle bir düşündü: Ötüken yolu daha uzaktı. Yine en çıkar yol kuzeye, Dokuz Oğuzlar'a yönelmekti. O da işi Tanrı'ya bırakarak öyle yaptı. Kuzeye doğru yürümeğe başladı.

İlk günü bir iki kuş avlayıp kızarttı. İkinci günü av bulamadı. Yalnız soğuk bir kaynaktan kana kana içti. Üçüncü gün bir tavşan vurdu ve bir öğünde yedi. Dördüncü, beşinci günler ne av avladı, ne de su buldu. Altıncı gün açlık ve susuzluktan dizleri titreyerek yürüdü. Bir geyiği okla yaraladı. Fakat geyik kaçıp kurtuldu. Yedinci gün, elleri titrediği için pek yakından attığı oku bir tavşana değdiremedi. Bir ağaçlığa geldi. Ağaçların dibine yattı. Baygın bir halde uyku ile uyanıklık arasında kalıp sızdı.

Güneş batıyordu. Bir ses duyar oldu. Kulağını yere koyup dinledi: Atlılar yaklaşıyordu.

Karabuka gelenlerin kim olduğunu bilmediği ve kendi durumu kuşkulandırıcı olduğu için son gücünü toplıyarak ağaçlığın en sapa yerine gelip sen sık dallarına tırmandı. Yaprakların arasında iyice gizlenip bekledi.

Epey sonra on atlı gelerek ağaçlıkta mola verdiler ve kızarmış etlerini yemeğe başlayarak Karabuka'nın da iştahını kabarttılar. Bunların konuşmalarına kulak veren çaşıt çok geçmeden Gök Türk olduklarını anladı. Zaten bu on kişi de Ay Hanım'ın yanından dönen Binbaşı Pars buyruğundaki Gök Türk elçilerinden başka kimse değildi. Gece olunca nöbete duran iki kişiden başka hepsi yerlere uzandılar ve keçelerine sarılarak uyudular.

Karabuka ağaçta fırsat kolluyordu. Nöbetçilerin kendisinden en uzakta olduğu bir sırada gürültü etmemeğe çalışarak ağaçtan aşağı kaydı. Koyu bir gölgede yere yatarak durdu. Sonra sürüne sürüne biraz ilerledi. Yeniden durarak uzun zaman bekledi. Kendisinden otuz kırk adım ilerde yolculardan birinin atı duruyordu. Çevresine çabuk bir göz attı. Nöbetçinin biri elli adım uzaktaydı. Hiç telâş etmeden kalktı. Gayet tabii bir yürüyüşle ve biraz gürültü ederek ata yaklaştı. Nöbetçi ona dönerek: "Kim o" diye seslendi.

Karabuka atın yanına varmıştı. Bir sıçrayışta üzerine yerleşerek:

- "Şöyle biraz dolaşacağım" diye cevap verdi ve atı tırısa kaldırarak güneye doğru sürdü. Nöbetçi tam Gök Türk ağzıyla verilen cevaptan ve atın güneye, Ötüken'e doğru yöneltilmesinden dolayı hiçbir şeyden şüphelenmemişti. O sırada henüz uyumamış olanlar da bunu Ersegün'ün deliliği sanmışlardı. Karabuka ise biraz sürdükten sonra yiyecek torbasına el atmış, atı batı yönüne çevirmiş, gece yarısına doğru da yeniden kuzeye dönerek Dokuz Oğuzlar'a doğru yol almağa başlamıştı.

***

Dokuz Oğuz Eli'ne vardığı zaman torbadaki azık bitmiş, kendisi de yorgunluktan bitkin bir hale gelmişti. Çünkü atını uğruladığı Gök Türkler işin farkına vararak ardına düşmüşler, arada uzun, yıpratıcı ve heyecanlı kovalamacalar olmuştu. Karabuka bu kovalamaca da onları şaşırtmak için yine yön değiştirdiğinden yolu uzamış, son iki gününü aç geçirmişti.

Dokuz Oğuzlar'ın arasına varınca ilk işi yiyecek istemek oldu. Kendisini Kıtaylar'dan kaçmış bir Çin tutsağı diye tanıttı ve aralarında kalmak için izin istedi. Dokuz Oğuzlar bu işi Ay Hanım'a duyurdular. Kağan kızı onu otağına çağırarak sorguya çekti ve onun yere diz vurarak selâm verişinden şüphelendi. Çünkü bu diz vuruşu tam Türk göreneğince yapılmıştı. Bundan başka adının Yin-şao olduğunu söyleyen bu adam tam Gök Türk ağzıyla güzel bir Türkçe ile konuşuyor, üstelik de yüzü Çinliye değil Türk'e benziyordu.

Ay Hanım'ın otağında beğ olarak yalnız Yüzbaşı Kadır Bağa bulunuyordu. Kunı Sengün ve Tungra Sem ölmüşlerdi. Dokuz Oğuz Eli'nde Kadır Bağa'dan başka beğ kalmamıştı.

Yin-şao bir aralık Ay Hanım'a çok mühim ve gizli bir şey söyliyeceğini bildirdi. O da ne söyliyecekse Kadır Bağa'nın yanında söylemesi gerektiği cevabını verdi. O zaman Yin-şao koynundan küçük bir kese çıkardı. İyice dikilmiş olan bu keseyi dişiyle yırtarak içinden bakır levha çekti. Bunu Ay Hanım'a sunarak:

- "Çin katunu Vu Katun'dan elçi olarak geliyorum" dedi.

Levhanın üstünde Vu Katun'nun mühürü kazılmış, altına da Çince "Yin-şao elçimizdir" kelimeleri yazılmıştı.

Ay Hanım, gönülleri okuyan keskin ışıklı gözlerini Yin-şao'ya dikmişti. Ahenkli sesiyle:

- "Çin katunu benden ne istiyor" diye sordu.

Elçi cevap verdi:

- Gök Türkler'i ortadan kaldırmak için birlikte hareket.

Ay Hanım sustu. Elçi, sözlerine devamla:

- Çin katunu iki yüz bin kişilik bir ordu hazırladı. Gök Türkler ortadan kalktıktan sonra Ötüken'e Dokuz Oğuzlar yerleşecek ve Çin katunu size yardımına ihtiyaç duyar yollıyacak.
- Çin ordusu Gök Türkler'i yok etmeğe yeter kuvvette iken bizim birkaç yüz çerimizin yardımına ihtiyaç duyar mı?

Çin elçisi bu soru üzerine biraz duraksadı. Fakat bunun cevabını bulmakta da gecikmedi:

- Dokuz Oğuz çerisi ne kadar az olsa yiğitliği bakımından yine büyük bir değer taşır. Gök Türkler gibi çetin bir yağı ile savaşırken böyle yiğit bir ordu ihmal olunamaz.
- Güzel söyledin elçi! Ama elçiler kendilerini gizliyerek gelmezler. Sen niçin gizliyerek geldin?
- Yumuşum gizli olduğu için Dokuz Oğuzlar'ın bile duymaması gerekti. Vu Katun öyle buyruk verdiği için gizli geldim.

Ay Hanım düşünceye dalmıştı. Elçiye bakmakta olduğu halde aklından türlü ihtimaller geçiyordu. Karabuka ise kağan kızının bakışlarından rahatsız olduğunu duyuyor, onun güzelliğine şaşmaktan kendini alamıyordu.

Nihayet Ay Hanım, Kadır Bağa'ya buyruk vererek her hangi bir Dokuz Oğuz'un çadırında elçinin konuk edilmesini söyledi ve : " Seni yine çağırtırım" diyerek onu otağından çıkardı.

Sonra, aldığı buyruğu yerine getirerek tekrar karşısına gelen Kadır Bağa'ya:

- "Yüzbaşı! Bu elçiyi göz altında bulundur. Galiba bir Gök Türk çaşıtı" diyerek onu hayretler için içinde bıraktı.

- XXIV -

KARABUKA

Karabuka, Ay Hanım'ın kendisinden kuşkulandığını anladığı için daha dikkatli davranmağa mecburdu. Şimdi kendisinin iki vazifesi vardı: Ay Hanım'ı Çin'le ittifakla kandıracak, onun verdiği cevabı da Bilge Tonyukuk'a bildirecekti. Asıl vazifesinin bu ikincisi olduğunu acaba Ay Hanım anlamış mıydı?

Karabuka, üzerindeki şüpheyi dağıtmak için birkaç gün hareketsiz durdu. Kimseyle konuşmuyor, pek fazla gezip tozmuyordu. Fakat akıllı ve anlayışlı olduğu için Dokuz Oğuzlar arasındaki her şeyi kavramağa çalışıyor, onların gücünü öğrenmeğe uğraşıyordu. Onlar şimdi beş yüz çadırlık bir El olmuşlardı. Erleri gürbüz ve atılgan kimselerdi. Altı yüz kadar savaşçı çıkarabilirlerdi. Ay Hanım'ı çok seviyorlar, o da budununu yükseltmek için elinden geleni yapıyordu. Malları, davarları da az değildi. En büyük eksiklikleri aralarında yeter sayıda yüzbaşı ve onbaşı olmayışıydı. Ay Hanım, Karabuka'nın gelişinden birkaç gün sonra Kadır Bağa'yı binbaşı yapmıştı. Gök Türkler ve İlteriş Kağan için ne düşündüklerini bir türlü anlıyamıyordu. Aralarına soluksa, konuşsa, bunu da öğrenebilirdi ama kuşkulandırmamak için hemen kimse ile görüşmüyordu.

Binbaşı Kadır Bağa sık sık kendisini görüyor ve havadan sudan bazı şeyler konuşuyordu. Karabuka her seferinde Ay Hanım'ın ne zaman cevap vereceğini soruyor, sabırsızlık gösteriyordu.

Bir gün yine böyle konuşurlarken Kadır Bağa birdenbire umulmadık bir soru sordu:

- Yin-şao! Çin sarayını basan Kür Şad'ınoğlu ne oldu?

Karabuka şaşırdı. Bu soru da nereden çıkmıştı? Acaba hususi bir maksatla mı soruyordu? Kür Şad'ın oğlu olup olmadığını bile bilmiyordu. Fakat bir Çin elçisi olarak kendisine bu kadar ehemmiyetle sorulan bir mesele üzerinde bilgisizlik gösteremezdi. Hemen cevap verdi:

- Biz Kür Şad'ın ocağını söndürdük. Ne oğlu, ne de kimsesi kalmamıştır.

Kadır Bağa bunu Ay Hanım'dan aldığı buyruk üzerine sormuş ve Yin-şao'nun cevabını hemen kağan kızına ulaştırmıştı. Karabuka ise başka bir yönden işkillenmişti. Kırk elli yıl önceki bir çarpışmanın hâtırası durup dururken ne diye anılıyordu?

Birdenbire aklına İlteriş Kağan'nın ilk tuğ kaldırdığı günlerde bütün dillerde dolaşan bir kılıç geldi: Kocamış bir demircinin yaptığı bu kılıç Kür Şad'ın oğlu için hazırlanmıştı. Kür Şad'ın oğlu bulunmamıştı. Fakat demirci de bunu durup dururken yapmış olamazdı ya? Belki de onun bir bildiği vardı. Acaba Kür Şad'ın oğlu var mıydı? Sağ mıydı?

Sağ olabilirdi. Fakat sağ olmakla ne olurdu? Karabuka birdenbire irkildi: Kür Şad'ın oğlu sağ ise kağanlığı istiyebilir, İlteriş Kğan'a karşı çıkabilir, böylelikle de Türkeli parçalanabilirdi.

Kadır Bağa niçin kendisine Kür Şad'ın oğlunu sormuştu? Acaba sağdı da ondan haber mi almışlardı? Yoksa Kür Şad'ın oğlu kağanlık davası için ortaya atılacaktı da Dokuz Oğuzlar'dan yardım mı istemişti?

Karabuka birkaç gününü hep bu işi düşünmekle geçirdi. Düşünmekten bir şey çıkmayınca ihtiyatı bırakarak bazı Dokuz Oğuzlar'ın ağzını aradı. Fakat yine de işe yarayacak bir şey öğrenemedi.

Böylece günler geçerken bir gün Ay Hanım'ın kendisini beklediğini söylediler. Otağda, kağan kızının iki yanında Binbaşı Kadır Bağa ile bir yüzbaşı bulunuyordu. Ay Hanım, Çin elçisini çok bekletmeden onun istediği cevabı verdi: Gök Türkler'i yıkmak için Çin'e yardım edemiyeceklerini bildirdi ve Yin-şao'ya armağanlar vererek ertesi gün yola çıkmasını buyurdu.

Karabuka otağdan çıktığı zaman Ay Hanım yanındaki beğlere şöyle dedi:

- Kendisinin Gök Türk çaşıtı olduğunu öğrendiğimizi sezmezse bir zaman için rahatız demektir. Sezdiyse yakında Gök Türkler'in yeni bir saldırışını beklemeliyiz.

Karabuka eresi gün yola koyulmuştu. Kür Şad'ın oğlu hakkındaki şüphelerini bir an önce Bilge Tonyukuk'a bildirmek istiyordu.

Ötüken'e yine gece karanlığında girerek doğru Bilge Tonyukuk'un otağına vardı. Bildiklerini, gördüklerini, şüphelerini anlattı. Kür Şad'ın oğlundan söz açılınca Tonyukuk derin bir düşünceye daldı. Bu iş onu biraz üzmüşe benziyordu. Fakat çözemeyeceği işler üzerinde fazla durmak âdeti değildi. Başını kaldırarak Karabuka'ya sordu:

- Dokuz Oğuzlar senin Gök Türk olduğunu anladılar mı?
- Herhalde anladılar.
- Ay Hanım anlamıştır. Onun gözünden bir şey kaçmaz. Günden güne güçlendikleri de bizim gözümüzden kaçmıyor. Üzerlerine çeri yürütmekten başka yol yok.

Sonra ona Çin'de yapacağı işlere dair yeni buyruklar verdi. Biraz sonra Karabuka Çin'e doğru at sürüyor karanlıkta meçhul bir atlı da uzaktan uzağa onu kovalıyordu.

Biraz zaman geçince takip olunduğunu anlıyan Gök Türk çaşıtı buna bir mana verememekle beraber atını hızlandırmaktan da geri kalmadı.

Gökte yarım ay arasıra bulutlara giriyor, sonra çıkarak sonsuz bozkıra ışıklarını serpiyordu. İki atlı dört beş yüz adım aralıkla yarışıyorlardı. Karabuka kendisini salkıyabilmek için bir tepe, dere veya ağaçlık gözlüyor, fakat aksi gibi gözün alabildiğine uzanan geniş düzlükten başka bir şey görünmüyordu.

Bir aralık arkasında göz atan Karabuka, meçhul atlının yaklaşmakta olduğunu görünce yayını kavradı ve sadağpından bir ok çekti. Ardından gelen atlı bu hareketi görmüştü. Fakat hiç aldırmadan at tepiyor, aralığı kapatmağa uğraşıyordu.

Bir zaman daha böyle gittiler. Aradaki açıklık üç yüz adıma inmişti. Bozkırda atların dörtnala koşmasından doğan ahenkli ses çınlıyor, ağzı köpüren atlar yoruluyor, fakat hızlarından bir şey kaybetmiyordu.

Karabuka yine başını çevirerek arkaya baktı. İki atlı birbiri için tehlikeli bölgeye girmişlerdi. Açıklık iki yüz elli adım kadar vardı. Bu aradan atılacak oklar iki atlıya da yaman işler edebilirdi. Karabuka daha fazla beklemeden oku kirişe yerleştirip ardına doğru yöneltti. fırlatacaktı . tam bu sırada meçhul atlının gür sesi bozkırda gürledi:

- Hey, Yin-şao!.. Yahşı, yaman bilmeden ok salmak olur mu?

Bunu haykırırken atını şahlandırarak durdu. Karabuka kendisini Çince adıyla çağıran bu yabancının hareketi karşısında kaçmayı manasız bularak gemleri kastı.

Şimdi iki atlı, uçsuz bucaksız bozkırda , yarım ayın saçtığı ışıklar altında, iki yüz elli adım aralıkla karşı karşıya duruyordu.

Karabuka meçhul atlıyı tnımak ister gibi keskin bakışlarla bakıyor, beriki ise atının yelesini okşuyor ve öne doğru eğiliyordu. Karabuka, aklından geçen türlü ihtimaller arasında, karşısındakinin kim olduğunu tanıyamamıştı. Haykırarak sormaktan başka çaresi kalmıyordu:

- Kimsin bakalım? Yedi atanı sayar mısın?

Bu soru cevapsız kaldı. Karabuka cevap beklerken öteki hâlâ atının yelesini okşuyor ve hiç oralı olmuyordu.

Karabuka yeniden bağırarak sorusunu tekrarladı. Karşıdaki atlı başını kaldırarak:

- "Sen Yin-şao değil misin" diye bağırdı.
- Ben Yin-şao'yum. Ya sen kimsin?
- Senin gibi bir Türk.

Karabuka, kendisini tanıyan bu meçhul adama karşı öfke duymağa başlamıştı:

- “Ben Türk değilim. Çinliyim” diye cevap verdi.

Öteki bu söze gür bir kahkaha ile karşılık verdi.

Gök Türk çaşıtının sabrı tükenmişti. Bu karşıdaki bahadır dost bir insan değildi. Birden, atını dörtnala kaldırarak ona doğru saldırdı ve okunu fırlattı. O zaman öteki hızla at döndürerek kaçmağa başladı. Fakat atının eşkin olduğunu biraz önce göstermişti. Ay da bu yabancıya yardım etmek istiyor gibi bulutların ardına girmiş, Karabuka’nın ikinci oku fırlatmasına engel olmuştı. Aradaki mesafe gitgide büyüyordu. Zaten Karabuka’nın sonuna kadar kovalamağa gönlü yoktu. Atını durdurarak bu yabncının kim oldğunu bir an düşündü. Bulamadı. Kim olursa olsun diye düşünerek yeniden güneye yöneldi.

***

Bu sırada günlerdir ardından gelen ve onun Bilge Tonyukukla konuştuğunu da anlıyan Binbaşı Kadır Bağa kuzeye doğru at sürüyor ve:

- “Yin-şao’nun Gök Türk çaşıtı olduğu anlaşıldı. Ay Hanım yanılmaz… Ay Hanım yanılmaz…” diye söyleniyordu.

- XXV -

AKIN

Yirmi bin atlı son hızla güneye doğru akıyordu. İlteriş Kutluk Kağan’ın üç tuğu havada dalgalanıyor, ara sıra işitilen keskin, sert buyruklarla atların nal sesleri bozkırda uğulduyordu.

Gök Türk Kağan’ı yanında başkumandan Bilge Tonyukuk olduğu halde yirmi bin atlının ortasında at sürüyor, ardından iki kardeşi, Boyla Bağa Tarkan, birkaç beğ, börüler ve muhafızlar geliyordu.

Bilge Tonyukuk çaşıtlardan gelen raporları inceledikten ve Çin’i aldatacak tedbirleri aldıktan sonra durumu kağana bildirmiş, kağan bu uygun durumdan faydalanarak zaman geçmeksizin Çin’e saldırmak kararını vermişti.

İlteriş Kutluk Kağan’ın çıkarabileceği en büyük ordu yıldırım çabukluğu ile hazırlanarak toplanmış ve aynı hızla Çin’e yönelmişti.

Yüzer kişilik bölükler bir kılıç sırtı gibi dümdüz, aynı sırada uçuyorlardı. Keskin bakışlar ileriye çevrilmiş, tabii bir alışkanlıkla düşmanı gözlüyor ve akın yapılırken artık şahıslara ait her şey, gönüllere ait her duygu geride bırakıyordu.

Akına çıkıldığının üçüncü akşamında ordu ilk defa konakladı. Ondan önce yalnız kısa molalar verilmiş, çeri geceleyin dahi yürüyerek Çin duvarına dayanmıştı. O gece Kağan’ın buyruğu ile ateş yakılmıyacak, konuşulmıyacak, hareket edilmiyecekti. Yalnız herkes atının yanında her an savaşa hazır olarak bekliyecek ve saldırış borusu çalınır çalınmaz çıra yakan yüzbaşıların ardından ileriye doğru at salacaktı. Bütün yüzbaşılar uzun sopalar üstünde çıralarını hazırlamışlardı. Bölükler yanyana ve ardarda sıralanmışlar, gürültü etmeden, âdeta soluk almadan bekliyorlardı.

Çok çevik ve keskin gözlü bir onbaşı yaya olarak ordudan ayrılmış, ilerliyerek Çin duvarının çok yanına kadar sokulmuş, yere yatarak ilerisini kollamağa başlamıştı. Bu onbaşı Çin duvarından verilecek işareti bekliyordu. Yanında boru ve çıra bulunuyor, boyuna ileriyi gözetliyor, ara sıra eliyle kılıcını okşuyordu.

Çin duvarından bekledikleri işareti Karabuka verecekti. Fakat Karabuka’yı bütün orduda kağanla, Bilge Tonyukuk’tan başka kimse bilmiyordu.

İleriye bakarken başını ara sıra sağa, sola çeviren gözcü onbaşı birdenbire sağ ileride hafif bir ışık görür gibi oldu ve hemen boruya el attı. Kısa bir an sonra bu ışık adamakıllı

yalazlanıp göründü ve aynı zamanda oradan gelen bir takım bağrışmalar da kulağa çarptı. Onbaşı yıldırım hızıyla ayağa fırlıyarak geriye döndü ve biraz havaya kaldırdığı borusunu Gök Türk ordusuna doğru hızla üç defa üfliyerek işareti verdi. Sonra yine yıldırım hızıyla çırasını tutuşturdu ve kaldırıp sallıyarak Çin duvarına, ışığın gözüktüğü yere doğru koşmağa başladı. Tam bu sırada Gök Türk ordusunda da saldırış borusu çalınmış ve bir anda tutuşan iki yüz meşalenin gerisinden yirmi bin atlı korkunç savaş haykırışlarıyla duvara doğru atılmıştı. Gözcü onbaşı çırasını sallıyarak olanca hızıyla işaretin verildiği yere koşuyor, bölüklerini saldırtan yüzbaşılar da gözcüyü kovalıyordu. Bu iş o kadar çabuk olmuştu ki şöyle birden yüze kadar sayacak bir zaman geçmeden Gök Türk ordusu Çin duvarının dibine varmış ve açık bir kapıdan içeriye dalmıştı.

Karabuka ateşle işareti verdikten sonra kendisine yardım eden başka bir Türk çaşıtı ile birlikte kapıyı da açmıştı. Fakat işareti verirken Çinliler tarafından görülmüş, Çinliler bağırarak üzerine atılmışlardı.

Güç durumda idi. Bu kadar incelikle hazırlanan işin son anda bozulmaması için şimşek gibi bir hızla karar vermesi lâzımdı. O da öyle yaptı. Yaman bir sertlikle kılıç sıyırırken arkadaşına haykırdı:

- Kapının dışına fırla!... Kapamak istiyenleri okla!...

Arkadaşı onun dediğini yaparken kendisi de geriye dönüp ardından gelen Çinlilere daldı. Karga sürüsüne doğan gibi girmiş bir an kargaşalık oldu. Karabuka ve arkadaşı Gök Türk ordusuna gereken zamanı kazandırmışlardı. Gök Türk ordusu o kadar yaklaşmıştı ki artık kapıyı kapamanın imkanı yoktu. Çinliler de bunu bildikleri için kapıyla değil, canlarıyla meşguldüler.

Karabuka bir yığın Çinli'ye dalıp onları yararken bir iki hafif yara almıştı. Vazifesini yaptığı için artık kendisini kurtarmayı düşünebilirdi. Hızla fırlıyarak dönemeçli merdivenleri çıkmaya başladı. Bunu yaparken bir yandan da kılıcını kınına soktu ve sadağa el atarak çektiği oku kirişe yerleştirdi. Dönemeç başında durarak ardından gelen Çinlinin karanlıkta bir gölge gibi gözüken gövdesine yapıştırdı. Aynı çabuklukla ikincisini de yere serdi.

Başka zaman olsaydı Çinliler böyle bir durumda ilerlemez, dururlar, çekilirlerdi. Fakat Gök Türk ordusu korkunç savaş haykırışlarıyla Çin duvarının kapısından içeri girer, bir yandan da duvara merdivenler dayarken önlerindeki bir tek kişi onları durduramazdı. Karabuka da bunu hesaplıyor, ona göre hareket ediyordu. Çinlileri durduramıyacağını anlayınca yeniden kaçmağa başladı.

Hızla koşarken ardından gelerek omuzu üstünden aşan okun vınlayışı onu bir an duraksattı. O da bir çok çekerek Çinliler'e doğru savurdu.

Bu sırada Çin duvarının bütün kulelerinde ateşler yakılmış ve Gök Türk akını geriye, memlekete haber verilmişti.

Karabuka ilerde, Çin duvarının kıvrıldığı yere varmak için koşuyordu. Orada aşağıya inmek için dar bir merdiven olduğunu biliyordu. Oraya varırsa karanlıkta kendisini Çinliler'in gözünden kaybedeceğini umuyordu. Fakat oraya yaklaştıkça daha ilerki kuleden yakılan ateşin aydınlattığı çevreye yani tehlikeli bölgeye yanaşıyordu. Bir an durup arkasına bir ok daha çektikten sonra tekrar koşmağa başladı.

Kıvrıntıya elli adım kalmıştı. Bir ok sağından uçarak geçti

Kırk adım kala bir ok başının üzerinden vınladı.

Otuz adım kala iki ok birden sol yanından uçtu.

Yirmi adım kalmıştı. Birden ne olduğunu anlamadan ileriye doğru kaykılarak suya atılan bir insan gibi fırladı ve yerde birkaç adım sürüklenerek durdu.

O zaman bacağında duyduğu sızıyla yaralanmış olduğunu anladı. Bir ok oyluğuna batıp

orada kalmıştı. Karabuka Gök Türk yüzbaşısı olduğu için yenilmeği kolay kolay kabul edemezdi. Yattığı yerden sadağına hızla el atması ve oku çekip yayına yerleştirerek gezleyip fırlatması bir oldu. Kırk adım kadar geriden koşan Çinliler'in en önde bulunanı yüreğinden vurularak kütük gibi düştü; ölüp kaldı.

Bu ölen Çinli, kovalıyanların subayı idi. Onun devrilmesiyle Çinliler'in şaşkınlık içinde bir an duraksamaları Gök Türk yüzbaşısına zaman ve fırsat kazandırmıştı. Büyük bir gayretle ayağa kalkarak kıvrıntıya doğru koşmak istedi. Fakat okun saplandığı bacağı o kadar sızlıyordu ki, yürümeğe imkân yoktu. Beş altı adım atarak yeniden düştü ve yeniden ok gezliyerek fırlattı. Bir Çinli'yi daha devirdi.

Şimdi iyice kulenin ışığı altında idiler. Karabuka kendisini kovalıyanların yedi kişi olduklarını gördü ve o anda tulgasına bir ok yedi. Bu bir ihtardı: Ok, biraz daha aşağıdan gelip kendisini yok edebilirdi. Sürünerek kıvrıntıya doğru ilerledi. Altı yedi adımlık bir yer kalmıştı. Fakat artık oraya varmak neye yarardı? Koşamıyacak olduktan sonra oraya erişmek için çabalamak boşuna değil miydi?

Karabuka bir Gök Türk yüzbaşısı gibi yıldırım hızıyla düşünerek henüz bütün umutların bitmediğini anladı. Kendisinden otuz beş kırk adım ilerde bulunan yedi Çinli'yi, onlar kendisine yaklaşmadan önce okla öldürebilirse kurtulacaktı. Bu umutla sadağına çabuk bir göz attı: Yazık! Altı ok kalmıştı. Fakat bir Gök Türk yüzbaşısı kendi gövdesine saplanmış olan oktan da faydalanabilirdi. Karabuka bunu düşünerek yattığı yerde en iyi durumunu aldı ve oklarını fırlatmağa başladı.

Çinliler sarsak hareket ediyorlardı. İlk önce koşarak Karabuka'ya yaklaşmak istediler. Böyle yaparlarsa iki üçü sağ olarak onun yanına kadar gelebilecek ve kılıçla işini bitirecekti. Fakat iki tanesi okla devrilince onlar da ok atmak sevdasına kapıldılar ve beşi birden yaylarını gerdiler.

Şimdi Gök Türk ordusunun saldırdığı yerlerden uzakça bir bölümde sapa bir yerde bulunuyorlar, bundan dolayı telâşla saldırmağa lüzum görmüyorlardı.

Karabuka, Gök Türk olduğu için onlardan çok çabuk ok çekebiliyordu. Beşi birden yay gerince o da davranıp okunu salladı ve birini daha vurarak kendisine yöneltilen beş oktan birini savaş dışı etti. Fakat geri kalan dört oktan biri yanağını yalıyarakgeçmiş, yüzünü bir an içinde kana bulamıştı.

Çinliler tekrar koşmağa başlayınca yüzbaşı üç okunu da inanılmaz bir çabuklukla gezleyip atarak üç Çinli'yi de yere serdi ve kuleden gelen ateşin ışığı altında tek yağısıyla başbaşa kaldı.

Son Çinli'yle teke tek kaldığı zaman aralarında on, on iki adımlık bir yer vardı. Çinl, kılıcını çekmiş, son hızıyla koşarak geliyordu. Yerde olan Karabuka ona kılıçla karşı koyamazdı. Biraz önce hesapladığı gibi oyluğuna geriden ve biraz saplanmış olan oku çabucak çıkarıp Çinliye yöneltmekten başka çıkar yolu yoktu. Bu işi, aradaki açıklık kapanmadan yapmağa mecburdu.

Yaralı yüzbaşı, elini sızlıyan yarasındaki oka atarak sıkıca kavradı ve bütün gücüyle çekti. Bu işi yaparken bacağına saplanmış olan ok temreninin etlerini nasıl parçalıyacağını, bunun ne dayanılmaz bir acı vereceğini eskiden bir yol denemiş olduğu için biliyordu. Birden içinden bir şey koparılmış gibi bir duyguyla gözlerinin karardığını, yüreğine baygınlık geldiğini duydu. Bir an çevresini göremedi. Sonra içinden gelen bir dürtüşle bayılmanın ölmek demek olacağını düşünerek toparlandı. Yarasından çektiği oku yayına yerleştirdi. O bunları yaparken Çinli yaklaşmış, aralarında bir adımlık yer kalmıştı. Karabuka yayını gererken Çinli hızla kaldırdığı kılıcını ona doğru savuruyordu.

***

Bu işler olurken Gök Türk ordusu Çin duvarının kulelerini birer birer zaptedip içindekileri çabucak temizliyorlardı. Çerinin bir tümeni Çin içerisine doğru gecenin karanlığında akını başlamıştı. İlteriş Kağan Çin'e dalan bu tümüne başbuğluk ediyordu. Bilge

Tonyukuk öteki tümenle duvarı tutmak, emniyetini sağlamak buyruğunu almıştı. O, kuleleri çabucak alıp ateş işaretini söndürdükten sonra kapıları tutturmuş, gereken yerlere karakollar koydurmuş ve Türk yaralılarıyla, ölülerini aratmağa başlamıştı. Bir de Karabuka'yı aratıyordu. Onunla bir yerde buluşmağa söz vermişti. Burası vaktiyle kendisinin atıyla birlikte Çin duvarından aşağıya atladığı yerdi. Onun dış veya iç tarafındaki bir yerde buluşacaklardı. Bile Tonyukuk, Karabuka'yı tanıyan iki adamını onu aramağa saldırdığı gibi kendisi de bir iki çeriyle birlikte o yörelerde dolaşıyor, çıraların ışığı altında kuytu yerleri gözden geçiriyordu. Bu işten bir sonuç çıkmayınca gür sesli birkaç çeri getirerek "Yüzbaşı Karabuka" diye dört bir yana bağırttı. Fakat bu bağırmalara karşı da bir cevap alınmadı. Tonyukuk, kararlaştırılan şekilde işaretler verilip tasarlanan bütün işler pürüzsüzce başarıldıktan sonra Karabuka'nın ölmüş olacağını pek sanmıyordu ama bu kadar araştırmadan sonra bulunmayışını da iyiye yoramıyordu.

Bilge Tonyukuk bu bilmeceyi gün doğarken çözdü. Geceleyin Çin duvarı üstündeki bir kulede biraz uyuyup tan atarken kalktıktan sonra Kağan'dan gelen ulağa cevaplarını vermiş ve çerisini gözden geçirmek üzere duvardan aşağı inmeğe davranmıştı ki bir dönemeçte birdenbire durdu. Yıkık bir mazgalın dibinde, bir merdivenin ilk basamağına yakın bir yerde Yüzbaşı Karabuka yatıyordu. Yanında, taşın çukurlaştığı yerde biriken kanı pıhtılaşmış ve bir eli kan birikintisi içinde kalmıştı. Geceleyin Çin ölülerini toplıyan Gök Türkler bu loş yerdeki yüzbaşıyı görememişlerdi. Karabuka ölmüş, ölmeden önce parmağını kanına batırarak duvarın temiz ve ak bir yerine şunları yazmıştı:

" Buyruğunu yerine getirdim. Ötüken'e selâm..."

- XXVI -

UMUT VE KIRGINLIK

Gök Türk ordusu büyük doyumluluklarla Ötürken'e dönüyordu. Çin duvarı aşıldıktan sonra sınırdaki Çin kumandanlarının çıkardığı ordu tepelenmiş; birçok mal, davar ve tutsak alınmıştı.

Onbaşı Urungu'nun içinde gizli bir sevinç vardı. Bu sevincin nereden geldiğini düşünüyor, bulamıyordu. O da herkes gibi mal çapmış, zengin olmuştu. Fakat bu yalancı dünyanın malı ile sevineceği asla aklına gelmediği için gönlündeki genişliğin sebebi bulur gibi oldu, buldu ve dudaklarından belirsiz birkaç söz döküldükten sonra yüzü kıpkırmızı oldu.

Urungu, farkına varmadan Ay Hanım'ı düşünürken ona vaktiyle yaptığı evlenme teklifini, Ay Hanım'ın da reddedişini hatırladı. Kağan kızı o zaman kendisini "karabudundansın" diye çevirmiş, fakat sonra bir Gök Türk tegini olduğunu öğrenmişti. Şimdi her halde fikrini değiştirmiş olmalıydı. Urungu, birdenbire içinde derin bir bahtıyarlık dalgalanması olduğunu duydu. İşte, hayaline getiremiyeceği kadar zengin de olmuştu. Şüphesiz, bu şartlar altında Ay Hanım'ın karşısında yere diz vurursa başka türlü karşılanırdı. Fakat Urungu'nun yüreğindeki sevinç uzun sürmedi: Kendisinin kim olduğu gizli kalacağı için Ay Hanım onunla yine evlenmezdi. Sonra Dokuz Oğuzlar ne derdi?

Fakat Kür Şad'ın oğlu içinden gelen sese uyacaktı. Ötüken'e varır varmaz kuzeye doğru gidip kağan kızını bulacak, yeniden evlenme teklifi yapacaktı.

Gök Türk ordusu Ötüken'e bir bayram görünüşü içinde vardı. İlteriş Kağan şimdiye kadar yaptığı savaşların en büyüğünü kazanmıştı. Şimdi beğlere ulu bir şölen veriyordu. Her yanda davullar çalınıyor, kımızlar içiliyor, gençler güreşiyor, yiğitler at yarıştırıyordu.

Urungu eğlencelere katılmadı. Oğlu Taçam andası Yüzbaşı Börü'yü gördükten sonra yanına bolca azık alarak kuzeye doğru yola çıktı.

İlk günün sevinci geceleyin sona erdi. Ertesi sabah tasaya benzer bir duygu, anlaşılmaz bir ürkeklik sezinledi.üçüngü gün içindeki kıpırdanışların korkuya benzer bir hal aldığını anladı.

Bunca tehlikelerin içinde yaşamış, ölüme göz kırpmadan bakmış olan Urungu bu korkuya benzer duygudan rahatsız oldu. Fakat onu içinden atmağa imkân yoktu.

Ay Hanım'a yaklaştıkça yürüyüş hızını azaltıyor, yollarda kendisini eğlendirecek, alıkoyacak sebepler bulunuyordu. Hatta bir geyiği kovalamak bahanesiyle doğuya doğru epey kaydığının farkındaydı.

Bir gün apansızın bir yaralıyla karşılaştı. Böğründen bir okla vurulmuş olan bu adam bir Kıtay'dı. Yerde yatıyor, baş ucunda atı bekliyordu. Urungu yere atlıyarak yaralının başını koluna aldı ve kımız çamçağı ağzına dayadı. Kıtay'da artık hayır kalmamamıştı. Ancak bir iki yudum içebildi. Soluğu kesilerek:

- "Beni sizden biri vurdu" dedi.

İlteriş Kutluk Kağan, Kıtaylarla yedi defa savaşarak onlara baş eğdirmiş, vergiye başlamıştı. Hatta bu savaşlara Urungu da katılmıştı. Şimdi, Kıtaylarla barış içinde yaşandığı bir günde bir Gök Türk'ün onu vurması tuhaftı.

Urungu, işi anlamak istediğinden çok, yaralı Kıtay'a bir şey söylemiş söylemiş olmak için:

- "Niçin vuruştunuz" diye sordu.

Öteki güçlükle konuşarak:

- "Bilmiyorum" diye cevap verdi ve hafifçe inledi.

Urungu'nun merakı uyanmıştı:

- Bilmeden nasıl vuruştun?
- Aramızda bir vuruş bile olmadı. Şurada yere oturmuş, ağlıyordu. Niçin ağladığını sordum. Yaram sızlıyor dedi. Dağlamak için yanına indim. Yaram gözükmez, gönül yarası dedi. Buna kamlar karışır dedim. Atıma atladım. Gidiyordum. Sıçrıyarak atımı tuttu. Sevgi mi üstündür, öç mü dedi. Öç dedim. Sevgiyi üstün tutmak olmaz mı diye sordu. Böyle şey er kişiye yakışmaz dedim. Hemen yay çekip beni vurdu. Sonra bağıra bağıra batıya doğru at sürdü.

Urungu'nun kaşları çatıldı. Gözleri istemiyerek batıya çevrildi: "Ufkun ardında Ay Hanım'ın yurdu" vardı. Hüzünlü bakışları bir zaman oraya takıldıktan sonra Kıtay'a :

- "Seni ne zaman vurdu" diye sordu.

Yaralı uzun uzun göğe baktıktan sonra "dün" dedi ve artık hiçbir şey söylemedi. Göğe takılı bakışları donuklaştı. Başını sağa çevirerek öylece kaldı. Ölmüştü.

***

Atının üstünde yavaş yavaş batıya doğru ilerliyen Urungu gönlünde bir ağırlık duyuyordu. Şu boşuboşuna öldürülen Kıtay'a acımıştı. Nice ölümler görmüş, nice acıları içine sindirmiş olan Urungu için bu bir tek ölümden duyulan acı anlaşılmaz bir şeydi. Tanımadığı bir Kıtay için böyle üzülmek.... Acaba yüreği mi yufkalaşmıştı? Bu düşünce onu biraz uyarır, sarsar gibi oldu ve o zaman duyduğu acının bu ölümden değil, ölenin anlattıklarından geldiğini anladı: Sevgi mi üstündür, öç mü? Öç! Sevgiyi üstün tutmak olmaz mı? Böyle şey er kişiye yakışmaz!...

Gök Türk onbaşısı, Kıtay'dan erlik dersi mi alacaktı? Birdenbire düşünce yığınları altında ezileceğini anlıyarak atını tepti ve dörtnala her şeyi unutmak istedi. Unuttu da... görmeden bakıyor, bilmeden gidiyordu.

Sonra, ansızın atını yavaşlattı. Ufka bakarak güneşin batmak üzere olduğunu gördü. Ne kadar zaman yol aldığını bilmiyordu. Fakat bulunduğu yeri tanımış, Ay Hanım'a yaklaştığını anlıyarak yüreği hızla çarpmıştı. Ona ulaşmak için yarım günlük yolu vardı. Şimdi ne yapacaktı?

Bir an bunu düşündü. Kararsızlıkiçinde sıkılırken geniş bozkırda dalgalanan bir at sesiyle başını çevirdi: güneyden doludizgin bir atlı geliyordu. Bunu doludizgin bir gidiş denemezdi. Sanki ardından canına susamış bir ordu geliyormuş gibi at koşturuyor, yolları geçerek değil, yırtarak yaklaşıyordu.

Urungu bütün bozkırlılar gibi tetikte olmakla beraber atının üstünde kıpırdamaksızın duruyor, onun yaklaşmasını bekliyordu.

Dizgin boşaltan adam yaklaştı, yaklaştı. Urungu'nun tam önünde atını şahlandırarak durdu ve yüzü gözü kan içinde, giyimleri toz toprak içinde, giyimleri toz toprak içinde bir er öfkeyle bağırdı:

- De bakalım bahadır! Sevgi mi üstündür, öç mü?

Urungu'nun bakışlarını keskinleştirdi. Kana ve toza bulanmış bir yüz altında Deli Ersegün'ü tanıdı. Tok, fakat üzüntülü bir sesle:

- "Bu soru adam öldürmeğe değer mi" diye cevap verdi.

Ersegün başını kaldırarak yanı başına kadar geldi. Hayretle:

- "Onbaşı! Sen misin" dedi.

Urungu, Deli Ersegün'ün ele, avuca sığmaz bir çocuk olduğunu bilmiyor değildi. Fakat şimdi onda olağanüstü bir hâl olduğunu da muhakkaktı. Belâ arıyor gibi bakışları vardı. Öfkeli sesiyle:

- "Kıtay ölmüş mü" diye sordu.
- Niçin öldüğünü bilmeden öldü.

Ersegün yorgunluktan değil, öfkeden, delilikten çılgınlıktan soluyordu. Urungu da buraya belâ aramak için gelmişti. Fakat o, belâ aradığını gösterişle belli etmiyor, bağırmıyor, delirmiyordu.

Ersegün'ün garip sorusundaki sebebi anlamak kendi içindeki bir düğümü de çözecekti. Deli çocuğa:

- "Sevgi ile öcü niçin ölçüştürüyorsun" diye sordu, "bunlar kılıçla ok gibi ayrı şeylerdir. İkisinin de üstün olduğu zaman vardır."

Ersegün'ün kanlı gözleri kıvılcım gibi parladı. Bağırarak:

- "Gönlümdeki kördüğümü çözmek istiyorum" dedi.

Urungu, kaşları çatılarak sordu:

- Gönlünde ne var?
- Güzel bir kız seviyorum.
- Bunun için suçsuz Kıtay öldürülür mü? Gider alırsın.

Urungu bu sözleri ciddiyetle söyledikten sonra Ay Hanım'ı hatırladı ve acı acı gülümesedi. "Gider, alırsın" derken gayet samimiydi. Fakat işte kendisi de aynı durumda olduğu halde gidip alamıyordu. Ersegün'ün bir beğ olduğunu düşünerek acı gülüşünü bıraktı ve:

- "Sen yüce bir beğsin. İstediğin kızı alabilrsin" dedi.

Deli Ersegün'ün yüzü bir tipi gibi karıştı:

- Ben beğim ama o da han kızı. Hem de babamı öldürmüş olan bir han kızı...

Urungu her şeyi anlamıştı. Şimdi onun yüzü bir tipi gibi, kasırga gibi olmuştu.

- “Ay Hanım’dan mı bahsediyorsun” diye sordu.

Öteki bağırıyordu:

- Ne sandın ya onbaşı? Kağan kızının karşısında beğlik söker mi? Hem de kılıç kullanan, erleri yenen, öldüren, yaralıyan kağan kızı...

Urungu artık işitmiyordu. Erleri yaralıyan kağan kızından söz açılınca kendi yarasını da hatırlamıştı. Ama bunun, omuzuna saplanan ok yarası mı, yoksa gönlüne saplanan sevgi yarası mı olduğunu ayıramıyordu.

Birdenbire içinin büyük bir acıyla yeniden sızladığını duydu. Bütün acılar karşısında yaptığı gibi dimdik durarak karşısındaki genç beğe baktı ve:

- “Buraya, bana bunları söylemek için mi geldin” diye sordu.
- Hayır Ay Hanım’ı istemek için geldim.

Urungu’nun gözleri dumanlandı:

- Ne diye ona gitmiyorsun da çevrede dolaşan suçsuzlara saldırıyorsun?
- Babamı öldüren kıza gönül vermek alçaklık olmasın diye korkuyorum.
- Baban tuzakta, pusuda değil, savaşta öldürüldü. Kişi çadırda doğar çayırda ölür. Tanrı’nın koyduğu yasaya karşı gelinmez.

Deli Ersegün’ün sinirli yüzü gülümsedi:

- Güzel dedin be onbaşı! Öyleyse bu geceden tezi yok. Gidip isteyelim.
- Git iste!
- Sen benimle gelmez misin?
- Hayır!
- Neden be onbaşı? Bana bunca us verip yol gösterdin. Gelsen iyi olurdu.

Urungu, atını güneye çevirmişti:

- “Bir beğ, bir kağan kızını isterken karabudundan birisi araya giremez” dedi.

***

Gece inerken bozkırda delicesine koşturulan atların nal sesleri göğe yükseliyordu. Genç bir atlı, bahtıyar bir gülümseme ile kuzeye doğru at koştururken, geçkin bir atlı onun tam aksine uçuyor, mesafeleri yırtarak Ötüken’e doğru gidiyor, boyuna mahmuzlanan eşkin atın görülmemiş bir hızla ileriye atılışı gitgide daha korkunç ve daha tehlikeli bir hal alıyordu..

- XXVII -

TAÇAM

Taçam, babasının çok yorgun ve bunlu bir yüzle Ötüken’e dönüşünden bir şey anlamamıştı. Nereye gidip geldiğini de bilmiyordu. Kendini bildi bileli babasının üzgün durduğunun farkında idi ama bu seferki haline hiç raslamamıştı. Onbaşı Urungu’da eşi görülmemiş bir bitiklik vardı. Taçam bir şey öğrenmek için ona yaklaşmak istedi. Fakat başaramadı. Buna içi sıkıldı. Sıkıntısını dağıtmak için Ötüken’in bu en güzel günlerinde herkesin yaptığı gibi ormana gidip avlanmak, at koşturmak istedi.

Ötüken ormanlarının en güzel günleriydi. Ötükenliler bu güzel günleri tatmak istiyorlarmış gibi teker teker, yahut üçer beşer geziyorlar, av avlıyorlar, kuş kuşluyorlar, yarışıyorlardı. Kimisi güreşiyor, ötede beride kopuz çalıp eğlenenlere de raslanıyordu.

Taçam kendisini bu güzel havaya, güzel ağaçlara ve eğlencelere kaptırınca iç sıkıntısını unuttu; ormanın sarp yerlerine doğru at sürdü ve birdenbire uzaktan gördüğü bir geyiği

yakalamak için hızla oraya saldırdı. Çok çevik olan geyik hem iyi kaçıyor, hem de umulmadık anlarda sağa, sola saparak şaşırtmacalar yapıyordu. Taçam öfkelenmeğe başlamış ve hızını arttırmıştı. Bu hız arttırış iyi olmadı : Aynı çabuklukla bir dönemeci dönerken at koşturan başka birisiyle çarpıştı. Sert bir fırlayışla yere düştü. Başını ağaca vurarak bayıldı.

Kendisine çarpan atlı da yere yıkılmış, sersemlemiş fakat başka bir şey olmamıştı. Hemen doğrularak sırtını bir ağaca yaslıyan bu adam, kocamış Binbaşı Pars'ın küçük oğlu topal Yula idi. Biraz sonra yorga yürüyüşle üç atlı daha gelerek kaza yerinde durdular. Bunlar Binbaşı Parsla büyük oğlu Yüzbaşı Ezgene ve at uşağı Çalkara idi.

Durumu görünce atlarından indiler. Taçam sessiz ve hareketsiz yatıyordu. Pars, Ezgene'ye :

- "Bak bakalım" dedi, "şu er ölmüş mü?"

gülmez yüzlü Ezgene çömelip elini Taçam'ın yüreğine koyduktan sonra babsına bakarak:

- "Taçam" dedi.

Taçam adını ne Pars, ne de Ezgene işitmemişlerdi. Bakıştılar. Yula açıkladı:

- Onbaşı Urungu'nun oğlu!...

Pars irkildi:

- Urungu'nun oğlu mu?
- Evet.

İş değişiyordu. Fazla düşünmeksizin Çalkara'ya buyruk verdi:

- Tez davran! Çadır, azık, kımız, at getir. Bir de utacı bul. Bu gece burada kalacağız.

Çalkara doludizgin giderken Pars, yaralının yanına eğilerek gözden geçirmeğe koyuldu. Gözleri kapalıydı. Hafif hafif soluyordu. Başındaki yaradan sızan kanlar yüzünde, saçlarında pıhtılaşmıştı. Kocamış binbaşı, onun yüzüne bakarken hayretten düşüyordu. Çünkü vaktiyle Ötüken'den ayrıldığı sıralarda Kür Şad kaç yaşlarında idiyse torunu da şimdi o yaşlarda bulunuyor ve Kür Şad'a Urungu'dan daha çok benziyordu. Pars içinde derin bir acı duyuyordu. Urungu'nun başka oğlu yoktu. Taçam'ın da oğlu olup olmadığını bilmiyor, onu Kür Şad soyunun son eri diye tanıyordu. Şimdi bu son er boşuboşuna bir kaza yüzünden ölürse Kür Şad soyu tükenmiş olacaktı.

Onbaşı Yula, babasının yüzündeki kederi okumakta gecikmedi:

- "Taçam'ı son Çin akınında görmüştüm. Yaman vuruşuyordu. Ölürse yazık olacak" dedi.

Pars, içinden geçen binbir duygu ile küçük oğlunun yüzüne baktı. Yula bu bakıştaki manayı kavramamıştı. Taçam'ın yiğitliğinden babası şüphe ediyor sandı:

- "Çok er kişi olduğunu gözümle gördüm. Böyle bir yiğite yazık olmaz mı" diye sordu.

Pars bunlu sesiyle cevap verdi:

- Bunu yalnız yiğit bir er olarak mı görüyorsun?
- Ya ne diye göreceğim?

Yaşlı binbaşı gözlerini iki oğluna gezdirdikten sonra Taçam'a bakarak:

- "Talih biraz başka türlü gitseydi bu baygın yiğiti belki kağan olarak görecektiniz" dedi.

Yüzbaşı Ezgene ile Onbaşı Yula şöyle bir bakıştılar. Ezgene'nin gülmez yüzü daha bir somurtkan hal aldı. Yula: "Kocamış babam galiba bunadı" diye düşündü. Pars onların bu

durumunu görmüyormuş gibi sözünü tamamladı ve bu sözler iki oğlu şaşkınlıktan afallattı:

- Bu yiğit, Kür Şad'ın torunudur.

Ezgene ile Yula'nın dilleri tutulmuştu. Bir şey diyemiyorlar, şakın şaşkın bir Taçam'a, bir babalarına, bir birbirlerine bakıyorlardı.

İlk defa dili çözülen Ezgene oldu:

- Demek Onbaşı Urungu, Kür Şad'ın oğlu?
- Evet!
- Neden bunu saklıyor?

Pars yorgundu. Çok konuşmağa istekli gözükmüyordu.

- Kendisini Çinlilerden kurtarmak için uzun yıllar kim olduğunu gizliyen anasına söz verdiği için...

Yula, bu akla gelmedik iş için babasına bir soru sormaktan kendisini alamadı:

- Taçam bunu biliyor mu?
- Hayır! Kimse bilmiyor...

İki oğul bu işi kendisinin nasıl bildiğini babalarına sormadılar. Sonra, üçü birden yaralıya döndüler ve yeniden yüreğini yokladılar. Şimdi yüreği aşırı bir çabuklukla çarpıyordu.

Taçam yaşıyordu. Başını şiddetle ağaca çarptığı zaman bayılmış, fakat sonra yüreğini dinledikleri zaman ayılır gibi olmuş, hatta bir aralık gözlerini açmış, fakat büyük bir yorgunluk duyduğu için yeniden kapatmıştı. Gözlerini açıp kapadığını ötekiler görmemişti. Taçam, kendisini çadırına götürmelerini söyliyecekti. Korkunç bir şey: Konuşamıyordu. Gözlerini açtığı zaman çevresini görmüş, Pars'ı tanımıştı. Konuşulanları işitiyordu. Fakat dili tutulmuş, bir türlü konuşamıyordu. Kendisini zorladı. Boşuna... O zaman içine yaman bir korku düştü: Konuşamamak! Bu, yıldırıcı bir şeydi. Yeniden kendinden geçer gibi oldu. Fakat konuşamamaktan o kadar ürkmüştü ki sinirleri kamçılanarak ayıldı ve kıpırdarsa bir daha konuşamıyacakmış gibi öylece sessiz, hareketsiz, âdeta soluk almaktan bile çekinerek kaldı.

İşte o zaman binbaşı Parsla oğullarının bütün konuştuklarını işitti ve kendisinin Kür Şad'ın torunu olduğunu sevinç, hayret ve korkuyla öğrendi. Yüreği göğsünü delecek gibi çarpmağa başladı.

***

Çalkara yedeğindeki atlarla ve utacı ile geldiği zaman Taçam hâlâ kıpırdamadan yatıyor, sesleri belli belirsiz bir şekilde işitiyordu. Beyni, öğrendiği büyük hakikatle o kadar doluydu ki herkes kendisine "Kür Şad'ın torunusun" der gibi geliyordu.

Utacı başındaki yaraya kızıl bir em sürüp uğdu. Ağzına birkaç yudum ayran akıttı. Sonra durumun umutsuz olduğunu Pars'a söyledi. Bu haber kocamış binbaşıyı çok sıkmıştı:

- "Bunu mutlaka kurtarmalı" dedi.

Utacı, yaralının göğsüne elini bastırıp yüreğini dinledikten sonra:

- "Bundan ötesine kamlar karışır" diyerek kestirip attı.

Çalkara aldığı buyruk üzerine Taçam'ın üstüne bir çadır kurmuş ve Taçam'ı kalın bir keçenin üzerine yatırmıştı. Öteki çadırda Pars Beğ yatacaktı. Akşam oluyordu. Utacı ile Çalkara yanlarına yedek atlar olduğu halde Ötüken'in en ünlü kamını getirmeğe gidiyorlardı.

Taçam'ın yattığı çadırım kapısı açıktı. Parsla oğulları kapının önünde bağdaş kurarak oturdular. Yaralıyı bekliyerek yemeklerini yediler. Pars yalnız kımız içti ve güneş battıktan

sonra içine çöken gariplikle söze başladı:

- Ben Kür Şad'ı tanıdığım zaman o aşağı yukarı Taçam'ın yaşındaydı. Başka hiçbir şey bilmesem bile yalnız yüz benzerlikleri bana her şeyi anlatabilirdi.

Ezgene sordu:

- Başka ne biliyorsun?
- Urungu'nun ok atışını gördükten sonra şüphelenmiş, onu yakından gördükten sonra şüphem büsbütün artmıştı. Belindeki bıçağı görünce hiç şüphem kalmadı.

Ezgene yine sordu:

- Bu bıçakta ne vardı?
- Kür Şad'ın bıçağı idi. Üzerinden Bumun Kağan'ın adı ve damgası kazılı tılsımlı bir bıçak.

Yula sordu:

- Bu tılsım ne tılsımı idi?

Pars'ın gözlerinde bir ışık parlayıp söndü:

- Türkler'in ululuk günlerinde iyice gözüken, bozgun günlerinde silikleşen yazısıyla eşsiz bir bıçaktır. Bütün bunları gördükten sonra Urungu ile konuştum ve ona anasının, yani Kür Şad'ın konçuyun teyzem olduğunu anlattım.
- O ne dedi?
- Çok sevdiği anasına söz verdiği için bunu sır olarak sakladığını söyledi.

Ezgene ve Yula, karabudundan bir erken birdenbire tegin olan yaralıya sevgiyle bakıyorlar ve uzaktan akraba çıktıkları için de ona daha çok acıyorlardı.

Taçam bütün konuşulanları işitiyordu. Başındaki dayanılmaz ağrı arasında, beynine tokmakla vuruluyormuş gibi duyduğu acı içinde bu sözlerin hepsini anlıyordu. Söze karışmak için büyük bir istek duyuyor, çabalıyor, fakat kıpırdıyamayınca bunun bir düş olduğunu sanıyordu. Hem sevinçli hem korkulu bir düş...

Ay doğmuştu. Ötüken'in güzel gecesinde Pars Beğ bir huzursuzluk duyuyor, Taçam ölürse Kür Şad'ın soyu tükeneceği için Türkeli'ne bir kötülük gelecekmiş gibi kara bir düşünceye saplanıyordu. Taçam'ın küçük bir oğlu olduğunu bilmiyordu. Bilse belki bu kadar kötümser olmazdı. Sık sık Ezgene'ye yahut Yula'ya işaret ediyor, onlar da Taçam'ın kalbini dinliyorlar ve çarptığını anlayınca seviniyorlardı.

Epey zaman geçmişti. Uzaktan gelen nal sesleri Çalkara ile kamın yaklaşmakta olduğunu haber verdi. Pars ayağa kalktı. Oğulları da öyle yaptılar. Kocamış binbaşı birden oğullarına döndü:

- "Size anlattıklarımı kimseye söylemiyeceğinize and verin" dedi.

Yanlarında kılıçları olmıyan Ezgene ile Yula uzun bıçaklarını çekerek ileriye doğru uzattılar. And verdiler:

- Gök girsin, kızıl çıksın!...

- XXVIII -

KARAR

Uzun günler geçti. Taçam ölümle boğuştu. Kaç kere yaşamasından umut kesildi. Fakat Taçam ölmedi. Dipdiri kalktı. Eski gücünü buldu. Savaş talimlerine katıldı. Hepsi oldu; yalnız dili açılmadı.

Yorucu bir düşten uyanmış gibiydi. İşittikleri beyninin içine kazılmış, onu şaşkına çevirmişti. Şimdi konuşamıyordu. Konuşup da sanki ne de edecekti? Öğrendiklerinin şaşırtıcı büyüklüğü karşısında konuşmamayı daha iyi buluyor, hatta belki biraz da bunun için konuşamıyordu. Yoksa gücü yerinde olduktan sonra kendisini zorlıyarak yeniden konuşmaya başlamak olmıyacak işlerden değildi.

Yıllarca önce, İlteriş Kağan Türk sancağını yeniden kaldırdığı zaman, kocamış demircinin, Kür Şad'ın oğlu için yaptığı kılıç, sahibi bulunmadığı için kendisine, yani Kür Şad'ın torununa verilmişti. Taçam şimdi kılıcını daha çok seviyor, onu hiç yanından ayırmıyor, babasının yıllardır niçin gülmediğini artık daha iyi anlıyordu.

Kür Şad'ın torunu olmak!... Bu ne büyük bahtıyarlık, ne kutlu bir gerçekti! Taçam, Bozkurt ocağının bir tegini olduğu için değil, Kür Şad'ın torunu olduğu için seviniyor, övünüyordu. Yukarıda mavi gökle aşağıda yağız yer yaratılalı nice kahramanlar gelip geçmişti ama Kür Şad gibisini, şüphesiz, zamanlardan hiçbir zaman ve kişi oğullarından tek bir kişi görmemiş, bilmemişti.

***

Bir gün dolaşıp dururken bir ulak gelerek Bilge Tonyukuk'un kendisini beklediğini söyledi. Birlikte otağa vardılar. Ulak onu içeri sokarak çekilip gitti. Bilge tonyukuk onun başından geçenleri, dilinin tutulmuş olduğunu biliyordu. Onun için tahtadan levhalarla bir Çin fırçası ve boya hazırlatmıştı:

- "Taçam" dedi, "sen Ay Hanım'ın yanında epey kaldın. Onun bir Gök Türk teginine gönül verdiği hakkında bir şey işittin mi?"

Taçam, fırçayı boyaya batırarak tahtaya yazdı:

- İşitmedim.
- Ay Hanım, dedikleri kadar güzel mi?
- Umay kadar, Ayzıt kadar.
- Gök Türk kağanlığı için tehlikeli olabilir mi?

Taçam hayretle Tonyukuk'a baktı. Sonra fırçayı boyaya batırarak yazdı:

- Kağanlıklar bir güzel kızla yıkılmaz.

Tonyukuk gülümsedi:

- Gök Türk teginleriyle beğlerinin gönüllerine girip bizi birbirimize düşürmez mi demek istedin.

Taçam, azimli bir davranışla fırçayı boyaya batırdıktan sonra:

- "Düşüremez!" diye yazdı.

Bilge Tonyukuk'un yanından çıkarken beyninde sanki bir şimşek çaktı ve Ay Hanım'ın gönül verdiği tegini düşündü. Sakın bu?... Sonra kendisini tutarak otağdan ayrıldı ve babasının bütün dirliğini saran kapalılığı açmağa çalıştı. Boşuna... Demek ki uğradığı kaza sayesinde öğrendiklerinden daha çoğunu öğrenemiyecekti.

Tonyukuk, yaptığı soruşturmalarla öğreneceklerini öğrenmiş ve derin derin düşünerek, gündüz oturmayıp gece uyumıyarak kararını vermişti: Dokuz Oğuzlarla çarpışmak gerekiyordu. Bu kararı Kağan'a bildirmek için otağa gittiği zaman:

- "Vardığım sonucu bildirmeğe geldim Kağan'ım" dedi.

İlteriş Kağan, Bilge Tonyukuk gibi yakın bir tehlike görmüyordu. Fakat ona olan güveni dolayısıyla Tonyukuk'un düşüncesini benimsiyordu. Bilge Tonyukuk şimdiye kadar hiç yanılmamıştı. Başkumandanı kendisine:

- “Bütün gücümüz ve hızımızla saldırmalıyız” dediği zaman kağan:
- “En güçlü yağıya gidiliyormuş gibi buyruk vereceğim “ diye mukabele etti.

Sonra, teferruat üzerinde uzun uzadıya konuştular.

İlteriş Kağanla Bilge Tonyukuk’un amaçları Dokuz Oğuz ordusundan çok Ay Hanım’ın kendisiydi. Babası Baz Kağan’ın ölümünden sonra Dokuz Oğuzlar’ı düzene koyan, onları yavaş yavaş çoğaltıp zengin eden genç kız, Gök Türkler için bir tehlike olmağa başlıyordu. Çünkü kağan kızı yalnız bir katun olmakla kalmıyor, gözler kamaştıran güzelliği ile de Gök Türkler arasında yankılar uyandırıyordu. Tonyukuk’un, çaşıtları vasıtası ile öğrendiğine göre şimdiye kadar Gök Türk beğlerinden dokuz tanesi ona evlenme teklif etmişler, fakat kabul görmemişlerdi. Tonyukuk bu dokuz kişiden beşinin adını da öğrenmişti. İçlerinde çocuk denecek yaştaki Ersegün’ün de bulunduğu bu beş kişi o zamandan beri sıkıntılı, üzgün bir hal almıştı. Öteki dört kişinin kimler olduğunu öğrenememişti. İyice incelemek imkânı bulamadığı bir habere göre de Ay Hanım’ın bir Gök Türk tegininde gönlü vardı. Tonyukuk bu söylenti üzerinde iyice düşünüp işi incelemiş, fakat bir sonuca varamamıştı. Çünkü Gök Türkler arasında Kağan’ın iki kardeşiyle iki küçük oğlundan başka tegin yoktu. O halde bu tegin ancak, İlteriş Kağan’ın iki kardeşinden biri olabilirdi. Fakat bu teginler şimdiye kadar Ay Hanım’ı görmedikleri gibi, bu teginin kendisini sakladığı hakkındaki haber de meseleyi büsbütün çapraşık bir hale getiriyordu. Hatta işin asıl garibi, Bilge Tonyukuk, bütün haberlerin kimlerden ve ne zaman alındığını bildiği halde bunu nasıl, kimden, ne zaman öğrendiğini bir türlü kestiremiyordu. Tonyukuk’un içinde bir kuşkulanma vardı: Kendisini gizliyen tegin acaba Gök Türk tahtı için bir iddia da mı bulunacaktı?

Bilge Tonyukukbu düğümü çözemeyince Kağan’a açıp onun buyruğuyla kurultayı topladı. Kağanla Tonyukuk’tan başka yirmi kadar tegin, şad, tarkan ve buyruk beğlerinin katıldığı kurultayı, İlteriş Kağan törenle açtı. Başlıların yükündürüldüğünü, dizlilerin çöktürüldüğünü anlatarak dört bir yandaki yağıların yenilip haraca bağlandığını, ancak Dokuz Oğuzların dört defa yenildikleri halde yine tehlikeli olmağa başladıklarını söyliyerek tehlikenin mahiyeti hakkında açıklamayı Bilge Tonyukuk’a bıraktı.

Bilge Tonyukuk, tehlikeyi söylendi: Ay Hanım!...

Sonra, dokuz tane Gök Türk beğinin evlenme tekliflerini reddetmesinin sebepleri üzerinde onları düşünmeğe çağırdı ve çatık kaşlarla kendisine bakan kurultay üyelerine gizli tegin hakkındaki yarım bilgisini söyliyerek sustu.

Kaşlar büsbütün çatılmıştı. Sürüp giden sessizlik arasında bir beğin:

- “Bilge Tonyukuk! Bu tegin kim olabilir” diye sorduğu işitildi.

Bütün başlar bu soruyu yapana çevrildi ve bakışlar, buyruk beğlerinin son kademelerinde oturan kocamış Binbaşı Pars’ta birleşti.

Tonyukuk şöyle cevap verdi:

- Bunu ben de düşündüm. Fakat kimse için bir karar veremedim.
- Öyleyse kuşkulanman neye dayanıyor?
- Ay Hanım’ın dokuz teklifi redderek bizimle savaşı göze almasına...
- Bunun başka bir sebebi de olamaz mı?
- Olabilir! Ama ben böyle sezinliyorum...

Pars rahatlamıştı. Urungu ve Taçam’ı bilecekler diye sıkılmış, Bilge Tonyukukla onun için tartışmıştı.

Şimdi kurultay savaş için karar verecekti. Beğler birer birer düşüncelerini bildiriyorlardı. Bu bildirmeler uzun sözlerle değil, kısa birer “savaşalım” sözüyle yapılıyordu. Sıra kendisine gelirken Binbaşı Pars vicdani bir uğraşma içindeydi. O, Gök Türk devletinden sonra Kür Şad’ın oğlunu düşünmeğe mecburdu. Şimdi Urungu ile Ay Hanım arasında gizli bir gönül bağının varlığını anlar gibi oluyor ve Bilge Tonyukuk’un her şeyi bilerek, Gök Türk

Kağanlığı'nın sarsıntısız yaşaması için bu ikisini fedaya karar verip vermemiş olduğu hakkında, kendi kendine, cevabı güç bir soru soruyordu. Bu ikisinden birinin ölümü ötekinin de ölümü demek olacaktı. Acaba Tonyukuk her şeyi biliyor muydu? Pars yılların verdiği anlama kabiliyetiyle onun yüzüne bakıyor, fakat bu sessiz ve donuk yüzden hiçbir şey öğrenemiyordu.

Urungu'nun Gök Türk Kağanlığı tahtında gözü olmıyan bir bahadır olduğunu başkalarını inandırmak ne güçtü! İnanacak olsalar, Pars bütün bildiklerini açığa vurmağa hazırdı. Fakat hayır! Söylemiyecekti...

İşte sıra kendisine gelmişti. Pars: "Savaşmıyalım" dedi ve bütün gözler kendisine dikilirken açıkladı:

- Ay Hanım'a elçi göndererek bir Gök Türk'le evlenmesini teklif edelim. Hemen o gün kabul cevabı vermezse o zaman yürüyelim!

İlteriş Kağan ayağa kalkmıştı. Onunla birlikte herkes de aynı şeyi yaptı. Kağan:

- "Yarın erkenden çerilerim yürüyüşe geçecek" dedi ve savaşılmaması hakkındaki teklifini kocamışlığına verdiği Pars'a dönerek:
- "Binbaşı! Sen Ötüken'de kal" diye tamamladı.

Beğler, Pars'ın kıpkırmızı olduğunu gördüler. Kocamış binbaşı, kağana doğru üç adım atarak yere diz vurdu:

- "Yüce Kağan! Kocamış kişi olsam bile vaktiyle Kür Şad'ın buyruğunda çarpışmış bir kocayım! Buyruk ver, bu savaşa ben de katılayım. Bu benim son kavgam olsun" dedi.

- XXIX -

GÜNEŞ BATARKEN

Yaşlı Onbaşı Urungu ile çocuk onbaşı Deli Ersegün'ün mangaları yanyana düşmüştü. Ay Hanım'a yaptığı evlenme teklifi reddedildikten sonra Ersegün büsbütün delirmiş, delirmek ne, çılgına dönmüştü. Kanındaki çılgınlığı söndürebilmek için Ay Hanım'ı almaktan başka çare olmadığını biliyordu. Dokuz Oğuzlar'a karşı açılan savaş, içindeki umut ışıklarını parlatmış, çocuk gönlünü sevindirmişti. Gök Türkler arasında bu savaşı onun kadar istiyen yoktu.

Urungu başka türlü düşünüyor, Ay Hanım'a bir kötülük gelmesinden korkuyordu. Ona bir kötülük gelmesindense bunu görmemek için daha önce ölmeği candan arzuluyor, bugün hayatındaki en kıyasıya dövüşü yapacağını anlıyordu.

Urungu ile Ersegün'ün mangaları hem yanyana, hem de en öndeydi. İlteriş Kağanla Bilge Tonyukuk; Dokuz Oğuz, daha doğrusu Ay Hanım işini kökünden bitirmek için on bin kişiyle yürümüşlerdi.

Her şey gizli tutulmuş ve hızla harekete geçilmiş olduğu halde Dokuz Oğuzlar yine tam bir baskına uğratılamamıştı. Son anlarda işi haber alığ hazırlanmışlar, ağırlıklarıyla kadın ve çocuklarını geri çekecek zaman bulamadıkları için bütün azimleriyle bir ölüm dirim savaşını göze almışlardı. Onlar bu kanlı oyuna ancak üç bin kişi sokabiliyorlardı.

***

Vuruş, iki tarafın istek ve düşüncelerindeki keskinlik dolayısıyla pek sert ve hızlı başladı. Önce Türk usulünce çabuk ilerlemeler ve yapmacık kaçmalarla ileri, geri giderek birbirlerini ona tuttular. Sonra, sadaklar boşalınca kargı ve kılıçlara davranarak saldırıp birbirlerine değdiler.

Deli Ersegün, buyruğundaki mangaya kumanda etmeği unutmuştu. Öyle ki, vuruşlarından bazıları Gök Türkler'e değdiği halde aldırmıyor, boyuna ilerliyordu. Çünkü o iyice

tasarlamıştı: Ay Hanım'ın otağına varacak; onu diri yaralı veya ölü olarak ele geçirecekti. Ay Hanım ölecekse Ersegün'ün kılıcı ile ölmeliydi.

Urungu da aynı hedefe doğru at salmıştı. Fakat o mangasına buyruk veriyor, vurduğu yeri görüyor, Ay Hanım'ın otağına ulaşmayı da onu tehlikeden korumak için istiyordu.

Ay Hanım'ın karargâhı üç kat üstün Gök Türkler tarafından kaz kanadına alınarak çevrildiği için işin sonunda otağa varılacağı belliydi. İş, oraya başkalarından önce varmakta idi.

Daha ne otağ, ne de Ay Hanım görünmediği halde Dokuz Oğuzlar'ın direnişindeki sertlikte ve gözü peklikten dolayı, savaşı Ay Hanım'ın idare ettiğini Urungu anlamıştı. O, ordusunu yalnız yiğitliği ve aklı ile yürütmüyor, güzelliği ile de heyecanlandırıyordu. Dokuz Oğuz çerilerinin göz kırpmadan ölüme öyle atılışları, ses çıkarmadan öyle bir düşüşleri ve inlemeden öyle bir ölüşleri vardı ki, bunun gizli mânâsını ancak Urungu anlıyabilirdi.

İki taraf bütün maddî ve manevî kuvvetlerini ortaya atarak vuruşuyorlardı. Urungu, bütün mangasını kaybettiği ve yaralı olduğu halde, Ay Hanım'ın otağına yaklaştığı bir sırada atı vuruldu ve kendisini yalın kılıç yerde buldu. Çevresine çabuk bir göz fırlattı ve buradakilerden çoğunun da yaya olduğunu gördü. Atı vurulmamış olanlar da, kağnılar ve ağırlıklarla berkitilmiş olan bu alanda daha iyi vuruşabilmek için atlarından iniyorlardı. Urungu, Dokuz Oğuzlar tarafından zırhlı giyimler içindeki Kadır Bağa'yı tanıdı ve yarım kalmış dövüşü hatırladı. Fakat Ay Hanım'ın otağı yanında bulunuşları ona yarım kalmış dövüşü unutturmakta gecikmedi. O şimdi yalnız Ay Hanım'ı düşünüyordu. Bu düşünceyle kılıcını savurarak Dokuz Oğuzlar'ın üzerine atıldı.

***

Akşam olurken savaşın sonu belli olmuştu: Dokuz Oğuz ordusu parçalanarak üçe ayrılmış, Ay Hanım'ın otağı sarılmış ve Dokuz Oğuzlar'ın çoğu er meydanında can vermişti. Binbaşı Kadır Bağa, yanında kalan son bahadırlarıyla birlikte Ay Hanım'ı müdafaaya çalışıyor, Ay Hanım da elinde yay olduğu halde bu direnişe katılmış bulunuyordu. Dar bir yerde yapılan kanlı ve kırıcı vuruşma herkesi birbirine karıştırmış ve artık düzen, buyruk, sıra kalmamıştı. Binbaşılar, yüzbaşılar, onbaşılar ve erler yanyana ve kendi başlarına vuruşuyorlardı.

Yüzbaşı Börü de otağa yaklaşanlar arasında idi. Kan ter içinde olduğu halde çarpışıyor, Gök Türk Kağanlığı'nın amacı olan Ay Hanım'ı tutsak etmek şerefini kendisi kazanmak için atılganlığın son kertesine vararak savaşıyordu. Bir aralık kendisini zırhlı bir Dokuz Oğuz beğinin karşısında buldu. Büyük bir yiğitlikle vuruşan bu beğ, Kadır Bağa idi. İki bahadır karşı karşıya idiler. Bir an bile durmadan birer adım attılar ve aradaki açıklığı kapatarak görülmemiş bir sertlikte kılıçlaşmağa başladılar. Kadır Bağa zırhlı olduğu için kılıç değmelerinden çekinmiyor, ümitsiz saldırışlarla bütün Gök Türkler'e meydan okuyordu.

Otağın önündeki alan gitgide daralıyor. Dokuz Oğuzlar'ı, birer birer deviren, kendilerini de birer birer deviren Gök Türkler, Ay Hanım'ın otağının kapısına durmaksızın yaklaşıyorlardı. Bu daracık yerde şimdi Yüzbaşı Ezgene ile Onbaşı Yula da bulunuyor, biraz daha geride Taçam ve Binbaşı Pars göze çarpıyordu. Deli Ersegün savaş naraları atıyor, otağa varmak için karşısındakileri bırakarak sağa sola seğirtiyor, fakat Dokuz Oğuzlar ardını bırakmayınca ister istemez dönerek yine tutuşuyordu.

Güneş batarken Kadır Bağa otağa girdi. Loş bir görünüşle kanlı bir sahnenin birleştiği otağda okların uçmasından doğan vınlayışlar havayı titretirken üç kişinin birbirine girerek boğuştukları, kılıç ve bıçakların parladığı görüldü. Üçü birden yuvarlandıktan sonra biri sendeliyerek ayağa kalktı ve kapıdan dışarı fırladı.

Dışarda son boğuşmalar oluyordu. Kocamış binbaşı Pars ayakta, atını yelesine dayanmış, duruyordu. Yaralı değildi. Fakat bu yaşta yaptığı dövüş onu yormuş, yıpratmıştı. Gücü kesilmiş, soluyordu. Karşısında büyük oğlu Ezgene kan içinde duruyor, üzgün gözlerle babasına bakıyordu.

***

Urungu, karşısında dövüşecek kimse kalmadığını görünce hızla otağa koştu. Adımını atar atmaz, karanlıkta bir şey görmediği için bir an durdu. Sonra yerde bir kıpırdanma görerek kılıcına davranarak oraya baktı: Bir ağır yaralıydı. yAnında birisi daha yatıyordu. Urungu bakışlarını keskinleştirince tanıdı ve :

- "Sen misin Kadır Bağa" diye sordu.

Kadır Bağa gülümsedi:

- "Yazık! Seninle dövüşümüzü yapamadan öleceğim" dedi ve yanında yatanı göstererek Urungu'nun içini sızlattı:
- Bu da sizden...

Artık gözleri loşluğa alışan Urungu gösterilen yere bakınca bir Gök Türk'ün yattığını gördü ve andası Yüzbaşı Börü'yü tanıdı. Börü Beğ er meydanında, bir daha kalkmamak üzere düşmüştü.

Urungu irkilerek bir adım attı:

- Kadır Bağa! Ay Hanım nerede?

Bu sert seste yalvaran bir eda vardı. Ölüm halinde olan Dokuz Oğuz beği hıçkırdı:

- Ay Hanım Uçmağa vardı. Onu siz öldürdünüz!

Bunu söyliyerek eliyle otağın bir köşesini gösterdi.

Artık karanlığa iyice alışmış olan Urungu başını kaldırdı ve ölülerle dolu otağın içinde Ay Hanım'ı tanıdı. Göğsünde bir ok olduğu halde yatıyordu. Her zamankinden daha güzeldi. Konuşulanları işitiyor, hâttâ gönülden geçenleri anlıyormuş gibi bir hali vardı.

Urungu'nun kılıcı elinden düşmüştü. İnanamıyor gibi, düş görüyor gibi bu sevgili ölüye bakıyordu. Birden canlandı. Sadağını çıkararak yere attı ve Ay Hanım'ın yanına gelerek diz çöktü.

- "Ay Hanım! Ay Hanım" diye seslendi. İşte o zaman öldüğüne inanarak derin bir ah çekti. Sonra incitmekten çekinerek onu kucağın aldı ve otağın kapısına yöneldi. Kadır Bağa hâlâ ağlıyordu:
- "Onu yalnız bırakma. Hep seni beklemişti" dedi ve hıçkırıklar arasında öldü.

Urungu artık beyninin saplandığı tek düşünceden başka bir şey düşünmüyordu. Kolları arasında kağan kızı olduğu halde otağdan çıktı. Dumanlı gözlerle çevresine şöyle bir baktı. Uzakta Deli Ersegün bir Dokuz Oğuzla vuruşuyor, daha yakında da oğlu Taçam başka bir Dokuz Oğuzla boğuşuyordu. Otağ kapısının hemen yanında ise Binbaşı Pars'la yüzbaşı Ezgene karşı karşıya duruyorlardı.

Üzgündüler. Çünkü Ay Hanım'ı Yüzbaşı Ezgene öldürmüştü.

Otağın içinde son vuruşma yapılırken üstüste oklarla arkadaşlarının devrildiği gören Ezgene sadağa el atarak okların geldiği yana bir ok da kendi fırlatmış, fakat okunu fırlattıktan sonra kimi vurduğunun farkına varmıştı. Okunu atarken çevresini görecek durumda değildi. Çünkü Kadır Bağa, tek başına hepsini temizliyecek bir sertlikte dövüşüyordu. O zaman Börü ile birlikte onun üzerine atılmışlar, birbirlerini bıçaklamışlar ve bu kanlı oyundan yalnız kendisi sağ çıkmıştı.

Ezgene bunları babasına anlatırken onun kendisini avundurmasını bekliyordu. Fakat Pars avutmuyor, bilâkis her şeye rağmen okunu attığı yeri görmesi gerektiğini söylüyordu. Vurduğu kız hem Ay Hanım, hem de akrabaları idi.

Onlar böyle konuşarak üzüntü içinde kıvranırlarken Urungu'nun, kağan kızını kucağına almış

olduğu halde çıktığını görerek sustular. Kür Şad'ın oğlu karşılarına dikilerek:

- "Pars Beğ! Belimdeki bıçağı kemeriyle birlikte alır mısın" dedi

Binbaşı bir şey demeden onun isteğini yaptı. Urungu, uzakta boğuşan Taçam'ı göstererek:

- "Bıçağı Taçam'a, o ölürse Taçam'ın oğluna ver" dedi sonra alandaki sahipsiz atlardan birine , sol kolunda Ay Hanım olduğu halde atlıyarak batıya doğru sürdü.

Yeryüzünün güneşi ufuklarda batarken Urungu'nun gönlündeki Ay da, bir daha doğmamak üzere, batmıştı.

- XXX -

YARIŞ

Savaş bitmiş, Dokuz Oğuzlar yenilmişti. Ayın on beşi yavaş yavaş yükseliyordu. Taçam yaralı ve yorgun argın, sendeliyerek Binbaşı Pars'a yaklaşırken, o oğlu Ezgene'ye buyruk veriyordu:

- Bu gidişi beğenmiyorum. Yula'yı bulup ardına düş. Mümkünse onu geri çevirin!

Taçam bu sözleri işitmiş ve bir önsezi ile kuşkulanmıştı. Binbaşının karşında durarak soran gözlerle ona bakıyordu. Dili hâlâ açılmamıştı. Pars, Urungu'nun kendisine verdiği bıçağı uzatarak:

- "Baban sana vermemi söyledi" dedi.

Taçam bıçağı alırken gözleri hayretle açılmıştı. Bu da ne demekti? Kocamış binbaşı onun sorarak bakan gözlerini görünce merakını giderdi:

- Urungu gitti.

Taçam bununla kanmış değildi. Eliyle bir işaret yaparak nereye gittiğini sormak istedi ve binbaşını batıyı göstermesi üzerine gözlerini oraya çevirerek derin derin baktıktan sonra yüzü bir tuhaflaşmıştı.

Bu sırada bir kasırga halinde Deli Ersegün'ün geldiği görüldü. Ay Hanım'ın otağını ve çevreyi arayıp bulamadıktan sonra Parsla Taçam'ı görerek gelmiş, onlara kağan kızını soruyordu:

- Binbaşı Pars! Tez söyle, Ay Hnaım neredE?

Binbaşının sesi titriyordu:

- Ay Hanım Uçmağa verdı!

Çocuk onbaşı bağırdı:

- Öldü mü? Ölüsü nerede?
- Urungu götürdü.

Bunu söyliyerek batıyı işaret ediyordu. Ersegün yeniden çıldırmıştı. Taçam'ın omuzunu tutarak sarsıyordu:

- Batıda ne işler var? Söylesene.... Baban Ay Hanım'ı nereye götürüyor?... Niçin götürüyor?...

Ay ışığı altında Taçam'ın yüzü korkunç bir ıztırap anlatıyor, bir yandan babasının bıraktığı bıçağa, bir yandan da batıya bakıyordu. Bir şey söylemek istediği belli oluyordu.

Ersegün onu yeniden sarsarak bağırdı:

- Nereye gidiyor?

O zaman bir şey oldu: Artık bir daha konuşamıyacağı sanılan Taçam'ın korkunç, gür bir sesle, boğazlanan bir insan gibi haykırdığı işitildi:

- Ölüm Uçurumu'na gidiyor!...

Bu sözler ortalığı bir anda allak bullak etti...

***

Ayın on beşi bozkıra ilâhî ışıklarını Tanrı'nın rahmeti gibi saçarken bu sonsuz genişlikte kimsenin tahmin edemiyeceği korkunç bir yarış yapılıyordu:

Elli yıla yakın sert bir yaşayıştan, görülmedik çilelerden sonra; sevdiği, Tanrılar kadar güzel Ay Hanım'ın ancak ölüsüne kavuşan Urungu; kahraman ve ebedî Kür Şad'ın oğlu, kucağında sevgilisi olduğu halde batıya doğru mesafeleri aşıyordu.

Yüzbaşı Ezgene ile Onbaşı Yula, Pars'ın iki yiğit oğlu babalarından aldıkları buyruk üzerine yanyana, atbaşı beraber oldukları halde yıldırım gibi uçuyorlardı.

Bütün duygularında olduğu gibi sevgisinde de çılgın olan Deli Ersegün, vaktiyle babasının öldürdüğü ve kendisini yendiği için kinle karışık bir duyguyla sevdiği Ay Hanım'ın artık ölmüş olması dolayısıyla, şimdi kinden sıyrılan, yalnız aşktan ibaret kalan bir gönül bağının verdiği hızla, çocuk kalbinin delişmen ateşiyle yanarak at koşturuyordu.

Duyduğu büyük ızdırapla dili açılan Taçam, babasının hayattaki yenilmez kederi anlamış olarak, onun nereye gittiğini bilerek, bunu önlemek istiyerek yarışıyordu.

Sonsuz bozkırda, ayın ilâhî ışıkları arasında batıya doğru uçanlar yalnız bunlar değildi.

Kocamış Binbaşı Pars da aynı hızla at sürüyor, yorgun ve yıpranöış gövdesinin ne kadar dayanacağını düşünmeden olgunlar, gençler ve çocuklarla birlikte yıldırım gibi gidiyordu.

Uzun bir koşudan sonra, arkadan gelenler aynı hizaya vardılar. Sağda Pars, onun solunda Taçam, Taçam'ın solunda Deli Ersegün bulunuyor, en solda da iki kardeş Ezgene ile Yula koşuyorlardı.

Ayın ışıklarıyla aydınlanan bozkırda ilerisini görüyorlar, önlerinde, belki de ufka yakın bir yerde başka bir atlının doludizgin gittiğini seçiyorlardı. Bu atlı, Onbaşı Urungu idi. Ay Hanım'ın başını göğsüne dayamış ve sol koluyla iyice kavramış olduğu halde, sağ eli dizginde, gözleri ileride, gidiyordu.

Nereye gidiyor değil, nasıl gidiyordu? Bu, sözle anlatılacak bir gidiş değildi. Ara sıra, gözlerini ufuktan çevirip Ay Hanım'a bakıyor, o zaman onu sevgi ve şefkatle daha çok sıkarak içinin sızladığını duyuyordu. Bu bakışlarda her şey, her şey vardı.

Onu kovalıyan beş kişi atlarının üzerinde sert bakışlı birer taş gibiydiler. Binbaşı Pars, Kür Şad'ın oğlunu ölüm yolundan çevirmek için, yıllarca öncei Kara Kağan ordusunun onbaşısı iken yaptığı en baş döndürücü koşulara benziyen bir hızla gidiyordu. Atının nal seslerine kendi yüreğinin çarpıntısı da karışıyor gibiydi.

Taçam, artık Kür Şad'ın torunu olduğunu bilen Taçam, babasının verdiği korkunç kararı önlemek için yarışıyor, kovalanan atlıya herkesten önce varmak kendi hakkı olduğu halde öteki dört kişiyi bir türlü geçemediği için öfkeleniyor, kızıyordu.

Onbaşı Deli Ersegün, çılgın gibi sevdiği kızı hiç olmazsa bir defa daha görebilmek, onu kaçırandan bunun hesabını sormak için şuurunu kaybetmiş bir halde at koşturuyor, yanındaki dört kişiden kurtulup Ay Hanım'a yetişmek istiyordu.

Yüzbaşı Ezgene'nin bütün ömründe bir kere bile gülmemiş olan yüzü bir iç acısının, Ay Hanım'ı öldürmekten doğan gizli ve kaynağı anlaşılmaz bir acının baskısıyla büsbütün asılmış olarak ileriye dikilmişti. Urungu ile Ay Hanım'a yetişirse bu acıyı atacakmış gibi garip bir inancın verdiği hızla yırtınırcasına at sürüyordu.

Topal Onbaşı Yula ise babasının buyruğunu yerine getirmek ve akrabası Ay Hanım'ı son bir defa daha görmek için dizgin boşaltıyor, yarışanlar arasında en sağlam, yarasız kendisi olduğu halde yine onlarla aynı hizada bulunmanın, onları geçememenin verdiği hırsla yarışıyordu.

Urungu, kendisiyle birlikte Ay Hanım'ı da taşıyan bir atın üzerinde olduğu için arkadakiler yavaş yavaş yaklaşıyorlardı. Atlar yorulmuş, sırsıklam ve ağızları köpüklenmiş olduğu halde hızlarından bir şey kaybetmeden hâlâ aynı hizada koşuyorlardı.

Ay yükselmiş, göğün tâ tepesine gelmişti. Bozkırlıların keskin gözleri önlerindeki atın binicisiyle kucağındaki ölünün gölgesi artık seçilebiliyordu. Fakat o ardına bir kere bile bakmadan, belki kovalandığını dahi bilmeden batıya doğru yol almakta devam ediyordu. Bağrına bastırdığı sevgilisi sanki ölmemişte yaralıymış gibi atın üzerinde onu en iyi şekilde tutuyor, gönlünden gelerek kollarına giden gücünün verimiyle onu kavrıyarak meçhule doğru akıyordu. Ay Hanım'ı tutuşunda yalnız sevgi ve şefkat değil, büyük bir saygı da vardı ve muhakkak ki, ölmüş olmasına rağmen kağan kızı bunu duyuyordu.

Sonsuz bozkır.... Ayın ilâhî ışıkları ve atların ahenkli nal sesi...

***

Ay doğarken başlayıp tepeye gelinceye kadar süren bu yarış ne korkunç bir yarıştı! Yarışanların beyinlerinden ve gönüllerinden geçenlerle yarışmanın yırtıcılığı onu böyle korkunç yapıyordu. Yoksa yarım gece süren bu yarışa dayanmanın imkânı olur muydu?

Şimdi Urungu ile ötükenlilerin arasında iki yüz adım vardı. Fakat geriden gelen beş kişi bu aralığı artık kapatamıyorlardı. Çünkü, kucağında sevgilisi olduğu halde Ay Hanım'ın otağından çıktığı zaman Urungu'nun atladığı sahipsiz at, Ay Hanım'ın atıydı. O da sahibini son defa taşıdığını sezmiş gibi bir davranışla iki kişiyi birden götürüyor, kovalandığını anlıyor, kovalıyanları yaklaştırmıyordu.

Urungu bir defa daha Ay Hanım'ın yüzüne baktı ve bu sefer gözleri orada takılı kaldı. Bu ilâhî yüze bakan gözler yaşlıydı. Yaşlı gözlerini göğe kaldırarak Tanrı ile konuşuyormuş gibi:

- "Bozkurtlar dirilirken Ay Hanım da yaşasaydı ne olurdu" diye fısıldadı.

Sonra görülmedik bir şeye takılan gözlerin mânâlı ışıltısı ile ileriye bakarak atını mahmuzladı. At son bir atılışla fırlarken Ay Hanım'ı deminkinden daha sıkıca kendine doğru çekti. Dudaklarını hiçbir zamanın görmediği, hiçbir çağın göremeyeceği o ilâhî yüze değdirerek öptü ve hâlâ sıcak olan mehtap kadar, güneş kadar güzel olan yüzden ayırmadan, bir an içinde bütün mazisini yıldırım hızıyla hatırlayıp "hoşça kal Ötüken" diye düşündükten sonra kendisini boşluğa bıraktı…

***

Gözleri Urungu'nun üzerinde birleşmiş olarak iki yüz adım geriden gelen beş kişi birdenbire Urungu'nun yok olduğunu gördüler ve hemen arkasından bir atın korkunç, tüyler ürpertici, kulak tırmalayıcı kişnemesiyle zınk diye durdular. Bu duruşu, aynı hizada koşan beş kişinin beş atı, binicilerinden kumanda almadan, boşluğa fırlıyan atın göklere yükselen kişnemesini duyarak yapmışlardı.

Dört tanesi korkulu gözlerle ileriye bakarken, Yüzbaşı Ezgene yaman bir titreme ile elini yüzüne kapıyarak başını eğdi ve hemen arkasından Taçam'ın dudaklarından bir ağıt gibi:

- "Ölüm Uçurumu" kelimeleri döküldü.

Urungu, bağrında sevgilisi olduğu halde kendisini Ölüm Uçurumu'na fırlatmış, hayatta kavuşamadığı Ay Hanım'a, zamanı ve mesafeleri aşarak ölümde, bir daha ayrılmamak üzere, kavuşmuştu.

Taçam'ın "Ölüm Uçurumu" diye âdeta inlemesi Deli Ersegün'ün beynine inmiş bir yıldırım gibiydi. Çok çevik bir hareketle atından atlıyarak uçuruma doğru koşmağa başladı. Ötekiler ona yetişmek için atlarını sürmek istediler. Boşuna… Atlar artık itaat etmiyor, bir adım ileri gitmiyordu. O zaman dördü de atlayıp Ersegün'ün ardından seğirttiler. Uçurumun kıyısında deli onbaşı sağa sola koşuyor, "Ay Hanım! Ay Hanım" diye bağırıyordu. Sonra birden çılgınlığı artarak yere yattı ve başını uçurumdan aşağı uzatarak:

- "Hey!... Onbaşı Urungu!... Ya onu geri getir, yahut vaktinde hazır ol" diye haykırmağa başladı. Uçurumun dibinden esrarlı sesler geliyor, bu sesler bir at kişnemesine, bir türküye, bir suyun akışına, bir kılıç şakırtısına, her şeye benziyordu.

Ersegün Taçam'ın karşısına dikildi. Gözlerinin içine bakarak:

- "Ay Hanım'ı senin baban kaçırdı" diye haykırdı.

Elini kılıcına atmıştı. Deli çocuğun şakası yoktu. Bir anda kılıç çekip Taçam'ı deşebilirdi. Bunu bildikleri için ötekiler de kılıçlarını kavramışlardı. Fakat çekmeğe lüzum kalmadı. Birdenbire içlerinden birinin derin bir ah çekerek ve göğsünü tutarak çöktüğü görüldü. Bu, kocamış Binbaşı Pars'tı. Onun, yılların çarpıntısıyla yorulan yüreği bu yıpratıcı, bitirici koşuya ve Kür Şad'ın oğluyla, Baz Kağan'ın kızının kucak kucağa Ölüm Uçurumu'ndan aşağı atılmalarına dayanamamıştı.

Düştüğünü görünce Ersegün'den başlakarı ona doğru davrandılar. Yüzbaşı Ezgene, babsının başını kaldırarak koluna yasladı. Pars geniş geniş soluyor, sol eliyle yüreğini bastırıyordu. Gözlerini zorla açık tutarak:

- "Ölüm Uçurumu her yıl bir erkekle bir kadını alır. Bu onun değişmez yasasıdır" dedi.

Benzinin sarardığı mehtabın altında bile belliydi. Bir fenalık geçiriyordu. Gülümsemeğe çalışarak:

- "Onbaşı! Büyük acı çektin. Ama dirlikte çekeceğin acılar bu kadarla kalmıyacak, bunu bil!" dedi. Sonra başını göğe doğru kaldırdı. Gitgide ağırlaşan ve yavaşlıyan bir sesle ilâve etti:
- Bazan yanlış bir hareket büyük sonuçlar doğurabilir ve hayatın akışını tatamiyle tersine çevirir. Ondan sonra da ölüme kadar yanıp yakılmak fayda etmez…

Ezgene bu sözleri işitince dişlerini sıktı. Gözlerini kapıyarak başını hafifçe salladı.

Birdenbire Pars'ın uzun bir soluk aldığı ve titrediği görüldü. Başı, oğlunun kolunda sola düşüp kaldı. Binbaşı ölmüştü.

Yula ona doğru bir adım attı. Sonra durarak taş gibi hareketsiz kaldı. O zaman Ezgene babasının başını yavaşça toprağa bırakarak ayağa kalktı.

Biraz önce hızla nal sesleriyle çınlıyan sonsuz bozkırda şimdi bir ölüm sessizliği vardı. Yalnız gökte ayın ilâhî ışıkları Tanrı'nın rahmeti gibi serpiliyor, toprağı ve gönülleri nura boğuyordu.

Yüzbaşı Ezgene, büyük bir yükün altında ezilmiş, fakat dik kalmağa azmetmiş yiğit bir insan haliyle ötekilere bakarak:

- "Kutlu ölülerimizi selâmlıyalım" dedi.

Uçuruma döndüler.

Şimdi oradan hafif bir ses geliyordu. Ürperdiler. Bu ses Ötüken'de çok söylenen bir deyişe benziyordu:

Ayın bahtı karanlık,
Urungu'nun karadır…

Sonra hafif bir su sesi işittiler.

Dördü birden kılıçlarını çekerek uçurumun derinliklerinde kaybolan Ay Hanım'la Urungu'yu selâmladılar ve kılıçlarını eğdiler.

Geri döndüler. Binbaşı Pars için de selâm durduktan sonra kılıçlarını kına soktular.

Uçurumundan hafif bir mırıltı, bir türkü sesi geliyordu. Dört Gök Türk, gözlerini Pars'tan kaldırıp bakıştılar. Dördünün de gözleri yaşlıydı…

SON

H.NİHAL ATSIZ

15 Nisan 1949
Maltepe